

diyanet

AYLIK DERGİ • ARALIK 2014 • SAYI 288

Huzur İçin Kalbiselim

Akıl ve Kalb Ekseninde

Dinamik Aklın
Sosyal "Hayat"iyeti

Latin Amerika'daki
Kardeşlerimiz

SÜRELİ YAYINLARIMIZ ARTIK MOBİL ORTAMDA

DİYANET DERGİLİK

Hemen İndirin!

QR kodunu tarayarak bu benzersiz uygulamayı indirin.

App Store'dan
İndirin

Google Play'den
İndirin

ZENGİN
İTERAKTİF
İÇERİĞİ İLE

Bilgiye ulaşımın kolaylaştığı ancak sağlıklı bilgiyi elde etme konusunda yaşanan zorluklar sebebiyle zihin dünyamızın karıştığı ve bilgi kirliliğinin olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bilgi hakikatin ifadesi, akıllı ve gönlü aydınlatan bir nur, doğruya götüren en sağlam kılavuzdur. Bilgi, heva ve heveslerin aracı olmadığı gibi, güç, kuvvet devşirme vasıtası da değildir. Akıl, doğru bilgiye ulaşmada önemli bir vasıta olduğu gibi, kalp de aklın danışmanı ve âdetâ aklın yapıp ettiklerinin bir sağlamasıdır. Akıl ve kalp, yüzleri birbirlerine dönük aynalar gibi bir etkileşim içerisindeyler. Bu etkileşimden de zevkiselim tevarüs eder. Bütün bunları bir araya getirdiğimizde akliselim, kalbiselim ve zevkiselim âdetâ birbirini tamamlayan birer unsur olarak görülür. Nitekim akıl, kalp ve zevkiselim; İslam'ın yüksek hakikatlerinden beslenen medeniyet tasavvurunun birer sacayağıdır.

İslam'ın bireye huzur ve mutluluk, topluma barış ve refah getiren evrensel ilkelerinin sosyal hayata yeteri kadar yansıtılmadığı, hoşgörü ve ince düşüncenin bir zafiyet olarak görüldüğü, kalbin zekâtı olan şefkat ve merhametin esirgendiği modern çağda, makul düşünceye, kalp safiyetine ihtiyacımız var. Zira kişi; akliselim ile hakikati bulur, kalbiselim ile yüksek insani vasıfları olumsuz etkileyen ve gönül aynasını kirletip Rabbinden uzaklaştıran her şeyden uzak kalarak Allah'ın rızasına erer. Zevkiselim ile de aslında insan tabiatına yabancı olan şeylerden uzak kalarak iyi, güzel ve hayırlı olana yol bulur. Bu yüzden yüce Kitabımız; bizden, insanı diğer yaratılardan ayrıcalıklı kılan aklımızı iyi kullanmamızı ister, bu nimeti zayi edip akletmeyenleri kınar. Yine mal ve evlatların fayda vermeyeceği kıyamet gününde ancak kalbiselim sahiplerinin kurtuluşu ereceğini beyan eder.

Son zamanlarda İslam dünyası olarak içinden geçtiğimiz süreçler, İslam ülkelerinde yaşanan ve bütün Müslümanları derinden yaralayan baskı, şiddet, hak ihlalleri ve Müslümanlara yönelik karalama ve itibar kaybı meydana getiren hadiseler ve sağduyuyu göz ardı eden yaklaşımlar akliselime ve kalbiselime ne kadar çok ihtiyacımız olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu sayıda Müslümanın akıl ve kalp ile ilişkisini ortaya koymak, yine kalp rikkatinin ve safiyetinin bir nişanesi olan zevkiselimi ele almak üzere gündem konumuzu “Akliselim, Kalbiselim, Zevkiselim” olarak belirledik.

Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz, “Akıl ve Kalp Ekseninde” adlı makalesi ile aklın kalp önünde verdiği imtihanı kaleme aldı. Prof. Dr. Mustafa Tekin, “Dinamik Aklın Sosyal Hayatiyeti” yazısıyla aklın sosyal hayattaki işlevine dair tespitlerde bulundu. Dr. Savaş Barkçin, “İş Güzel Eylemek” yazısıyla, zevkiselim sahibi olmanın hayatımızdaki yansımalarını dikkat çekici örnekler üzerinden bizimle paylaştı. Ayşe Şener, “Akıl Ne Arar, Akıl Ne Arar?” başlığıyla kaleme aldığı makalesinde, aklın, kalbiselime giden yoldaki işaretlerini konu aldı. Selahattin Çelebi, “Zevkiselim; Hayatı Ulvi Gayelerle Yaşamak” başlığıyla zevkiselimi ihlas ve ihsan penceresinden değerlendirdi. Ayrıca dergimizin bu sayısında Dr. Lamia Levent'in kısa bir süre önce Türkiye'nin öncülüğünde İstanbul'da gerçekleştirilen “Latin Amerika Dinî Liderler Zirvesi”ne katılan Latin Amerikalı bazı dinî liderler ve konuklarla gerçekleştirdiği söyleşilere yer verdik.

Her sayıda insanımızı ruh ve gönül dünyasına mütevazı bir katkı ve günele dair samimi bir hatırlatmada bulunan Dergimizi ilginize sunarken, bir sonraki sayıda tekrar buluşmak dileğiyle.

Dr. Yüksel Salman

GÜNDEM

Akıl ve Kalb Ekseninde

Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz

6

MÜSLÜMAN BİLGİNLER

Sürgünde Bir Ömür: Saîd Nursî

Dr. Elif Arslan

36

8 | **Dinamik Aklın
Sosyal "Hayat"iyeti**
Prof. Dr. Mustafa Tekin

24 | **Latin Amerika'daki
Kardeşlerimiz**
Dr. Lamia Levent

34 | **Zulüm: Ebedî Karanlık**
Rukiye Aydoğdu

12 | **İşi Güzel Eylemek**
Dr. Savaş Ş. Barkçin

28 | **Uruguay'dan Gelen
Mektup**
Paula Aziza Di Bello

40 | **Sahhaflar Dile Gelse**
Prof. Dr. İsmail Kara

16 | **Akıl Ne Arar? Akıl Ne Arar...**
Ayşe Şener

30 | **Sözün Özü Şudur:
Topluma Dost Ol**
Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu

42 | **Osmanlı Mahalle
İmamları**
Prof. Dr. Mefail Hızlı

20 | **Zevkiselim: Hayatı Ulvi
Gayelerle Yaşamak**
Selahaddin Çelebi

32 | **Mutlu Bir Yuva İçin**
Prof. Dr. İbrahim H. Karslı

46 | **Uzaktardan Gelen Mektuba
Açık Teşekkür**
İlknur Atasoy

**Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Dr. Lamia LEVENT
İbrahim ARPACI
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut ÖZÜNLÜ

Teknik Servis
Latif KÖSE

Görsel Sorumlu
Burhan ÇİMEN

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No: 147/A 06800

Cankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 7306 • Faks: 0312 284 7288

Abone İşleri
Tel 0312 295 7196-94
Faks: 0312 285 1854
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 60,00 TL
Yurt dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

HAYATA DAİR

Öfkemizi Kontrol Etmezsek O Bizi Kontrol Eder

Rukiye Karaköse

58

GEZİ

Kudüs İzlenimleri

Mehmet Ali Aytekin

68

48

**İnsanlığı Tehdit Eden Büyük
Tehlike: Dünyevileşme
ve Serüveni**

Prof. Dr. Ali Erbaş

52

**Zafer Müjdesini Beklerken :
Mescid-i Aksa**

Ayşe Nur Menekşe

54

**"Bir Söz Geldi Dilime,
Eydem Ölüm Üstüne..."**

Doç. Dr. Ali Öztürk

61

**Adaletin Zirvesinde
Bir Peygamber (s.a.s.)**

Prof. Dr. Adnan Demircan

64

**Kurra Hafız
Mehmet Çevik
Hoca Efendi**

Bülent Acun

66

**Sözünü Herkese
Geçiren: el-Cebbâr**

Fatma Bayram

72

İstikamet-Müstekim

Doç. Dr. İsmail Karagöz

74

**Altın Kitaplar Günlerde
Buluşuyor Projesi**

Halime Karabulut

77

Diyanet'e Soralım

Din İşleri Yüksek Kurulundan

79

Kitaplık

Yıldırım Kaplan

Abone kaydı için, ücretin Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün
T.C. Ziraat Bankası
Ankara Kamu Girişimci Şubesi

IBAN: TR 08 000 1 00 25 330 599 4308 5019
no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun
fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan baş-
layacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı,
faks veya e-mailin
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye İşletme Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı no: 147/A 06800 Çankay/ANKARA
adresine gönderilmesi gerekir.
Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın

Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler

Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri
www.diyanet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr
Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.
Tasarım: Dorukkaya Matbaacılık
Yay. Rekl. Ve Madencilik Enerji Ve

İnşaat A.Ş.

Macun mah. 3. Cad. no: 2
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 397 1197•Faks: 0312 397 1198

Baskı: Korza Yayıncılık
Basım Sanayi Tic. A.Ş. ANKARA
Tel: 0312 342 22 08•Faks: 0312 341 28 60
www.korzabasim.com.tr

Basım yeri: Ankara
Basım Tarihi: 05/12/2014
ISSN – 1300-8471

Kalbiselim

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

Tabiun neslinin büyük âlimlerinden Şehr b. Havşeb, bir gün, müminlerin annesi Ümmü Seleme'ye merakla Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) en çok yaptığı duayı sorar. Ümmü Seleme bu duanın 'Ey kalpleri bir hâlde bir hâle çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzere sabit eyle!' duası olduğunu söyler. (Tirmizi, Deavat, 89.) Evet, Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) ısrarla bu duayı yapmıştır. Zira kalp, yapısı itibarıyla değişkendir, hâlden hâle, renkten renge bürünbilmektedir. Rasul-i Ekrem (s.a.s.), kalbin bu durumunu bir sözünde, çöldeki bir ağacın üzerinde asılı kalan ve rüzgârla bir oraya bir buraya savrulan kuş tüyüne benzeterek dile getirmiştir. (İbn Hanbel, IV, 409.)

İslam düşüncesinde kalp, iman, hakikatin, bilginin, hikmetin ve ahlakın merkezindedir. Beden ülkemizin sultanı olan kalp, gönül dünyamıza da yön veren ilahi bir cevherdir. Nazargâh-ı ilahidir. Hakk'ın aynasıdır. Şuur, vicdan, idrak, duygu, akıl ve irade gücümüzün odak noktasıdır. İman ve küfrün, sevgi ve nefretin, cesaret ve korkaklığın, iyilik ve kötülüğün merkezidir. Haset, gazap ve nefret gibi kötü duygular kalpte bulunduğu gibi iman, Allah korkusu, hilm ve takva gibi iyi ve güzel duygular da kalpte bulunur. Allah'ı

bilmek ve tanımak anlamına gelen marifet, kalbin işidir. (Buhari, İman, 13.) Allah'a karşı derin kavrayış olan huşunun mahalli kalptir. Tevazu kalpte başlar. İlahî güzellikler hep kalpte tecelli eder. Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimizin (s.a.s.) kalbine indirilmiştir. (Bakara, 2/97; Şuara, 26/193-194.) Tabibü'l-kulub, yani gönüllerin doktoru olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), kalbin bu merkezi konumunu "...Dikkat edin! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o iyi, doğru ve düzgün olursa bütün vücut iyi, doğru ve düzgün olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Dikkat edin! O, kalptir." (Buhari, İman, 39.) sözleriyle dile getirmiştir. Kalp, gönül dediğimiz latif varlıktır. Kalp, kişinin hidayete erdiği yerdir. Kalp, mümin için doğru bilgiyi yanlış olandan ayırt etme yeridir. Kalp, kötülöklere karşı mücadelenin verildiği yerdir. Kötülüğe karşı son direnç noktasıdır. (Müslim, İman, 78.)

İnsan, hem akıl ve kalp nimetine sahiptir hem de şeytan, nefis ve şehvet ile çetin bir imtihana tabidir. Kalp, Allah'ın nazargâhı olduğu gibi aynı zamanda şeytanın insana vesvese ve şüphe vermek için fırsat kolladığı yerdir. Allah, kalbi yüceltmeyi amaçlarken, şeytan onu yıkmayı hedefler. İnsan gece uykusunda dahi şeytanın vesvesesiyle karşı karşıyadır. (Nesai,

Kıyamül-Leyl ve Tatavvuu'n-Nebar, 5.) Şeytan namazda bile kalbi rahat bırakmaz, ona hiç aklında olmayan şeyleri hatırlatır ve zihnini meşgul etmeye çalışır. (*Buhari, Sebv, 6.*) Bu şekilde şeytan, kişi ile kalbi arasına girmeye çalışarak onu Allah yolundan alıkoymak ister. İnsan bu girdaptan ancak, iman, salih amel ve Allah'ı zikirle kurtulabilir. Kalpler ancak, Allah'ı zikrederek itminana ve huzura kavuşur; kurtuluşa ve doyuma ulaşır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz (s.a.s.), Rabbinden hep kalbiselim niyazında bulunmuş, "Benim kalbim de perdelenir ve ben her gün yüz defa istiğfar eder, Allah'tan bağışlanma dilerim." buyurmuştur. (*Müslim, Zikir ve Dua ve Tevbe ve İstiğfar, 41.*)

İnançsızlık ve işlenen günahlar, kalbin kararmasına neden olur. (*Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 83.*) Bu durumda kalp, Rahman'ın ilim, hikmet ve iman nurundan yararlanamaz. Akıl, basiret ve duygu yeteneğini kaybeder. Paslanma, sapma, hastalanma, katılık, perdelenme, körleşme, mühürlenme, kilitlenme gibi manevi hastalıklara maruz kalır. Kişi artık kalbi olduğu hâlde onunla hakikati kavrayıp anlayamaz; gözü olduğu hâlde onunla gerçeği göremez, kulağı olduğu hâlde onunla hakı işitemez. (*Araf, 7/179.*)

İman, ilim ve muhabbet pınarlarıyla beslenen kalp, ilahî güzellikleri elde edecek şekilde safiyet kazanırken, dünyaya çok dalmak, tefekkürü terk etmek, ölümü unutmak, çok gülmek, çok konuşmak, (*Tirmizi, Zühd, 61.*) tefrika girdabına kapılmak (*Tirmizi, Salat, 54.*) ve merhametsizlik gibi kötülükler, kalbi hastalıklı bir hâle dönüştürür. "Merhamet ancak kalbi katılaştırmış inançsız bedhahların kalbinden çekilip alınmıştır." (*Ebu Davud, Edeb, 58.*) hadisi kalbin ihtiyaç duyduğu merhamet duygusuna işaret etmektedir. Bencilik, haset, kibir, cimrilik, hilekârlık, kendini beğenmek, başkalarına tepeden bakmak, su-

izanda bulunmak, kin beslemek, insanların başına gelen musibetten zevk almak, dostlara darılıp onları yüzüstü bırakmak, sözde durmamak, dünyaya karşı gözü doymamak, insan ile cennet arasına duvarlar ören ve aynı şekilde kalbe zarar veren kötülüklerdir. (*Ebu Davud, Sünnet, 27, 28.*)

Müminin kalbi, selim olan kalptir. Kalbi-selim, Allah'a teslim olup selamet bulmuş kalptir. Hastalıklı kalptir. Kalbiselim, Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) müminin kalbi olarak tanımladığı, 'Allah'tan korkan, tertemiz kalptir. Bu kalpte günaha, zulme, kine, hasede yer yoktur.' (*İbn Mace, Zühd, 24.*) "Kalbini yalnızca imana tahsis eden, kalbini selim, dilini sadık, nefsinin doymuş, ahlakını düzgün kılan ve kulaklarını hak yolunda haberci, gözlerini kalp izinde bekçi kılan kişi kurtuluşa ermiştir. Kalbini, ilahî güzelliklerin dolup taşıdığı bir kap hâline getiren kişi kurtuluşa ermiştir." (*İbn Hanbel, V, 147.*) İnsanın ahirette selamete ermesi ancak kalbin imarıyla, gönül terbiyesiyle mümkündür. Kalbin şirk, küfür, nifak gibi hastalıklardan salim olmasıyla mümkündür. O gün ne suretlere bakılır, ne de mallara. O gün ancak kalplere ve amellere bakılır. (*Müslim, Birr ve Sıla, 34.*) "O gün, ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah'a kalbiselim ile gelenler o günde fayda bulur." (*Şuara, 26/88-89.*) O hâlde o gün için tertemiz bir kalbe, arı-duru bir gönle sahip olmak gerekir.

Bitmek tükenmek bilmeyen insani zaaflarımızın kuşatması altında, ruhen ve bedenlen tükenmenin eşiğine geldiğimizde, kalbimize mukayyet olabilmek için; insana, eşyaya, kâinata kalp gözü ile bakabilmek için, gönül dili ile konuşabilmek için daima Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) bize öğrettiği şu dua ile Allah'a yalvarmak gerekir: "Ey kalpleri bir hâlden diğer bir hâle çeviren Allah'ım! Kalbimi dinin üzere sabit eyle!"

Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz
Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı

Akıl ve Kalb Ekseninde

İslami telakkiye göre akıl, imandan sonra en büyük nimet olarak kabul edilir. Çünkü akıl ilahî teklifin temel şartı; Allah'a kulluğun en önemli vasıtasıdır. Allah'ın nimetlerini tanımanın ve O'na şükretmenin en önemli vesilesidir.

Kalp ise duygu, sevgi ve inanç merkezidir. Kalp iman nuru ile dolduğunda "gönül"; inkâra ve küfre yöneldiğinde "nefs" adını alır. Gönül ulviyete, nefis ise süfliyete mütemayildir. Gönül nazargâh-ı ilahîdir. Yerlere göklere sığmayan Allah Teâlâ hazretleri mümin kulunun gönlüne sığmıştır. Gönül irfan kaynağıdır.

İslam irfan geleneğinde beden mülkünün padişahı ruhtur. Akıl onun veziri olup Hak ile batılı birbirinden ayırmaya yarayan bir nurdur. Genellikle akıl, akl-ı meâş ve akl-ı meâd olmak üzere ikiye ayrılır. Akl-ı meâş, madde ve duyu âlemiyle ilgili, nefsin hevasına mağlup, vehim ile fehim arasında gidip gelen akıldır. Nazari akıl da denilen akl-ı meâş Allah'ı bilmekte yetersiz, ilahî hakikatleri, gayb âlemi ve ahiretle alakalı konuları idrakte acizdir. Akl-ı meâd ise madde ve duyu âlemini aşip ezeli ve ebedî yüce haki-

kate dair hüküm veren, ilahî hitabı anlayan ve ahireti algılayan bir melekedir.

Akl-ı meâd, iki gözüyle işin sonuna, kıyamete bakar; din gününü görür. Ahiret gülünü elde etmek için dünya dikenlerine katlanır. Aklın dikenlerine katlanarak beklediği ahiret gülü, solmaz ve dökülmez. Ancak gülün kokusunu almak için gönül gözünün ve gönül duyularının açık olması lazımdır. Nitekim dünya gülü, güzel kokusunu dikenle arkadaşlığına ve onun kendisine verdiği acılara katlanmasına borçludur.

Akl-ı meâd sahibi kişiler, ebedî ölümsüzlüğe ermişlerdir. Çünkü onlar Bâkî olanı bulmuşlar, O'nunla dirilmişlerdir. Onlar takva ile nefis ve heva elini bağlamış kimselerdir. Takva ile nefis elini bağlayan kimsenin, Allah Teâlâ aklının ilim ve amel ellerindeki bağı çözer ve artık akıl, insanı hayır ile kumanda etmeye başlar. Önce insana hâkim olan duygular artık onun mahkûmu olur, buyruğu altına girer. Akli hâkim, hisleri mahkûm olan kişi, uyanık iken bazı müşahedelere erer.

Akıl ile heva, ya da şehvet, birbirinin alternatifidir. Akla heva egemen olunca onun adı nefis, akıl ruha tâbi olunca onun adı gönül olur. İnsan akıl yerine heva ve hevesi kendine vezir yapınca namazdan, niyazdan uzaklaşır, kötülöklere bulaşır. Çünkü hevaya mağlup olan akıl, artık akıl değildir.

Akıldan sudur eden düşünce ve duygunun akıl mı vehim mi olduğunu anlamanın yolu, insana yaptığı telkinleri, Kur'an ve sünnet perspektifinde değerlendirmekten geçmektedir. Kitap ve sünnet mihenk taşı gibi insanın duygu ve düşüncelerinin sağlam olanlarını ayırır. Kur'an ve sünnete uygun düşen düşünceler gerçek aklın; yani akl-ı meâdin ürünüdür. Bunun aksi ise vehmin ve nefsin iğvâsıdır.

Aklı öldüren ve onun "meâd" özelliğini gideren dört şey vardır: Şehvet, hırs, tül-i emel ve makam sevgisi. Bu yüzden insanın aklını başına alması, varlık bahçesinde sürgün veren kötü dalları kesmesine, nefsanî ve şehvanî düşüncelerden kurtulmasına bağlıdır. Bu sayede ruhani ve rabbani duygular gelişir ve insan, insan olur.

Nasıl ki göz, mücerret görmek üzere yaratılmış bir organ olduğu hâlde kendini görmekten acizse aynen onun gibi idrak merkezi sayılan akıl da bizzat kendini tanıyamaz. Kendini tanıyamayan akıldan yaratıldığını tanımak nasıl beklenebilir? Nitekim şairin sözü bu vadede çok anlamlıdır:

Ben aklımdan isterim delâlet
Aklım bana gösterir dalâlet

Allah'ı tanıma noktasında aklın varabileceği nokta, irfan ehline göre "hayret vadisi" denilen acizliğin kabulüdür. Hayret vadisi aşk vadisidir. Nitekim Hz. Mevlana der ki: "Ey Hak yolcusu, sen akı zekâyı sat da hayreti al! Çünkü zeki olmak, bir fikir yürütmekten ibarettir. Hâlbuki hayret, Hakk'ın sanatını, kudretini görüp şaşkınlığa düşmektir. Nitekim Nuh'un oğlu Kenan da akıl yürütmüştü. Akıl ve zekâ sana kibir ve gurur verir. Sen hayret üzere ol, gönlün düzelsin. Akı, dostun aşkına kurban et. Çünkü bütün akıllar, dostun bulunduğu taraftadır. Ruhların da akılların da çıkış yeri Hakk'tır. Bu sebeple akı Hakk'ın aşkında kurban et!" (Mesnevi, IV, 1407-1411.)

Akıllı ve zeki kişiler sanatla yetinir, âşıklar ve hayret vadisine düşenler sanatı görüp heyecanla Sanatkâr'a koşarlar. Akıl yararlanacağı; fayda göreceği şeyi arar, aşk ise hiçbir şeye aldırmandan vurgun olduğu Sanatkâr'a koşar.

Kalp, aklın zıddı değildir. Bir yere kadar akılla kalp iç içedir. "Akletme" kalbin bir fonksiyonudur. Kur'an'da buna işaret vardır. (Bkz. Hac, 22/46.) Metafizik konularda kalp akı aşar. Bu alanda kalbin sezişi esastır. Kalbin gayb âlemine bakan bir penceresi vardır. Buna "kalp gözü" denir. Üstü günah kiri ve cehalet pası ile örtülü olan "kalp gözü" mücadele ve riyâzat usulüyle temizlenebilirse manevî âlem ve oradaki gerçeklerin perdesi açılır. Bu bilgilere marifet, irfan, ilham ve ledünni bilgi denir.

Beş duyumuzun her biri aynı su deposuna bağlı musluklar gibi gönle bağlıdır. Gönül dileği ve emriyle iş görür, iştir, koklar, yoklar ve tadarlar. Gönül isterse göz görülecek şeylere, dünyaya, dünya nimetlerine bakar ve yine gönül dilerse göz manaya ve ilahî sırlara bakar. Diğer duyu organlarının işleyişi de öyledir.

Gönül aşk, akıl düşünce mahallidir. Akıl ile aşk bir arada bulunmaz. Çünkü aşk akı baştan alır. Akıl ile aşk su ile ateş gibidir. Akıl olunca aşk, aşk olunca da akıl olmaz. Ancak bu, ikisinin hiçbir zaman bir arada olmayacağı anlamına gelmez. Buradaki akıl maslahata; menfaate takılıp kalan hesabi akıldır. Yoksa mutlak akıl değil. "Meâd" denilen akıl, gönle ve kalbe yardımcıdır.

Dünya peşinde koşan aklın esaretinden kurtulup gönül âlemimizi iman coşku ve heyecanı ile rahmet ve incelik ile doldurmaya bakmalıyız. Bu konuda ifrat ve tefritten uzak bir orta yol bulmak lazım. Ne akı, hesabilik ve kuruluğa vardırılmaz; ne de aşk ve gönül, körlük ve laubaliliğe salıvermeli. Çünkü aşkın gözü kördür.

Gönül ve aşkı, akı devre dışı bırakan bir taşkınlık değil, içimizi ısıtan ve gönlümüzü kaynatan bir coşkunluk olarak algılamalıyız. Akı da, gönül ve aşkı yok sayan bir katılık değil, gönlün yolunu aydınlatarak onu vahiyle buluşturan bir ışık olarak görmeliyiz. Kısacası akıl ve kalp ekseninde bir İslami hayat, hedefimiz ve gayemiz olmalı; ne akı dışlamalı, ne de kalp ve gönül devre dışı bırakmalıyız.

Dinamik Aklın Sosyal “Hayat”iyeti

İnsan bir kültürün içine doğar ve bu kültürle ilişkisi ömür boyu sürer. Bunun birkaç boyutlu içerimi vardır. Birincisi, bir kişinin oluşumunda içinde yaşadığı kültürün etkisi ve belirleyiciliği bulunmaktadır. Buna göre insan, doğuştan itibaren ailesi, sosyal çevresinden aldığı kültür ile şekillenir. İkincisi, insan bu kültürün belirli oranda taşıyıcısıdır. Kişi şekillendiği bu kültürel kalıplar etrafında davranışlar sergiler ve karşılaştığı olaylarda

bu kültürün içinden refleksler gösterir; dolayısıyla kültürün sürekliliğini sağlar. Üçüncüsü de, insanın bu kültür tarafından şekillendirilmesi insan-kültür ilişkisinin sadece bir boyutudur. Öte yandan kültüre yeni öğeler de ekler.

Gerek kutsal kitapların gerekse siyasi tarihin anlatımlarına baktığımız zaman, insanların çoğu için yaşamının bir alışkanlık ve kültürel kalıplarca belirlenmiş bir refleks olduğunu söylemekte zorluk çek-

meyiz. Kişi; ailesi, arkadaşı, sosyal çevresinden öğrendiklerini tekrar ederken, hem bu kültürü yeniden üretmekte hem de davranışlar ve yaşam alışkanlığına dönüşmektedir. İşte tam da bu sebeple, insanların yaşam alışkanlıklarını ve reflekslerini değiştirmelerinin zor olduğunu söyleyebiliriz.

İnsan, diğerlerinden farklı olarak kendisi ve çok geniş anlamda çevresiyle ilgili farkındalık geliştirebilen tek mümkün varlıktır. Bu varlık, hayatın

anlamı üzerine sorular da geliştirir. Sürekli kendisi ve çevresi hakkında sorgulayıcı olabilir. İşte ona bu imkânı veren şey ise akıldır. Bu bağlamda insan yaptığı fiillerin ahlaki değeri, dünyanın inşası, insanın anlamı konusunda “akıl” ile sorgulamalar yaparken, kendisine sürekli dönüşlerle özdeşünümseliğini sağlayabilir.

“İnsan”, “akıl” ve “kültür” anahtar kavramları etrafındaki bu giriş, insanın kültürel belirlenmişliğini aşmasının bir imkânı olarak “akıl” kavramına vurguda bulunmaktadır. Bir başka deyişle, hayatı alışkanlık hâline getirmiş ve öğrenilmiş kültürel kalıplar etrafında dolaşan insanın bunu aşmasının imkânı nedir sorusuna cevap aramaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde toplumlara baktığımız zaman, onların yükseliş ve düşüşlerine şahit oluruz. Yükseliş yeni bir atılım, sorgulama, muhakeme, bilgi ve heyecan üzerinde inşa edilir. Kur’an-ı Kerim’de kıssaları anlatılan toplumlara baktığımız zaman, bu yükseliş ve düşüşlere dikkat çekildiğini görürüz. Kur’an-ı Kerim’in bu bağlamda yükseliş ve düşüş ile bunların sebeplerine yönelik vurgularının altı çizilmelidir. Hiç şüphesiz burada üzerinde durulacak çok farklı boyutlar olmakla birlikte, biz konumuz bağlamında daha çok “akıl” üzerinden kısa bir okuma yapmak istiyoruz.

Kur’an-ı Kerim’in anlatımlarına göre; peygamberler toplumu vahiyle buluşturduğu zaman, ilk yaptıkları orada yaşayan insanları kalıplaşmış kültür ve geleneklerle yüzleştirmek olmuştur. Bundan dolayı peygamberlerin öncelikle toplumu bir sorgulamaya çağırdığını belirtmeliyiz. İnsanlar, süreç içerisinde varolan kültüre süreklilik kazandırır ve ilerleyen her zaman, tarihin içinde üretilen kültür ve birikimleri yeniden değerlendirme, yenileme, kendisini tazelemeye dönüştürmediği zaman, kültürün daha da kalıplaşması, toplumun donuklaşmasına sebep olur. Süreç ilerledikçe bu kültür ve geleneğe eklemeler ve onu aynıyla sürdürme toplumların sırtında yük olmaya başlar. Bu tıpkı en yukarıda küçük bir kartopunun aşağı yuvarlanırken büyümesi ve giderek çıg hâline gelmesi gibidir. Burada en tepedeki kartopu temel bilgi ve mesaja denk gelirken,

Kur'an-ı Kerim'in anlatımlarına göre; peygamberler toplumu vahiyle buluşturduğu zaman, ilk yaptıkları orada yaşayan insanları kalıplaşmış kültür ve geleneklerle yüzleştirmek olmuştur.

kartopunun aşağıda devasa büyümüş hâli, içine gelenek, kültür ve tarihin eklenmiş durumudur. Bu hâl, aslı itibarıyla toplumların hayatında kaçınılmaz bir süreçtir. Fakat önemli olan sürekli akli sorgulamalarla donmuş ve içine tarihsel birçok unsur eklenmiş yapıyı yeniden işler hâle getirebilmektir.

Kur'an-ı Kerim'de buna yönelik dikkat çekmelerden örnekler verebiliriz. Kur'an-ı Kerim, kendisinin ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) çok uzun zamandır (insanlığın ilk doğuşundan bu yana) devam eden bir geleneğin parçası olduğunu özellikle vurgulamaktadır. Hz. Âdem'e (a.s.) verilen mesaj nasıl "tevhid" gibi bir kavram etrafında belirleniyorsa, Hz. Muhammed'in mesajı da aynı şeydir. Bu anlamda tevhid, temel paradigmayı teşkil etmektedir. Dikkat edilirse, Kur'an-ı Kerim'in anlatımında birbiri ardına gelen peygamberler bir yandan bu tevhidi vurgularken, geldikleri zaman diliminin de toplumların yozlaştığı, akli muhakemeden uzaklaştıkları dönem olduğunu görürüz. Bu sebeple peygamberler, toplumda yaşayan insanların Allah, kâinat, dünya, insan ve çevreye bakışlarını akli muhakemeden geçirmelerini, bu ilişkileri "akıl" ile sorgulamalarını ister.

Yerleşik düzen, kültürel kalıplar, sınıfsal ilişkiler, gelirleri bölüşüm sistemi vb. birçok faktörler bu sorgulamanın konusu içerisine dâhildirler. Mevcut yerleşik ilişkilerin meşruiyetini sağlayan

da artık yerleşik hâle gelmiş kültürdür. Yukarıda belirttiğimiz gibi, işte bu kültürün içine doğan, onu içselleştirmiş, o ilişkiler çerçevesinde hayatını düzenleyen kişiler için "doğru" ve "yanlış"lar ile onların ölçüleri de değişir. Bu durum, toplumlarda sömürüyü, adaletsizliği arttırdığı gibi memnuniyetsizlikleri de çoğaltır. Aslı itibarıyla bu durum tam da toplumların tıkanmış andır. Peygamberler, işte bu anda toplumu, akli sorgulamaya çağırırlar ve böylece tıkanıklığı aşmaya çalışırlar.

Hız. Muhammed (s.a.s) Kur'an-ı Kerim'in mesajını topluma ilettiği zaman, onların "şirk" üzerine yeniden düşünmelerini istedi. Kur'an'ın mesajını Hız. Âdem gibi uzak ve Hız. İbrahim gibi yakın iki tarihe referansla açıklamaya çalıştı. Bu, aslında Arapların da ataları olan ve hatta Hıristiyan, Yahudi ve Müslümanların ortak referansı olan Hız. İbrahim üzerinden tekrar aslına rücu etmeye bir çağrıydı. Arap müşrikleri, Kur'an'ın bu önerisi karşısında "kendilerinin atalarının yolunda oldukları"nı (*Maide*, 5/104.) ifade ederken, içinde yaşadıkları ilişki ve ona ait kültüre meşruiyet kazandırmak üzere Hız. İbrahim'in müşrik olduğunu iddia ettiler.

Kur'an-ı Kerim, müşriklerin gelenekselliğe bu mutlak referansları karşısında onlara önemli bir soru sormaktadır: "Allah'ın (c.c.) kitabına ve peygambere gelin, denildiğinde onlar; atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bizim için kâfidir derler. Peki, ama ya ataları hiçbir şey bilmeyen ve doğru yolu bulamayan kimselerse?" (*Maide*, 5/104.) Burada Allah Teala, müşriklerin geleneksel olanı akli bir sorgulamaya tabi tutmaları gerektiğini bildirmektedir. Aslında Arap müşriklerinin bu tavrı, tarihin her döneminde toplumların gösterdiği reflekslerden birisidir. Bugün de toplumda yaşayan çoğu insan, bir şekilde kafasında yer etmiş bilgi, kalıplaşmış söylemler, kimi çıkar ilişkileri sebebiyle bu sorgulamayı yapma konusunda ciddi zafiyet içindedir. Dolayısıyla bugün çağdaş insanlar, akli sorgulamayı sadece tarihsel bir dönem üzerin-

Kur'an-ı Kerim'de akıl kavramının kullanılışı ve vurgusu, insan ve çevresinde cari ilişkiler düzenine dikkat çekmek, bunları kavramak ve sorgulama yapmak üzerine kuruludur.

den konuşmamalı, kendisine de bu sorgulamayı yöneltmelidir.

Kur'an-ı Kerim'de akıl kavramının kullanılışı ve vurgusu, insan ve çevresinde cari ilişkiler düzenine dikkat çekmek, bunları kavramak ve sorgulama yapmak üzerine kuruludur. İnsan; rutinleştirdiği, farkındalık geliştirmedeği düzenek ve ilişkileri; üzerinde düşünmeksizin, bir davranış ve tutuma çevirebilir; sürekli yaparak da o davranışları bedeninin bir mekanizması hâline dönüştürebilir. Hâlbuki Allah, ayetlerde insanın mevcut ilişkiler düzenine dikkatini çekerek, akli sorgulama ile ondan farkındalık geliştirmesini bekler. Bu sebeple akıl, insan için sürekli bir sorgulamanın ve farkındalığın aracı hâline ge-

lir ki, total anlamda toplumların dinamikliğini kaybetmesinin sebebi de budur.

Şimdi bu ayetlerden bazılarına bakalım: “Sizin için bir korku ve ümit unsuru olarak şimşeği göstermesi, gökten su indirmesi ve bu su ile ölümden sonra yeryüzüne hayat vermesi, Onun ayetlerindendir. Aklını kullanan kimseler için de bunda ibretler vardır.” (*Rum, 30/14.*) “Andolsun ki, biz aklını kullanabilen kimseler için, bu şehre dair apaçık bir ayet bırakmışız.” (*Ankebut, 29/35.*)

Bugün için pratikte akli işletmenin toplumda birkaç boyutlu karşılığı vardır. Birincisi, Müslüman olmayanların, insan, çevre, dünya etrafındaki cari ilişkiler düzenine dikkatlerini çekerek onları Allah'ın varlığı ve birliğini kabul ile dünyada kötülüklere karşı durmaya bir çağrı anlamında akli işletmek. İkincisi, çok geniş Müslüman topluluğunun, içinde yaşadığımız kalıplaşmış düşünce, fikir, yaşam biçimi üzerine bir sorgulama ve insanın evrende bulunuşunun anlamına dair bir farkındalık geliştirme. Dolayısıyla Müslümanların; kendilerini garantilenmiş bir cennetin mutlak sahibi olarak görmekten vazgeçerek, Müslümanlıklarını yeniden sorgulamaları gerekiyor.

İşi Güzel Eylemek

Geçen sene yayınladığım kitabın tasarımını genç bir hanım yapıyordu. İlk görsel taslağı hazırlayıp bana gönderdiğinde kendisini aradım. Kitabın “sevda” üzerine olan bölümü için kullandığı çifte kumru resminin pek klişe olduğunu söyledim, “aşkı, sevdayı, muhabbeti başka hangi sembollerle anlatabiliriz, bir düşünün. Ama lütfen özgün ve bizden olsun” dedim. Bunun aynı zamanda medeniyetimizi ihya etmenin bir örneği olacağını söyleyince genç hanım şaşırdı: “Grafik tasarımın medeniyet ile ne ilgisi var?” dedi. Bunu söyleyen dindar bir hanımdı. Bunun üzerine ona bu cümlesinin, medeniyetin ve dinimizin temeline ne kadar aykırı olduğunu anlatmak zorunda kaldım.

Çevremizde böyle “sanat ile dinin ne ilgisi var?”, “bilim ile dinin ne alakası var?” diye soranların önemli bir bölümü dindar kişiler... Hâlbuki ina-

nan kişinin; her şeyin imanla, dinle ilgisi olduğunu bilmesi gerekmez mi?

Maalesef İslam’ın bir “hayat dini” olduğunun farkına varmıyoruz. Peki, bu şuur eksikliği nereden geliyor? İşin esası şu: İki yüz senedir kendimizde değiliz, kendimiz değiliz. Kendimizden şüphe ediyoruz. İki yüz senedir kendimiz olmayı bir tarafa bıraktık, başkası olmaya çalışıyoruz. Bu yüzden geleneği sahiplenilenlerin çoğunluğu da geleneği reddedenler kadar “kendine” bigâne... Gelenek düşmanları bunu tahkir ederek yapıyor, biz ise ya sürekli geçmişe yazıklanıyoruz, ya da eski kalıpları tekrar ederek bugünü ihya edeceğimizi sanıyoruz. Bir yanda “kendimiz” olan her şeyi reddeden, küçümseyen, tahkir edenler var. Bir yanda da geleneği yüceltmek adına onu bugünün insanına, dünyasına, hayatına kapayanlar var.

Kendimize o kadar yabancılaştık ki, kim olduğumuzu yabancılara anlatmaya çalışmaktan daha çok kendimize anlatmamız gerekiyor. Bizim medeniyetimizin özelliklerinin ne olduğunu düşünüp tarif etmemiz gerekiyor. Kalp gibi, muhabbet gibi, aşk gibi kavramların gerçek anlamlarının ortadan kalktığı bir dönemde insanın medeniyeti bu kavramlarla ifade etmesi kolay değil. Nitekim bugün “eğitim şart” diyoruz, ama eğitim kelimesinden başka terbiye, talim, tahsil, maarif gibi her biri ayrı bir âlem olan kavramlarımız unutulmuş durumda.

Biz burada “medeniyet” kavramını Tanzimat’ta türetildiği şekliyle, yani Batı medeniyetini esas ve üstün sayan anlamından başka bir manada kullanıyoruz. Kendi medeniyetimizi kastediyoruz. Fakat bizim medeniyetimizden bahsederken medeniyetin nasıl bir şey olduğunu, olmazsa olmaz unsurlarını, nasıl inşa edildiğini somut olarak anlatmayı pek beceremiyoruz.

Yabancılaşma, kendini inkâr o kadar ileri düzeyde ki bugün bizler medeniyetimizin özünü, kaynaklarını, ilkelerini, değerlerini, şekillenme sürecini bize gelen birikimin içinden çekip süzmek zorundayız. Bu neredeyse arkeolojik bir çaba... Müzikten mimariye, şiirden siyasete bize miras olarak gelen ilke ve değerlerin bu alanlara nasıl nüfuz ettiğini öğrenmemiz gerekiyor. Bir nevi “kendini hatırlama” seferberliği gerekiyor.

Öncelikle şunu anlamalıyız: İslam doğruluk ve güzellikten ibarettir. Kul hem doğru olmalı, hem de güzel. İnancımız hem doğru olmalı, hem güzel. İşlerimiz hem doğru olmalı, hem güzel. Şairliğimiz, kunduracılığımız, anne babalığımız, evlatlığımız, akademisyenliğimiz, grafik tasarımcılığımız, kısacası hayatın her anında, her alanında hem doğru, hem de güzel olmalıyız.

Oysa bugün bizim için maalesef güzellik boyutu çok önde değil. O zaman eksik bir kulluk içindeyiz demektir.

Müslümanlar, Batı’nın siyasi ve fikrî tahakkümünün etkisine girdikleri 19. yüzyılın başından beri “doğruluk” boyutuna daha çok ağırlık verdiler.

Doğru insan yetişsin diye talebelere burs verdik ama sanata, estetiğe, güzelliğe yönelmiş talebelere burs vermedik. Camiler, mescitler, binalar inşa ettik. Her şeylerini düşündük, ama güzel olmalarını en sona bıraktık.

Kur’an’ı doğru anlamaya, inancı doğru yaşamaya, farzları ve sünnetleri doğru uygulamaya odaklandılar... Bu amaçla sayısız vakıflar, halkalar, kurumlar, mektepler kurdular. Sayısız dergi, kitap, ansiklopedi yayınladılar. Sayısız toplantılar, meclisler, tartışmalar yürüttüler. Amaç, inananların inancının ve amellerinin “doğru” olmasıydı.

Bütün bu hayırlı çabaların sonucunda İslam dünyasında hayatını “doğru” yaşayan insanlar çoğaldı. Şerlerden kaçınan, hayatını Allah’ın muradına ve Resulullah’ın sünnetine uygun yaşamaya çalışan, namazı, orucu, zekâtı, haccı ifa etmeye gayret eden samimi müminler dünyanın her yanında İslam’ın görünür yüzü oldular. Kurulan vakıflarla sayısız doktorların, mühendislerin, avukatların yetişmesine katkı yaptılar.

Fakat bütün bunlar yapılırken İslam’ın ikinci özelliği olan “güzellik” boyutuna o kadar önem verilmedi. Doğru insan yetişsin diye talebelere burs verdik ama sanata, estetiğe, güzelliğe yönelmiş talebelere burs vermedik. Camiler, mescitler, binalar inşa ettik. Her şeylerini düşündük, ama güzel olmalarını en sona bıraktık. Oysa mesela İstanbul’da yaşayan bir kişi için en azından bakıp da örnek alacağı “güzel” cami mimarisi örnekleri pek çoktur. Hem de dünya çapında Süleymaniye, Şehzade, Fatih, Sultanahmet camileri gibi medeniyetimizin mimari zirvesi olan eserler vardır. Fakat hayatında sadece “doğru”yu esas alıp, “güzel”i ihmal eden gözler, önlerindeki “güzellik” örneklerini de göremediler.

Sultanahmet Camii, Ön cephesindeki Hat Örneği

Aynı şey şiirde, edebiyatta, müzikte, siyasette, ticarete de oldu. Her şeyi doğru yapma gayretinin yanına, güzellik boyutunu ekleyemedik. O yüzden konuşurken maalesef doğruyu söylerken güzelce söyleyemedik. Hatta ayetleri ve hadisleri bile muhataplarını kırıcı, incitici şekilde kullananlarımız oldu. İnsanımız büyük şairlerimizle, müzisyenlerimizle tanıştığında sükût-u hayale uğradılar. Doğru olmayı anlatan kitap, roman, hikâye yazarları, doğruluğu savunan nüfuz önderleri aynı zamanda güzellik önderi olamadılar.

Oysa Mevla'mız Kur'an-ı Kerim'de pek çok yerde "güzel" davranış ve inancı över ve emreder. Mesela Bakara Suresi'nin 263. ayetinde şöyle beyan buyurur: "Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır. Allah her bakımdan sınırsız zengindir, Halim'dir." Nisa Suresi'nin 86. ayetinde ise; "Ve bir selamla selamlandığınız zaman, o takdirde siz ondan daha güzeli ile selam verin veya onu (aynen) iade edin. Muhakkak ki Allah, herşeyi en iyi hesap edendir." Secde Suresi'nin 7. ayetinde de, "O ki yarattığı her şeyi güzel yarattı" buyurur.

Yaradan, sözün "en güzeli"ne uymamızı emreder. Hatta kötülüğü def ederken bile "güzellik" ile kovmamızı ister. Fussilet Suresi, 34. ayette olduğu gibi: "İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."

Yine Mevla'mız kendi isimlerini Kur'an'da "en büyük" veya "en önemli isimler" olarak değil, "esmayhüsna", yani "en güzel isimler" olarak vasfeder. "Güzel", yani "el-Cemil" Mevla'mızın isimlerindendir. Dinimizde güzellik o kadar önemlidir ki, Cenab-ı Hak, Hazreti Yusuf'un kıssasını "kıssaların en güzeli" olarak nitelendirir. Sabrın "cemil", yani güzel olanını tavsiye eder.

"En güzel" ahlak üzerine olan Resulullah Efendimiz de zatı, sözü ve eylemiyle güzelliğin baş örneğidir. Resulullah Efendimiz'in şu hadisi bizim güzellik düsturumuz olmalıdır: "Allah güzeldir, güzelliği sever!" Resul-ü Zîşan Efendimiz şöyle beyan buyurur: "Bir hurmanın yarısı da olsa onu sadaka olarak vererek ateşten korunun! Kim yarım hurma bulamazsa güzel bir sözle korunsun!"

5 Numara, 1948, Jackson Pollock,

Nitekim Resulüllah büyük torununa “Hasen”, yani “güzel”, küçük torununa da Hüseyin, yani “küçük güzel” ismini vermiştir.

İslam’da doğruluk güzellikten, güzellik de doğruluktan ayrılamaz. Bir inanan hem doğru, hem de güzel iş yapmak durumundadır. Hem güzel, hem doğru bir insan olmak zorundadır. Fikri, işi, eseri doğru ve güzel olmalıdır. Mesela namazı sadece dosdoğru kılmak değil, aynı zamanda güzelce kılmak esastır. Zekâtı da sadece dosdoğru değil, aynı zamanda güzelce vermek gerekir. İslam’ı veya bir hakikati anlatırken de her sözün güzelce söylenmesi gerekir.

Tebessümün sadaka olduğu bir inanca mensubuz. İslam’da hayat ile güzellik, vazife ile zevk, ahlak ile sanat iç içedir. Her şey gibi sanat da ne hayattan, ne de inançtan kopuktur. Aksine fitrat anlamına gelen ahlaka hizmet eden bir araçtır. Müziğin, mimarinin, tezhibin, şiirin, kısacası bütün sanatların gayesi kişinin edebini, kişiliğini, kulluğunu güzelleştirmektir. Batı’da ise doğruluğu temsil eden etik ile, güzelliği temsil eden estetik iki ayrı, hatta çelişen, hatta çatışan kavramlardır.

Çoğu kere “doğru” olan “güzel” değildir, “güzel” olan da “doğru”... Bu, birliği parçalayan ve hayatı şizofrenik duvarlarla bölen seküler hayat nizamının doğrudan bir yansımasıdır. O yüzden bizdeki sanat anlayışı ile modern sanat anlayışı arasında temelde büyük farklar vardır. Mesela Batılı bir ressam eserine kocaman bir imza koyarken, bizim şaheserler ortaya koyan hattatlarımız küçük harflerle imza atarlar. O imzalar da genellikle şöyle dualardan oluşur: “Bunu yazan falan kişidir. Allah onun günahlarını affetsin.” Sanatta ve toplumsal hayatta tevazu en kıymet verilen duygudur. Çünkü tevazudan daha güzel bir süs yoktur.

Kısacası bugün kul olmaktan, kendimiz olmaktan, medeniyetimizi ihya etmekten bahsediyorsak mutlaka doğruluk gibi güzelliği de üstün tutmalıyız. Hayatımızı, fikrimizi, işimizi, davranışımızı, sözümüzü, binalarımızı, kitaplarımızı, konuşmalarımızı doğru ve güzel kılmalıyız. Kendimize, çevremize, âlemlere doğruluk ve güzellik yaymalıyız. Kalbimizi, zevkimizi, aklımızı hem “selîm”, hem “cemîl” yapmalıyız. Güzel olan Mevla’mıza yaraşır doğru ve güzel kullar olmalıyız.

Tezekkür

Gündem

Ayşe Şener

Tedebbür

Tefakküh

Taakkul

Akıl Ne Arar? Akıl Ne Arar...

“Cidden göklerin ve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün değişmesinde duru ve lekesiz akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ki ayaktaiken, otururken, yanları üzerindeyken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışında tefekküre dalarlar. Rabbi-miz! Sen bunları boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin, bizi ateşin azabından koru!”

(Âl-i İmran, 3/191.)

Tasavvur zihinde, soyutlama ve hayalleme anlamında dahi, kuşatılması imkânsızlığına kıyasla âdeta küçük bir ipucu gibi üstünde durduğumuz mekânı kendisine yatak kılan, gece ve gündüz, güneş ve ayın aksamayan nöbetleriyle dursuz duraksız akıcılığı olan zaman ırmağındayız. Bu düşünce, düzenli tekrarın sıradanlaşmadığı fark ediş anlarında, an be an akla gelebilir.

“Ayaktayken”; yani hayatın gündelik telaşları, yoğun iş hayatı, yaşamın ek olarak getirdikleri sırasında içimizde bir kenarda bekleyen o düşünce; -bütün bunlar boşuna olamaz, ben boşuna olamam, muhakkak “geçerli” bir nedenim olmalı ve elbette ona göre geçirmem gereken bir hayatım ve hak edilmiş bir sonucum olmalı- düşüncesi yüz bulmuş bir çocuk masumiyetiyle koşar gelir zihninize.

“Otururken” bir çimen üstünde. Ya da şehrin orta yerinde, evinizde, bir sandalyede hayatı bir parça oturmuşken veya iş yerinizde aniden dosyaları kendi hâllerine bırakıp, ya da müşteriye unutup dalıverdiğiniz olmuştur bu düşüncelere.

Hatta en çok da “yanınız üzerine yatmışken” ayaklanır bu düşünceler içinizde.

Düşünür durursunuz. Boş yere değil hiçbir şey. Boşluk olamaz bunca doluluk. Hiçlik bir intihardır. Var edilmişliğin borçluluğunu her insan olmasa bile her insaf duyar. Değersizlik yokluktur. Ve muhakkak yaşama karşılık olabilecek, eşlik edecek bir yaşam, anlam geliştirmelidir. Bunca ince ince fikredilmiş ve bahsedilmişliğe, varılmış varlığa ve verilmiş hayata karşı, gülümseyen ve mahcup bir teşekkür edilmelidir en azından. O da dosdoğru bir amacının olmasıdır şu hayatta. Anlamli olmasıdır insanın, dersiniz içinizden.

Der misiniz?...

Herkesin tefekkürü vardır az veya çok. Herkes farklı cümlelerle, farklı düzeylerde de olsa arar anlamını hayatın. Kur'an bu arayışın bulunup gelmesidir. Evet, bir akıl kitabıdır bu vahiy. İlahî akıl insan aklını yanına çağırır; sayfalar, günler, ömür boyunca... Aradığındır. Ancak insana sen hiç düşünme diyen hazır bir akıl değil, bir akıl kılavuzudur. Akıl kullanma yolu ve yöntemleri kitabıdır. Bine yakın yerde akletmeyi, durup bir düşünmeyi, derinliğine dalmayı, düşünce yüksekliğine çıkmayı söyler durur.

İnsan ruhunun arayış basamakları kurulur Kitap'ta. Allah, düşünce miracını kurar ki, insan hayatını tam ortasından yakalasın, manasına ersin, anlamlılığa erişsin, mesut olsun... Sonra bir güzel yolunu tutsun ve neşeyle üretsın.

Kur'an'da sağlıklı akıl etme, kalbi bütün sağlığıyla doğru düşünceye verme, adama; düşüncesizce ve anlamsızca değil, düşünerek yaşama konusuyla ilgili yoğun olarak ve çok farklı formlarda fiil çekimlerinin yer aldığı bilinir. Kelimenin bir isim olarak kullanılmayarak muhtemel bir durağanlığa hapsedilmediği... Böylece Yaratıcının insanı; dü-

Yaşamak aramaktır. Aramak akletmektir. “Akl” kelimesi ayetlerde, gerçek olanla bağ kurmak suretiyle düşünerek; ne kalpte, ne akılda ve ne de davranışlarda bir çelişki kalmayınca kadar bütünüyle barış içinde yaşamak için bir araç olarak yer alıyor.

şünmeden durmamaya, durmaksızın düşünmelere, düşünceli duruşlara çağırdığı...

Yaşamak aramaktır. Aramak akletmektir. “Akl” kelimesi ayetlerde, gerçek olanla bağ kurmak suretiyle düşünerek; ne kalpte, ne akılda ve ne de davranışlarda bir çelişki kalmayınca kadar bütünüyle bir özgüven içinde, içten dışa, özel tercihten genel seçeneklere kadar kaderiyle barış içinde yaşamak için bir araç olarak yer alıyor. (*Araf*, 7/169; *Hud*, 11/51.)

Yine Kur'an'da akletmenin mekânı, bir anlamda mutfağı kalptir. “... Kulubun ya'kılune biha...”, (*Hac*, 22/46.) Kalp; önce kalbin halesi olan ruha ve yanı sıra bütün kalıba, akıldan aldığını hazmedip/içselleştirip yerleştirecek olan biricik tahttır. Malum iç âlemin ve aslında bütün dış dünyanın sultanı. Yönü kendinden, kendi seçiminden olan bağımsız Kâbe... Asıl “Kâbe”si; yönü hücrelerine, yapıtaşlarına, daha en başında, temelden inşasında kazındığı hâlde, sınav gereği hür bırakılmış küçük bir toprak parçası işte.

Akletmenin kalp ile olduğu (*Hac*, 22/46.), kalbin sadr içinde olduğu (*Hac*, 22/46.), Kitab'ın kalbe indirildiğinin (*Bakara*, 2/97, *Şuara*, 26/193.) bildirildiği ayetlere baktığımızda; kalbin, aklın -had bilmez, ilk ve son sınırların/serhaddin bilmezliklerinde düşüp kaymayacağı, düşse de yeniden ayaklanabileceği, yani kendini gerçekleştirebilecek kadar

özgür bırakıldığı- bir çalışma mekânı olduğu düşünülmesine varılabilir.

Bütün hareketliliğiyle o kozmik iç odada; kalpte, gerçeklerle ciddi manada bağ kurma adına yer alan akıl sahibinin, içinden dışına doğru çelişkilerle başa çıkarak, hayatını kuşatıcı bir sükûnete ermesi ve nihai durağında imana ermesi beklenir. Yani aklını kullanarak varlık içinde var olması, kendini anlamlandırması... Kalbin kendine, gücüne, onu doğru, adil tasarrufuyla/kullanma suretiyle hâkim olmasıdır bu. Kalbin selameti. Fakat iman, her şeye, anlamlı bir bakışla yeniden bakmanın ve her şeyi o çerçevede yeniden yaşamamanın adıdır. Yani selamet; çabalar, didinmeler için barışık bir zeminin adıdır. Durmanın, durağanlığı değil...

Aklın en önemli fiillerinden taakkul; bir aklın olduğunu fark etmenin göstergesi olarak aklını güzel kullanmaktır. Taakkul; akli kullanmadır. İnsanın aklını keşfidir. Varlığı, var içindeki Var'ı akılla keşfidir.

Bu yüzden Kitap'ta iman etmek, akletmenin bir sonraki adımı sayılmıştır. (*Yunus, 10/100.*) Akledebilen için, akıl için geçerli olan iman, insanın sorumluluk aldığını bilinçli olarak onaylamasıdır. Hiç kurumaması gereken ıslak imzası.

Aklın en önemli fiillerinden taakkul; bir aklın olduğunu fark etmenin göstergesi olarak aklını güzel kullanmaktır. Taakkul; akli kullanmadır. Akılsızmış gibi davranmaman... Düşünmeyi hep başkalarına ısmarlamaman ve kendi düşünüyü varlık taşının altına -bir zahmet- koymandır. Düşünmeyi ihmal etmemendir. Bir kere durup düşünmekle ne kadar düşünebilen bir varlık olduğunu görebilmen, hayret etmendir zihnindeki uzaya... Düş düş gezebilme. Soyutlanmalardan, uzak yalnızlıklardan, sancılardan, bilinmez kapılara bir girip bir çıkmalardan sonra kendine, gerçeğine inip varlığı ardındaki

hakikate göre değerlendirebilmen, yani gerçekliği hakikatine olan ahenkle yaşayabilmendir. Taakkul belki de insanın aklını keşfidir. Varlığı, var içindeki Var'ı akılla keşfidir ya da...

Bir başka basamak; tefakkuh. En genel düşünmelerden sonra gelen bir çıkış. Aslında daha aşağılara iniş. Derinliğe merak. Sılgının yetmeyişi. Görmenin ötesi. Eğilip bakmak. Belki bakakalmak. Ayrıntıları, tek tek önüne çıkan veya yetişebildiğin konuları, özel olarak ilgilenmen gereken bir konuyu, mesela hayatının sana özgü anlamını, mesela neden buralarda oluşunu, "gurbette" ne aradığını, neden yoklukta veya var olmuşsan bir kere cennette değil de -adı İstanbul veya Berlin, ya da Kars, Kahire, Filistin olan- "gurbet"te ne aradığını, sen olmasan dünyanın ne kaybedecek olduğunu mesela... derinlemesine düşündürmektir tefakkuh. İyiden iyiye anlamaya çalışmak, anlama yaklaşmak için zihni yokuşa koşmak. Ki sarplıkta olduğu bilinir derinliğin. Ki mesela dağın dibindeki kaynak su, en tepeye tırmanıştaki zorun tadıdır.

Hadi gayret ey insan zihni; bir basamak daha inerek çık yükseğe... Tezekkür et! Hatırla gerçekleri. Birleştir hatırladıklarını, fitratına kazındığında, kitapta yazılanlarda ve varlık âlemine çizilendeki farklılıklar içre aynılığı... Gör ki; aklın kazısı da, yazısı da bir. Hatırlındakiler, hayalindekilerle. Alt yazılar gibi geçiyor ayetler; evrenden ve hayattan. Düşünülmüş ve kurulmuş cümleler var tarihten, felsefeden, edebiyattan. Sonra akıl kitabındaki o cümleler... Teklif edilmiş bir koca yazgı. Kur'an! Çizili, boyalı, hareketli evren. Birikmiş özlere yola çıkarak yeni birikimlere, geleceğe yürüsün insan. Zikretmeye değer bir düşünce ve medeniyet inşa etsin! Hatırladıklarından bir hayal kursun. Gerçek olarak geleceğe bir yürüsün!

İnsan tarih boyunca vahyi; yani bir anlamda Allah'ın cömertçe paylaştığı akıl vermeleri, ilahî akli farklı şekillerde değerlendirdi. Aslında çoğunlukla tam anlamıyla değerlendiremedi. Kimi zaman aklını hiçe sayarak, -Allah benim yerime her şeyi düşünmüş bahanesiyle, vahyi; hiç aklını kullanmadan, hazırcı, emeksiz biçimde yaşamaya kalkıştı. Bu, ilk dönemde, hususen Kitab'ın öğret-

menin gözetiminde sorunsuz veya az sorunlu ve interaktif bir yöntemle sorunlara acil müdahil olunarak ve çözüme kavuşturularak sağlandı. Ve belki o dönemin saf tesirinin sürebildiği kadarıyla da devam etti.

Ne var ki insanlar, tarihlerinin başından beri kitapsız, bilgisiz kalmadıkları hâlde, temel değerler muhtevalı ana kitaplarını, vahyi, zaman ilerledikçe ve mekânlar değiştikçe akıllı davranarak güncellediler. Vahiyli fakat akılsız bir hayat sürdürmede tarihe nam saldıkları oldu. Bu dönemlerde ilahî akla/vahye rağmen, doğru dürüst tasarruf edilmeyen insan aklının dünyayı nasıl kirlettiğine tanık oldular. Vahiyçilik yaptılar bir nevi. Akılsızlık öte yandan. Hâlbuki vahiy de bir araçtı. Dil, lafız, değişken ilk örnek biçimlendirmelerinin ötesinde bir anlama, amaca işaret ediyordu.

Batı veya doğuda ehlikıtap, yani ilahî akı kitaplarından alabilme imkânı olan insanlar, toplumlar; istediği kadar Allah'tan akıl alsın, kendi aklını o doğrultuda kullanmadıkça ve hususi bir düşünce üretme çabası vererek şimdi ve geleceğe dair yaşanabilir ve teklif edilebilir bir hayat sunmadıkça hiç bir yere varamayacağını acı-tatlı gösterdiler. Çünkü taakkul etmemişlerdi. Akıllarını kullanmamışlardı. Dinin/hayatın akı iptal etmek, düşünemeyen yaratıklar gibi olmakla ve çok iyi düşünen, çok iyi hükmeden birkaç lidere biat ve itaatle yaşanabileceğini sanmışlardı. Sanıyorlar ya da.

Kitaptaki değişmez özden aldığı sarsılmazlıkla, hayatın bütün değişkenliğini ve sarsılmalarını kendi aklını da yanına koyarak, onurlu bir insan hayatı oluşturabilecekken, tam tersi, bir de din adı altında her türlü akılsızlığı yaşadılar. Bu durumda güncellenmeyen bir dinî yaşam; gerçeklerle bağını kurmayan, davranış bozuklukları ve çelişkiler içeren ve gittikçe hayatın gerisinde kalan, ihtiyaçları karşılayamayan, hatta insanın ihtiyaç algısına ve listesine başından müdahale etmediği için sonradan bunu zapta gücü kalmayan bir din ortaya koydular. Geçmiş fetvalara da saygısızlık yaptılar. Geçmiş bir fetva; zamanında vahyin ışığında o güne “modern” çözüm üretmek için emek verilen insan aklının hayatı çözümleri iken, o çözümün yöntemlerini al-

mak yerine, üstünden zaman aktığı ve coğrafyalar değiştiği hâlde aynısını, tıpkısını yaşamayı din sandılar. Din sandılar.

Hâlbuki Kur'an, insanı temel değerler çerçevesinde aklını kullanmaya, araştırmaya, bilime ve aydınlanmaya yöneltir. Müslümanlar, başkaları karanlıktayken, X. ve XI. yüzyılda ilmi aydınlanmada büyük bir ilerleme göstermişlerdi. Fakat Müslümanların gerçekleştirmiş oldukları araştırmalardan yola çıkan ve aklının değerini bilen Batı XVIII. yüzyılda bilimde aydınlanma çağına girmiştir. Aynı çağda bu defa Müslümanlar, çok geri kalmışlardır.

Bu yüzden zamanında dünyaca başlattıkları “böyle akledilir ve dünya Allah ile birlikte, adeta -Akıl akıla- böyle değiştirilir!” diyebilecek dereceye gelmişken, sonraki tutumlarıyla, insanın bilimsel gayretlerinin imandan uzak bir isyanda boşluğa düşmesine, bilimsel disiplinlerin, o disiplinlerden yola çıkarak üretilen evrensel faydaların da insan ruhuna, hayatına zarar verici boyutlarda olmasına neden oldular. Şimdi tutup “akıl geçmişimizi, birikimimizi bizden çaldılar” demek yerine, o akıllı tarihe layık bir torun olmadıklarının ve bilgilerini, bulgularını kaptırmalarının nedenlerini yine kendi akılsızlıklarında aramalıdır.

Yani şu ki insan, tarihte pek az zamanlar için ilahî akılla akıl akıla vermiştir. Vahyi bulunca akı, akı bulunca vahyi ihmal ve iptal etmiş, kalbinin iki yakasını kolay kolay bir araya getirememiştir. Düşünme gücünü, düşünme öz ve üslubuyla/yöntemiyle bir türlü bir araya getirememenin ağır bedelini de yaşamakta ve yaşayacaktır.

Zevkiselim: Hayatı Ulvi Gayelerle Yaşamak

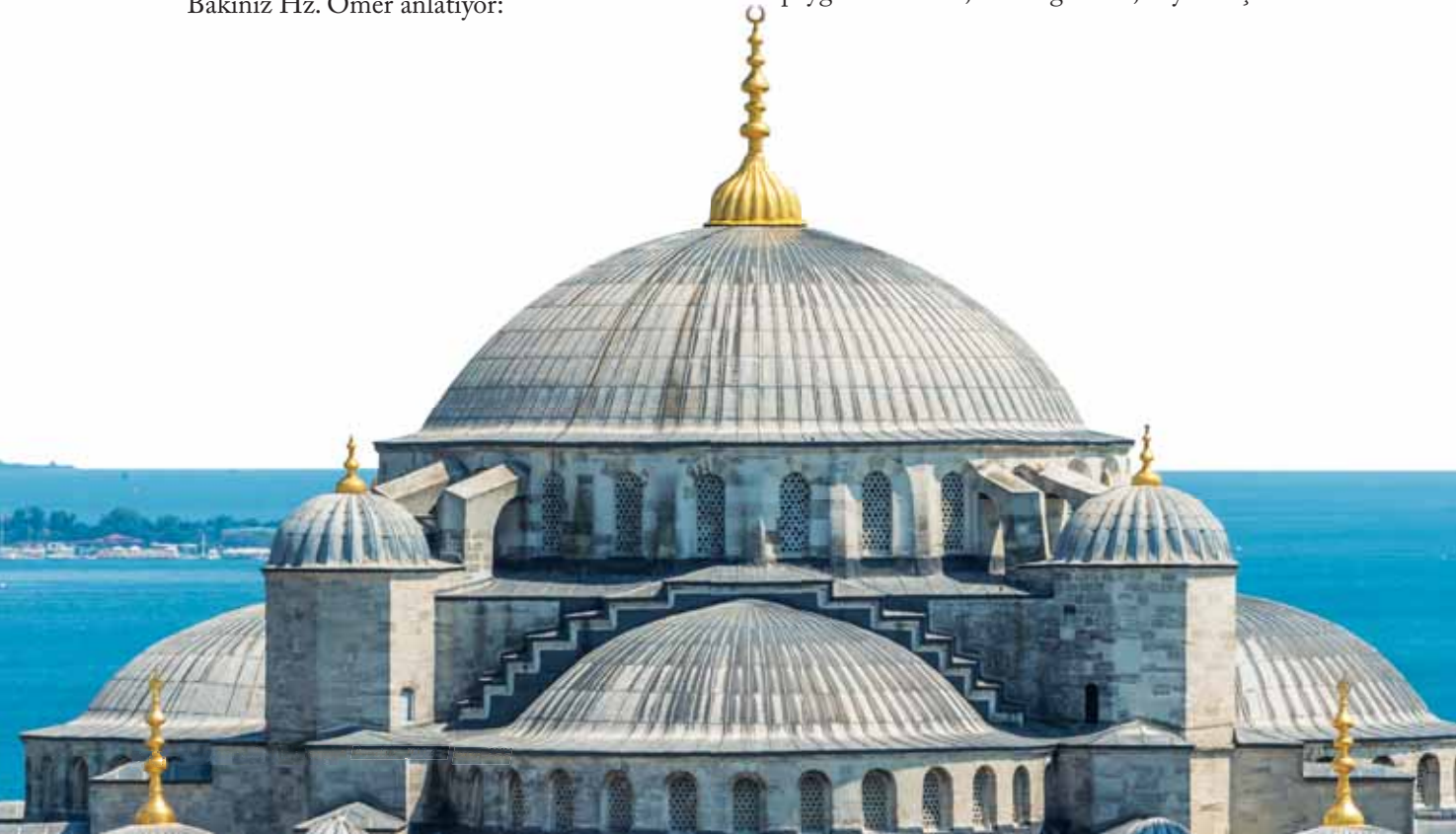
Yüce Yaratıcının elinden çıkan her eser, ilahî bir zevkin ürünü olduğu için mükemmeldir. Bu mükemmelliğin insana yansıyan yanı ise zevkiselimdir. Büyük kitap kâinat, yaratılanların en şerefli insan ve gönderilen en son ilahî mesaj Kur'an, bize bazen açıkça, bazen de satır aralarında zevkiselimi talim eder. Hayatı zevkiselimle yaşamayı salık verir.

Hadis kitaplarımızda "Cibril Hadisi" diye meşhur olmuş metni, bir zevkiselimle ile değerlendirelim. Bakınız Hz. Ömer anlatıyor:

"Bir gün Hz. Peygamber (s.a.s.) ile oturuyorduk. Hiçbirimizin tanımadığı, beyaz elbiseli, siyah saçlı, güzel kokulu, yoldan gelmiş gibi bir hâli olmayan birisi çıkageldi. Peygamberimizin huzuruna kadar geldi, edeple önüne oturdu, ellerini dizlerinin üzerine koydu ve:

- Ya Muhammed, bana imanın ne olduğunu anlat, dedi. Allah Resülü (s.a.s.):

- İman, Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayır ve şerrin bir

kaderle meydana geldiğine inanmandır, diye cevap verdi. O kişi:

- Doğru söyledin, dedi.

Biz onun bu tutumuna hayret ettik. Zira hem soruyor, hem de Allah Resulünü tasdik ediyordu. Gelen zat sonra:

Bana İslam'dan haber ver, dedi. Allah Resülü (s.a.s.):

- İslam, Allah'tan başka ilah bulunmadığına ve Muhammed'in O'nun peygamberi olduğuna inanman, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve gücün yetiyorsa Allah'ın evini ziyaret edip hac yapmandır, diye cevap verdi. O kişi:

- Doğru söyledin, dedi.

- Bana ihsanı anlatır mısın? diye sordu. Allah Resülü (s.a.s.)

- İhsan, Allah'ı görüyor gibi O'na kulluk etmendir. Sen O'nu görmüyorsan da O seni görmektedir, buyurdu. Gelen zat:

- Allah Resülü (s.a.s.), bana kıyametin ne zaman kopacağını haber verir misin? dedi.

- Bu konuda soru sorulan kişi sorandan daha bilgili değildir, buyurdu. Gelen zat:

- O hâlde belirtilerinden haber ver, dedi. Allah Resülü (s.a.s.), kıyametin bazı alametlerinden haber verdikten sonra o kişi kalktı, cemaatin içine girdi ve bir anda gözden kayboldu. Bir müddet sonra Allah Resülü (s.a.s.) bana dönerek:

- Ömer, soru soranın kim olduğunu biliyor musun? diye sordu. Ben:

- Allah ve Resülü daha iyi bilir, dedim. O zaman buyurdu ki:

- O Cebrail idi. Size dininizi öğretmeye gelmişti. (Buhari, İman, 1.)

Bu olay şüphesiz inanç ve ibadetlere bir de zevkiselim noktasından bakmayı gerektiriyor. Zira metin, oluş şekli ve içeriği bakımından mühim konuları

Sarsılmaz bir imanın doldurduğu aklın ve sağlam bilginin yönettiği kalbin, kişiyi nereye ulaştıracak ihsan sorusunda ortaya çıkıyor. Allah'ı görüymüşçasına Allah'a kulluk etmek. İşte inanç ve eylemin zirve noktası...

ihativa ederken bu diyalog da sahabenin gözü önünde cereyan ediyordu. Çünkü zevkiselim bireyden topluma uzanan ilahî bir lütuftur.

İlk soru iman: İmanın neye ve nasıl olması gerektiği izah ediliyor. İmanla huzur bulmuş bir akla, aklıselime işaret ediliyor.

İkinci soru İslam: İslam'ın temel esasları sayılarak yeni dinin ana gövdesi izah ediliyor. Sağlam bilgiyle hareket eden bir kalbe, kalbiselime işaret ediliyor.

Üçüncü soru ise ihsan: Önceki iki sorudan ne anlaşılması gerektiği, sarsılmaz bir imanın doldurduğu aklın ve sağlam bilginin yönettiği kalbin, kişiyi nereye ulaştıracak ihsan sorusunda ortaya çıkıyor. Allah'ı görüymüşçasına Allah'a kulluk etmek. İşte inanç ve eylemin zirve noktası... Sevgili Peygamberimizin gelen yabancının ardından söylediği ifade ise son derece mühim.

- “O Cebrail idi. Size dininizi öğretmeye gelmişti.”

Burada zikredilen konular dinin ana konuları olarak ifade ediliyor. En önemlisi de; iman ve İslam'ın kişiyi ulaştırdığı ihsan mertebesinin dinden sayılması ve Cebrail vasıtasıyla öğretilmesidir. İhsan; hayatı Allah'ı görüymüş gibi yaşamak, insan O'nu görmüyorsa da, Yüce Allah'ın insanı her daim gördüğünün ve izlediğinin bilincinde olmaktır.

Hayatı zevkiselimle yaşamak demiştik ya.

Önce akliselim, yani sağlam, doğru bilgi. Ardından kalbiselim, yani sağlam niyet ve doğru iş, eylem. Ve sonunda bunların hasılası; zevkiselim.

Zevk, insandaki tabii bir duygudur. Zevkiselim ise sağlam bilgiye, sağlam imana göre şekillenmiş, tabiatına uygun kalmış, bozulmamış zevktir. Zevkiselim insanın düşünce ve eylemini kontrol eden bir mekanizmadır. İslam ve iman insanı taşıdığı yerdir, zirve noktadır. Yani ihsan mertebesidir. Zıddı ise, zevkisüflüdür.

Zevk, insandaki tabii bir duygudur. Zevkiselim ise sağlam bilgiye, sağlam imana göre şekillenmiş, tabiatına uygun kalmış, bozulmamış zevktir. Zevkiselim insanın düşünce ve eylemini kontrol eden bir mekanizmadır. İslam ve iman insanı taşıdığı yerdir, zirve noktadır.

Cibril hadisinde; önce inanç esasları dile getirilerek adeta akliselim anlatılıyor. Ardından İslam sorularak kalbiselim anlatılıyor. Niyetin ve eylemin sıhhati dile getiriliyor. Sonuncu soru ise; önceki iki sorunun insanı ulaştırmak istediği yeri haber veriyor: İhsan. Zevkiselim.

Zevkiselim yüksek algısı, bize mevcudata zahiri bir nazarla bakmayıp, ilahî hikmetin penceresinden bakarak varlığın künhüne vakıf olma gayretini lütfeder. Cemal ve Bedi' sıfatlarıyla Yüce Allah varlık âleminin sırlarını ifşa eder. Esmayihüsna olarak bildiğimiz Yüce Yaratıcının her bir ismi-sıfatı, hayatı yaşarken insana rehberlik edecek bir zevkiselim örneğidir aynı zamanda.

Er-Rahman; Nimetlendirici, Er-Rahim; Merhametli, Es-Selam; Kurtarıcı, El-Musavvir; Biçimlendirici, El-Adl; Çok Adaletli, El-Latif;

Lütfedici, Eş-Şekur; Kadirşinas, El-Celil; Ululuk sahibi, El-Vedud; Muhabbetli, El-Vasi; Kucaklayan, El-Hakim; Hikmetli, El-Berr; İyilik kaynağı, Malikü'l-Mülk; Mülkün sahibi, En-Nur; Nurlandıran, El-Bedi'; Örneksiz icat eden, Er-Reşid; Erdemli öğretici, Es-Sadık; Dosdoğru, gibi.

Rahmetin, merhametin, celalin, cemalin, sevgi ve ilginin kaynağı Yüce Allah'tır. İnsanın bütün eylemlerinde sahip olduğu duygu ve düşüncelerin kaynağı ilahî sıfatlar olarak telakki edilebilir.

İslam, insan merkezli bir dindir. İnsanın dünya ve ahiretini mamur etmek üzere gelmiştir. Ayetler ve hadisler, insanı dünyayı imara teşvik eder. Bu imar sıradan bir yapıp etme olmayıp güzelleştirmeyi de içine alan bir imardır. Yüce Allah kendi yarattığı âlemle ilgili olarak şöyle buyurur: "O yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahman'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?" (Mülk, 67/3.) "Semud kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber olarak gönderdik. De ki: "Ey Kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir ilahınız yok. O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli kıldı. Öyleyse O'ndan bağışlanma dileyin..." (Hud, 11/61.)

Dünyanın fiziki yapısı nasıl dağlar, ovalar, nehirler ve çöllerle süslenmişse, gökyüzü yıldızlarla donatılmışsa, bugüne kadar, şöyle olsaydı daha güzel olurdu denilemeyen insanın yaratılışı da, zevkiselim kaynaklık eden aşkın bir zevkin ürünü olsa gerek. Yüce Allah yaratıyor ve tesviye ediyor. Yarattığı gibi bırakmıyor. "... O yaratıp şekillendiren, ahenk veren ve düzene koyandır. O her şeyi ölçüyle yapıp yönlendirendir." (A'la, 87/2.)

Kur'an ayetleri, dünyanın oyun ve eğlenceden ibaret olduğunu haber verirken geçici olana kanmamamız konusunda bizi uyarır. Sevgili Peygamberimiz dünyada kendimizi bir yolcu gibi algılamamızı tavsiye eder. Ancak Hz. Peygamber (s.a.s.) hayatı yaşarken en hüzünlü anlarda bile göz ve gönül zevkinden ödün vermez ve bize örnek olur.

Sevgili Peygamberimizin küçük yavrusu İbrahim vefat etmiştir. Allah Resülü çok üzgün... Sahabe-i

Kiram cenazeyi defnetme hazırlığında. Kabir kazılmış ve küçük çocuk oraya defnedilecek. Allah Resulü biraz özensizce kazılan kabre iner ve elleriyle düzeltir. Kabri tesviye eder. Ve orada bizlere güzel bir mesaj verir. “Yüce Allah, sizden birinizin işini güzel yapmasından hoşnut olur.” (Taberani, 1/275.)

Akliselimin, kalbiselimin ve zevkiselimin egemen olduğu devirlere baktığımızda; bizi muhabbetli mahalleler, sıcacık evler, ruhaniyetli mabetler karşılar. Cami etrafında oluşan mahallede insanların yolu camiye çıkar, kabristandan geçer ve iş yerine uzanır. Zevkiselimin oluşturduğu şehirlerde terazi-yi tutan ellerin gözleri, karşıda camiye ve kabristanı görür. Evler, dış ve iç mimarisiyle size önce sıcacık bir “hoş geldin” der. Mehabetli mabetler sizi nama-

za, duaya, kıraate, sohbete hazırlar. Orada güvende olduğunuzu hissedersiniz.

Aradan uzun asırlar geçmiş olmasına rağmen, ec-dadımızın, zevkiselimi mimariye yansıtarak inşa ettiği, başta camilerimiz olmak üzere han, hamam, kervansaray, köprü ve çeşmelerimiz lisanihâl ile bize çok güzel şeyler fısıldıyor. Kadim şehirler ancak zevkiselimin oluşturduğu kadim eserlerle değer kazanıyor.

Anladım işi, sanat Allah’ı aramakmış,

Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış. (Çile, Necip Fazıl Kısakürek)

Zevkiselim, desteğini akliselim ve kalbiselim gibi güçlü bir maneviyat hazinesinden alırken, ulaşmak istediği nokta ise yüce Allah’ın hoşnutluğudur.

Latin Amerika'daki Kardeşlerimiz

Her şey deniz aşırı bir adadan gelen mektupla başladı desek abartmış olmayız. Pek çok kişinin tatil planları için ilk sıraya koyduğu küçük bir ada devletinden, Karayipler olarak da bildiğimiz Haiti'den geliyordu mektup. Latin Amerika'daki irili ufaklı ülkelerde yaşayan Müslümanların ortak derdini dile getiriyordu İmam Hanif bu mektubunda. Onlar, ataları Afrika'dan getirilerek köleleştirilmiş ve yüzyıllarca ağır şartlarda çalıştırılarak Batı'nın bugünkü refahına kavuşmasını sağlayan Müslüman ataların çocuklarıydılar. Sonra köklerine sarılarak yeniden filiz verip Haiti'de azınlık da olsa bir Müslüman topluluk oluşturmışlardı. Çocuklarına sağlam bir İslami eğitim

vermek, dinlerini dosdoğru bir şekilde öğrenmek ve yaşamak istiyorlardı. Öyle ki, bir Kur'an'dan yirmi kişinin hafızlık yaptığı nice ülkeler vardı yokluğun kol gezdiği bu uzak kıtada. İman ettiği dinin kitabına yüz sürmek için sıraya giren kardeşlerimiz de vardı bu topraklarda. Sonra İmam Hanif, kendilerine babaları ve dedeleri tarafından anlatılan ülkeyi hatırladı ve duygularını şöyle kaleme döktü: "Biz ataları köleleştirilerek Afrika'dan buralara taşınan Müslüman annelerin ve babaların çocuklarıyız. Ecdadımız, Afrika'dan buralara köle olarak taşındı. Yıllarca, anneler babalar, çocuklarını uyuturken, «Oğlum korkma bir gün İstanbul'dan

Müslümanlar gelecek ve bu köleliğe son verecek» diye anlatırlardı. Ancak çok bekledik siz gelmediniz. Şimdi, İslamiyet'i yeniden keşfettik. Müslüman olduk. Müslümanlığımızı yaşamaya başladık. Ne camimiz var, ne mescidimiz. Ne kitabımız var ne çocuklara öğretecek insanımız. Son kez size yazıyorum. Lütfen bir heyet gönderin"

Aradaki binlerce kilometrelik mesafeye rağmen hâlâ birilerinin ümidi olmak, hayallerinin başkahramanı olmak nasıl bir mesuliyet yükler omuzlara... Hiç görmedikleri kardeşlerine umut bağlamak ve bir gün çıkıp gelecekleri hayaliyle

beklemek... Bunun tasavvuru bile hem onur verici hem de bir o kadar da ağır... Aynı inancın yakınlaştırdıklarını kim ayırabilir ki? Arada mesafeler, okyanuslar da olsa...

Nitekim mektup kendisine ulaştığında Diyanet İşleri Başkanımız Prof. Dr. Mehmet Görmez, oradaki Müslümanlarla tanışmak ve halleşmek üzere bir heyet gönderdi. Haiti'ye. Yapılan görüşmeler meyvelerini vermeye başladı ve Sayın Başkanımız Görmez 1. Latin Amerika Müslüman Dinî Liderler Zirvesinin de bu mektubun güzel sonuçlarından biri olduğunu ifade etti açılış konuşmasında: "Allah'a hamdolsun önce gruplar hâlinde Haiti'den kardeşlerimiz Türkiye'ye geldiler. Türkiye'de dinî eğitim aldılar. Sonra camiler inşa edildi. Şimdi İmam Hanif'in oğlu, İlahiyat Fakültesi'nde okuyor. O da bugün aramızda. Onun için bu tarihî toplantıyı başlatan İmam Hanif'e teşekkür ediyorum."

1. Latin Amerika Müslüman Dinî Liderler Zirvesi, Latin Amerika Kıtası'ndan ülkemize davet edilen 40 ülkeden 76 Müslüman dinî liderin katılımıyla İstanbul'da 13-16 Kasım tarihleri arasında gerçekleşti-

İmam Yahya Pedro / Küba

Türk kardeşlerimiz Küba'ya bakabilsin ve bizleri görsün istiyorum. Küba'nın size ihtiyacı var. Türklere özellikle ihtiyacı var. Ekonomi ve sosyal alanlarda ihtiyacı var. Yatırımlarınızı bizim ülkemize yapabilirsiniz. Müslümanlar olarak kendi birliklerimizi geliştirebiliriz. Küba'da en büyük eksiklerimiz cami ve mescitlerdir. Böylesi bir zirveyi düzenleyerek Latin Amerikalı Müslümanları bir araya getiren Diyanet İşleri Başkanlığına teşekkür ediyorum.

rildi. Latin Amerika ülkelerindeki İslam âlimlerini Türkiye'de buluşturması yönüyle ilk olma özelliği taşıyan bu tarihî zirvenin amacına, Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez; "Tarih boyunca ihmal edilmiş kardeşliklerimizi yeniden inşa etmek için bir araya geldik" sözleriyle dikkat çekti.

"Geleneğimiz ve geleceğin inşası" temasıyla İstanbul'da beş gün süren zirve boyunca okyanus ötesinde Müslüman kimlikleriyle varolmaya ve yaşamaya çalışan Müslüman kardeşlerimiz bir araya gelerek birbirlerini tanıdılar, konuştular, dinlediler. Sorunların ve ortaya konulacak çözümlerin tespiti noktasında oldukça faydalı geçen zirvenin kapanış programına Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan da katıldı. Erdoğan burada yaptığı konuşmasında, zirvenin, Türkiye ile Latin Amerika ülkeleri arasında dostluğa ve dayanışmaya vesile olmasını diledi ve özellikle Latin Amerika ülkelerindeki Müslümanlarla var olan gönül köprüsünün daha da sağlamlaşmasına zemin hazırladığını ifade etti.

Zirve, İstanbul'da İspanyolca eğitim veren bir İmam Hatip Lisesi açılması ve İspanyolca eserler basılması doğrultusunda alınan kararlarla sona erdi.

İmam Hanif

"İslamı öğrenmek için hep sizi bekledik, atalarımızın kölelikten kurtulmak için Osmanlı'yı beklediği gibi. Eşim Türkiye'de altı ay kaldı ve Kur'an-ı Kerim'i Türkiye'de öğrendi. Türk hükümetine şükranlarımızı sunuyoruz. Diyanet İşleri Başkanımıza teşekkür ediyoruz. Türkiye Diyanet Vakfı, Haiti'de bizlerin yanında. Allah Türk halkını korusun."

Ahmad Ali Saifi (Latin Amerika İslam Merkezi Başkanı)

Her şeyden önce bu toplantı hayırlara vesile olmuştur. Merkezimizde yaklaşık 30 yıl önce buna benzer bir toplantı düzenlemiştik. Diyanet'in yapmış olduğu bu toplantıyı bir ikram olarak görüyorum. Brezilya'daki Müslümanların durumu gayet iyi. Ağırlıklı olarak Katolik çoğunluğa sahip bir ülke olmasına rağmen Müslümanlarla kardeşçe yaşıyorlar. Bizim Türkiye ile önceden bağlarımız var. Birtakım sivil toplum kuruluşlarıyla da irtibat hâlinde çalışıyoruz. Kurban organizasyonlarını ve çeşitli etkinlikleri Türkiye ile yapıyoruz.

Şeyh Halit Takiyiddin (Brezilya Müslüman Alimler Birliği Başkanı)

Böyle büyüklükte bir toplantının yapılması muazzam bir şey. Çünkü bundan önceki toplantılarda iki veya üç devlet bir araya gelirdi. Ama Diyanet İşleri Başkanlığı kırk devleti bir araya getirdi. La-

tin Amerika'daki Müslümanların durumunu topluca görme imkânı sağladı. Bu toplantıda bütün sorunlar ve çözüm yollarını değerlendirme imkânı oldu. Ayrıca en önemlisi bunlar kayıt altına alındı. Brezilya'ya gittiğimizde bu konularla alakalı bir bildiri yayınlayacağız. Ayrıca Türkiye'ye çok teşekkür ederim. Bizi en güzel şekilde ağırladılar. Biz mesafe olarak çok uzaktık, bizi yakınlaştırdılar. Biz batıda siz doğudasınız. Bir araya gelmemize vesile olan Sayın Mehmet Görmez Bey'e, Sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a ve tüm çalışanlara teşekkür ederim.

Karla Frida Gonzalez (Honduras İslam Cemiyeti Başkanı)

İmkânlarımızın elverdiği ölçüde İslam'ı öğrenmeye ve öğretmeye çalışıyoruz. Ancak eksikliklerimizin çok olduğunu biliyoruz. Gençlerimizi geleceğin Müslüman liderleri olarak yetiştirmeyi ümit ediyoruz. İbadetlerimizi yapmak için bir yer kiraladık. Ancak bir mescit projemiz var, bunun için Türkiye'den maddi destek bekliyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı'na projeyi gönderdim ve gelecek yıl inşallah bu mescit projemize başlayacağız. Türk hükümetinden bize destek vermelerini istiyoruz. Eğer bize yardım ederlerse biz de Honduras'ta güçlü ve daha sağlam bir Müslüman grup olabileceğiz.

LATIN AMERİKA MÜSLÜMAN DİNİ LİDERLER ZİRVESİ
1ST SUMMIT OF LATIN AMERICAN MUSLIM RELIGIOUS LEADERS
I CUMBRE DE LÍDERES RELIGIOSOS MUSULMANES DE AMÉRICA LATINA
القمّة الأولى لزعامة المسلمين في أمريكا اللاتينية
STANBUL
TÜRKİYE

Uruguay'dan Gelen Mektup

22 Kasım, Montevideo, Uruguay

*Bismillahirrahmanirrahim
Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berekatuh
Türkiye Diyanet'teki Sevgili Kardeşlerime,*

Kendileriyle ilk defa Meryem Kiola kardeşimiz aracılığıyla 2014 yılı Ocak ayında irtibata geçtiğim Prof. Dr. Mehmet Görmez ve eşi Hatice Görmez hanıma "1. Latin Amerika Müslüman Dini Liderler Zirvesi'ne" katılımlarından dolayı en içten şükranlarımı sunuyorum. Aynı zamanda, bu tarz bir buluşmanın gerçekleşmesinde emeği geçen, sahnenin önünde ya da arkasında yer alan herkese teşekkür ediyorum, Elhamdulillah.

Aslında üzerinde durulması gereken birçok mevzu var, ancak ben Latin Amerikalı Müslüman ve muhtedi bir kadın olarak ivedi olduğunu düşündüğüm konulara değineceğim.

Öncelikle kendimi tanıtayım: 2002- 2012 yılları arasında Avrupa'da yaşadıktan sonra 2012 yılında Uruguay'a kesin dönüş yaptım. Psikologum ve iki buçuk yıldır Sosyal Gelişim Bakanlığına bağlı olarak sürdürülen toplumsal bir eğitim projesinin koordinatörlüğünü yürütmekteyim. Bu proje 14-24 yaş aralığındaki aşırı derecede yoksul ve savunmasız gençlerin gerek iş gerekse eğitim yoluyla topluma tekrar kazandırılmalarını amaçlamaktadır. Bununla birlikte, klinikte kanser hastaları ve ailelerine psikolojik destek vermek için danışmanlık yapıyorum. Ve ayrıca, bir psikoloji enstitüsünde integratif sağlık alanında ders veriyorum. Özellikle ilgilendiğim alan ise maneviyat. Kendimi tanıtmaya devam etmeden önce altını çizmek istediğim konu; "mühtedi" oluşum. Bunun özellikle belirtilmesi

gereken bir husus olduğunu düşünüyorum, çünkü İslami bir çevre yahut ailede doğmak ile İslam'ı kişisel bir tercih olarak benimsemek arasında ciddi fark var. Mühtedi bir kadın ailesinin ve içinde bulunduğu çevrenin aksine başka bir dini yaşamak durumunda kalıyor. Bu anlamda ben de diğer Latin Amerikalı mühtedi kardeşlerimle aynı kaderi paylaşıyorum.

Mesleğimden kaynaklanan hassasiyetten olsa gerek benim özellikle üzerinde durmak istediğim konu İslam dinini kucaklayan kadının yaşadığı büyük değişim, özellikle de laik bir ülke olan ve Müslümanların azınlıkta olduğu Uruguay'daki kardeşlerimizin durumu. Burada nüfusun çoğunluğu Hristiyan, ama ateist, Yahudi ve diğer din mensuplarının sayısının da azımsanamayacak kadar çok olduğunu söyleyebilirim.

Daha önce belirttiğim gibi, hem Uruguay hem de diğer yerlerde İslam'ı sonradan seçen kadınların yaşadıkları büyük değişiklik üzerinde durmak istiyorum. Bu durumun kendi kişisel kimlikleriyle direk bağlantısı vardır. Eğer kişisel kimliği tanımlayacak olursak; bu insanın kendi gibi olması ve bir başkası gibi olmaması, yani onu kendi yapan ve diğerlerinden ayıran özellikleri taşıması anlamına gelir. Kişisel kimlik "ben" in ona ait bir özellikle çağrışım yapmasıdır. Yani sevgili kardeşlerim, kişisel kimlik "Ben Kimim?" sorusunu sormak ve buna bir cevap verebilmekle ilgilidir. Ruh sağlığı açısından bakıldığında, bu soruya cevap verebilmek hiç de küçümsenmeyecek bir öneme sahiptir. Toplumda güçlü

bir aracın ya da Müslüman toplumun desteği olmayınca, yapılan suçlamalar, sözlü sataşmalar ve rahatsız edici bakışlar karşısında kadın kendisini daha savunmasız hissedebilir. Zira bir Müslüman toplumun varlığı kişisel kimlik yapısını ve aidiyet hissini güçlendirir.

İslam'a giren kadın bunun doğru yol olduğundan emindir, ancak İslam'da bulduğu huzuru kaybedeceğinden acı günlerin geleceğinden habersizdir. Dışlanma, reddedilme ve yalnızlıkla karşılaşır zamanla.

Ben gönüllü olarak, gerekli olduğunda ve elimden geldiğince, gerek kendi ülkemdeki gerekse diğer Latin Amerika ülkelerindeki İslam'ı kucaklayan hanımları yönlendirmeye çalışıyorum. Bu hanımların bazıları sorunlarını psikolog ve psikiyatristlerle paylaşıyorlar, ancak mantıklı bir cevap alamadıkları gibi acılarının tek sorumlusu olarak da seçtikleri din gösteriliyor. Bu durum, bana işimin önemini bir kez daha hatırlatmış oldu; zira benim işim Müslüman Latin kadının inancını geri kazanması ve dinde güçlenmesini sağlamakla doğrudan ilişkiliydi.

Manevi destek eksikliği Müslüman hanımların dinî ve psikolojik dengesini tehdit etmekte ve bizler buna izin veremeyiz. Aynı fikirleri, inancı, duyguları, bayramları ve duaları paylaşmayan bir ailenin parçası olmak bir Müslüman toplumun varlığına ne kadar ihtiyaç olduğunun göstergesidir.

Kadınların bugün ve gelecek kaygıları vardır... Bir yandan çocuklarına İslam ile ilgili öğrendiklerini aktarırken diğer yandan da 'Çocuklarımızın hali ne olacak?' diye sorarlar kendilerine. Zor bir işe taliptirler, çünkü çocuklarına okulda verilen eğitim evdekinin tam tersidir.

Latin Amerika'da sahip olmadığımız şeylere gelince... Liste oldukça uzundur. Mesela biz Müslümanların bir araya gelip toplanabileceğimiz bir alan mevcut değil, dolayısıyla toplantılarımızı evlerimizde gerçekleştirmek durumundayız. Camimiz veya bir eğitim merkezimiz yok. Ne cenaze gasil hizmeti alabiliyoruz ne de bir mezarlığımız var. Helal gıda bulma imkânımız da yok maalesef.

Biz Müslüman hanımlar olarak bir araya geliyoruz ve bildiklerimizi paylaşmak için elimizden geleni yapıyoruz. Gerektiğinde diğer Müslüman kardeşlerimizin bilgilerine başvuruyor ve bu şekilde birbirimize destek olmaya çalışıyoruz. Çoğu zaman İslam'ı öğrenmek için internete ve en akıl almadık yollara başvuruyoruz.

İslam'ın uygun şekilde anlatılabilmesi için öncelikle dil faktörünün dikkate alınması gerekiyor. Sadece Latin Amerika'da konuşulan dil değil, aynı zamanda sözcüklerin de ötesine giden ve biz Latinlerin kendimize ait kültürümüzü yansıtan, olumlu bir iletişim dilinden bahsediyorum. Zira dışardan gelecek ve dini eğitim verecek olan kimsenin Latin kültürü ile bu dinin ortaya çıktığı toplumun kültürü arasındaki farkı bilmesi gerekir.

Bu sebeple bizim kendi içimizden çıkacak manevi önderlere ihtiyacımız var. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, dışarıdan gelecek olan kimselerin dilimizi iyi anlayabilmesi ve kültürümüzle yakından ilgilenmesi gerekmektedir.

Uruguay'daki Müslümanların sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapılması önem taşıyor. Düzgün bir dava bilinci bizleri temsil eden doğru bir İslam'ın yayılması için vazgeçilmezdir. Kadınlar özel merkezlerde İslami eğitim alabilmeli ve öğrendiklerini diğer kadınlara ve çocuklara iletebilmelidirler. Cemaat liderinin konumunu zedelemeyen, entegrasyon bazlı sosyo-kültürel aktivitelerin gerçekleştirilmesi ve İslam'ın gayri Müslimler arasında yayılmasının sağlanması çok önemlidir.

Benim acizane düşüncem, insan kaynaklarına yatırım yapılmasıdır, zira insanların bilinçlenmesi diğer her şeyi mümkün kılar. Ayrıca doğru bir bilinçlenme olmadıkça takdirde İslam'ın yayılması sağlanamaz.

Türkiye'de şu birkaç gün içerisinde yaşadıklarım benim için unutulmaz deneyimler oldu. Burada gördüğüm hanımların her biri bizi özenle ağırlamaya gayret gösterdi, Allah'a (C.C.) bana bu toplantıya katılmayı nasip ettiği için şükrediyorum. Ülkeme dönerken Türk milletinin, özellikle Diyanet çalışanlarının misafirperverliğini kalbimde getirdim. Toplantıda Kur'an kursu hocaları ve diğer Diyanet görevlileriyle tanışmak benim için ayrıca bir onurdu. Birlikte az bir süre geçmiş olsak da, kalbimde büyük bir yer edindiler. Buhari'nin naklettiği hadiste rivayet edildiği gibi; bizlerin en hayırlısı Kur'an'ı öğrenen ve öğretenlerimizdir. İnşallah, günün birinde ben de onlardan biri olabilirim.

Psikolog
Paula Aziza Di Bello

Mevlana'dan Bir Deyiş “Sözün Özü Şudur: Topluma Dost Ol”

Yol arkadaşlarını ziyareti gerekli say, kim olursa; ister yaya, ister atlı.

Düşmanın da olsa bu ihsan, yine iyidir; çünkü güzel davranışla nice düşman dost olmuştur.

Dost olmazsa kini azalır. Çünkü güzel davranış kine merhem olur.

Ey iyi dost! Bunun dışında nice faydaları vardır; fakat uzamasından korkuyorum.

Sözün özü şudur: Topluma dost ol; heykeltıraş gibi taştan arkadaş yont.

Çünkü kervanın kalabalığı ve çokluğu, yol kesicilerin belini ve mızrağını kırar.

(*Mevlânâ, Mesnevî-i Ma'nevî, nşr. Adnan Karaismailoğlu-
Derya Örs, I-III, Akçağ Yay., Ankara, 2007.*)

Türkiye’de Mevlana, İslam dünyasında daha çok Mevlevî, Batı dünyasında ise Rumi yaygın adlarıyla tanınan Celaleddin Muhammed (1207-1273); bilgin, arif, şair ve âşık bir şahsiyettir. Mevlana on yaşlarında Anadolu’ya gelmiş, yedi yıl ikamet ettiği Karaman’dan yirmi iki yaşındayken babasıyla Konya’ya göç ederek hayatını burada geçirmiştir. Bulunduğu şehir ve bölgelere göre adıyla birlikte Belhi (Belhli), Rumi (Anadolulu) ve Konevi (Konyalı) sıfatları da kullanılmaktadır.

Dikkatleri manaya ve ruha yönlendirerek gönül dünyasını büyüten Mevlana, hayata farklı açılardan bakmış, daima diri ve canlı kalabilmenin yollarını göstermiştir:

Bizim gönlümüzde lalelik ve gül bahçesi vardır; orada yaşlılığa ve solgunluğa yer yoktur.

Sayfa başındaki dizelerinde ise Mevlana, işte bu ufuklu bakışın ve huzurlu duruşun bir örneğini ortaya koymaktadır.

Yol arkadaşlarını ziyareti gerekli say, kim olursa; ister yaya, ister atlı.

Çevremizdekilerle birlikte hayat yolunu adımlamak-tayız. Mahallemizdekilerin, şehrimizdekilerin kimi olgundur, kimi bilgiden yoksun. Bazısı zengindir, bazısı yoksul. Selam ve tebessümle başlayarak herke-se alaka göstermek, fırsatlar oluşturarak yol arkadaş-larını ziyaret etmek gerekir. Örnek Hz. Peygamber Efendimizdir. Bu beyitler de onun bir hasta saha-beyi ziyareti münasebetiyle Mesnevi’de söylenmiştir. İkinci beyitte çevre ve toplum oluşturma hedefi öne çıkmaktadır:

Düşmanın da olsa bu ihsan, yine iyidir; çünkü güzel davranışla nice düşman dost olmuştur.

“Düşmana güzel davranmak” düşüncesi klasik eser-lerde yer alan özenli bir tercihtir. Bu tercihin Kur’an-ı Kerim kaynaklı olduğu hatırlanırsa, konu aydınlığa kavuşacaktır: “İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötü-lüğü) en güzel bir tavırla önle. O zaman (görürsün ki) seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki yakın bir dost olur.” (*Fussilet*, 41/34.)

Mevlana’yı ziyaret edip görüştüğü anlaşılan Yunus Emre de (1241-1321) aynı bakışla agu/zehir sunan kişi için bal ve şeker duası yaparak kolaylık dilemek-tedir:

Bana agu sunan kişi şehd şeker olsun aşı

Gelsün kolay cümle işi eli irer olsun ana (*Yunus Emre Divanı*, Haz. Mustafa Tatçı, Ankara, 1990, *Kültür Ba-kanlığı Yay.*, s. 30.)

Bu nedenle Mevlana, “düşmanın da olsa” ikazını yaparak dürüst olmayı ve iyilik yapmayı, ilahî öğ-retilerden yararlandığı anlaşılan bilgiler gibi tavsiye etmektedir. Şırazlı Hafız (öl. 1390) bu duruşu ikna edici bir şekilde dile getirmektedir:

İki dünyanın huzuru, şu iki sözcüğün açıklaması-dır: Dostlara dostluk; düşmanlara iyi davranmak. (*Hâfiz-i Şîrâzi, Divân*, nşr. M. Kazvîni-K. Gani, *Tah-ran*, 1387 hş., s. 99.)

Bu davranış biçiminin nasıl etkili olacağını Hz. Mevlana’nın bir sonraki beyti açıklamaktadır:

Dost olmazsa kini azalır. Çünkü güzel davranış kine merhem olur.

Mesnevi’nin bu bahsinde sözün uzamasından kor-kan Mevlana, ilave faydaları sıralamadan sözün özü-ne yönelmekte, yani özlü bir söz oluşturmaktadır:

Sözün özü şudur: Topluma dost ol; heykeltıraş gibi taştan arkadaş yont.

Toplumla ve onu oluşturan fertlerle bir arada olmak lüzumludur. Bunun için gerekli olan çabaya bir ör-nek olarak, özel dokunuşlarla işlenmiş bir heykel için harcanan emeği ve zahmeti gözler önüne koymak-tadır. Bu çabayı galiba XII. ve XIII. asırda doğmuş olan Anadolu bireyler ciddiyetle hissetmekteydiler. Çünkü o asırlarda inşa edilen cami, medrese ve saray-lardaki süslemeler ve taş işçiliği yakından biliniyordu. Bu emekler ve görüntüler hayal edilip düşünül-düğünde dost edinmek, arkadaş kazanmak sözcükleri ciddi bir faaliyet alanına işaret etmektedir. Olgun kişilerin arkadaş canlısı oldukları, dostları hoş tutup hatırladıkları anlatılır. Mesnevi’deki arkadaş avcısına seslenen şu beyitler de burada açıklayıcı olmaktadır:

Dost senin gözündür. Ey avcı! Onu çer çöpten temiz tut.

Sakin! Dil süpürgesiyle toz etme; göze çöpten arma-ğan yapma.

Göz gibi korunan arkadaşlarla ve dostluklarla oluşan topluluklar, Hz. Peygamberin rahmet, bereket olarak tanıttığı erdemli toplumu meydana getirmektedir. Yazının başındaki dizelerin sonuncusu, arkadaşlar topluluğunun, iyilerin beraberliğinin nelere kadir olabileceğini remizli bir şekilde anlatmaktadır:

Çünkü kervanın kalabalığı ve çokluğu, yol kesicilerin belini ve mızrağını kırar.

İssız ve eşkıya dolu yolun güvencesi kervanın büyük-lüğüdür. Pusuda bekleyen yol kesiciler, değerli yük-le-riyle hedefine doğru ilerlemekte olan büyük kervana çaresizlikle bakakalmaktadır. Bu beyit şu şekilde gü-nümüze uyarlanabilir: Toplumdaki iyilerin çokluğu ve büyüklüğü, art niyetli ve kötü düşünceli olanların ümit ve beklentilerini yok eder.

Mutlu Bir Yuva İçin

“Erkeklerin
hanımları
üzerinde
belli hakları
olduğu gibi,
hanımların
da kocaları
üzerinde
belli hakları
vardır”

(Bakara, 2/228.)

Hayattaki başarı aile mutluluğundan geçer. Mutlu bir aile, parlak bir gelecek demektir. Ailede mutluluk, işte verimliliği, sosyal hayatta başarıyı doğrudan etkiler. Aile hayatında sorunlarla boğuşan bir kimse, âdeta kanadı kırık bir kuş gibidir. Artık o, uçup havalanamaz. Yahut ayağı yaralı bir ceylan gibidir. Artık o, hayatın acımasızlıklarından kaçıp kurtulamaz.

Ailede sevgi çiçeklerinin filizlenebilmesi için, dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şunlardır:

Olumsuz kadın algısı, ailede sevgi ve saygıyı yok eden en önemli problemidir. Ne yazık ki, kültürümüzde yer yer buna rastlanır. Kadın, ‘anlayışı kıt’ kimse olarak değerlendirilir. Yine ‘Elinin hamuruyla erkeğin işine karışma’ denilir. Bu tür anlayışların, kadının aşağılanması sebep olduğu muhakkaktır. Bu duruma bir de erkeğin agresif yapısı ilave edilince, kadına şiddet normal bir durummuş gibi görülmeye başlanır.

Bu tür yaklaşımlar, Müslümanca bir hayattan ne kadar da uzaktır. Hanıma karşı sevgi ve saygıyı ‘ahlaklı insan’ olmanın merkezine yerleştiren şu nebevi çağrıdan ne kadar ıraktır: “Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en güzel davrananınızdır.” (Tirmizi, Menâkıb, 63.)

Ahlak bakımından değişime açık olmak da, aile huzurunun önündeki engellerden biridir. Müslüman bir kimsenin

yanlışta inat etmesi anlaşılır bir durum değildir. Ne var ki insan, kendisini unutmakta ve başkalarının değişmesinde ısrar etmektedir. Oysa önce kendimizden başlamamız gerekmez mi? Nitekim Rabbimiz şunu hatırlatmaktadır bizlere: “Ey müminler! Sizler kendinizi düzeltmeye bakın.” (Maide, 5/105.)

Demek ki; eşlerden her biri, “iyi insan” olma çabasını kendisinden başlatmalıdır. Mükemmellik idealini öncelikle kendi ahlak ve davranışlarında gerçekleştirmeye çalışmalıdır. Aksi takdirde ailede huzursuzlukların ardı arkası kesilmeyecektir.

‘İyi bir insan’ olmak, gaye hâline getirilmelidir. Ne var ki bütün gayretimizi dünya hırsı çalıp götürmektedir. Peki, ‘iyi bir insan, iyi bir eş’ olmak, aklımızı başımızdan alan dünya tamahından daha mı az önemlidir? Rabbimiz, ölüm gelinceye kadar kendisine kulluk etmeyi emrediyor bizlere. (Hicr, 15/99.) Bu, bir anlamda ‘hayatınızın sonuna kadar, olgun mümin olmaya gayret edin’ demek değil midir?

Ailedeki uyumsuzlukların temeli irdelendiğinde, burada bencilliğin olduğu görülür. Bu, aslında bütün ahlaki hasletleri yok eden ve insanı itibarsızlaştıran bir hastalıktır. Sevgi ve saygı ortamını zehirlemektedir. Nitekim eşler arası geçimsizlikten bahsedilen bir ayette bu konuya şöyle dikkat çekilir. “Nefisler menfaatlerine düşkün yaratılmıştır. Eğer

siz iyilik edip haksızlıktan sakınacak olursanız, hiç şüphesiz Allah sizin yaptıklarınızdan haberdardır.” (Nisa, 4/128.)

Mutlu bir aile için eşlerin hayat felsefeleri önemlidir. Eğer bir kimse, ebedî saadeti esas alıyorsa, kendi arzularından vazgeçebilir. Zorluklara katlanabilir, hatta başkalarını kendisine tercih edebilir. Ancak dünya merkezli bir hayat algısı varsa, işte bu durumda bencilleşir. Kendi heves ve tutkularını biricik gaye hâline getirir. En yakınları olsa dahi, başkaları için fedakârlık yapmaz, zorluklara katlanmaz.

Aile bireyleri arasında birtakım duygusal çatışmalar yaşanabilir. Çünkü aynı mekânı ve aynı imkânları paylaşırlar. Yine aile içerisinde olumlu, olumsuz duygu ve düşünceler daha rahat dışa vurulur. Günümüzün yoğun çalışma şartları ve yorucu şehir hayatı da işin cabası. İnsanlar, toplumda atamadıkları stres ve gerilimlerini çoğunlukla evde dışa vurmaktadırlar. İşte bütün bunlar, eşler arasında zaman zaman havanın gerilmesine yol açar.

Eşler, evde yaşanan nahoş durumları hoşgörü ile karşılamalıdır. Çünkü her olumsuzlukta bir tavır almak, faziletli bir insanın davranışı olamaz. Dolayısıyla bu tür durumlarda hata yapanın özür dilemesi, diğerinin de bağışlaması erdemli olmanın gereğidir. Nitekim şu ayet, bağışlayıcı olmayı muttakilerin bir özelliği sayar: “Onlar öfkelerini yener, insanları affedip bağışlarlar.” (Âl-i İmran, 3/134.)

Diğer taraftan ailede sohbet ve muhabbet önemlidir. Ancak ülkemizde bu konuda gelenekten gelen bazı sorunlar vardır. Mesela gelin hanımın, aile büyükləri yanında konuşması hoş karşılanmamaktadır. Bu durumun, onun ruh sağlığını etkilemediğini söylemek zordur. Yine gelin-kayınvalide ilişkisinde erkek eş bazen dengeli davranmamaktadır. Bu da, kadını psikolojik yönden yıpratmaktadır.

Günümüzde aile içi iletişimi bozan hususlardan biri de, ölçsüz bir şekilde televizyon izlenmesi ve internet kullanılmasıdır. Eşler ve çocuklar birbirine zaman ayırmamaktadırlar. İletişim için icat edilen

aygıtlar, ne yazık ki, insanlar arasında iletişimsizliğe sebep olmaktadır.

Eşler arası konuşmalarda hakaret türü sözlerden sakınmak gerekir. Bu tür davranışlar, hem çocuklar hem de eşler arası ilişkilerde onarılmaz yaralar açabilir. Hatta bunlar, alışkanlık hâline gelirse, aile bağlarının kopmasına dahi sebep olabilir. Allah Resulü, hakaret türü ifadelerin bir vebal olduğunu ve ailesine karşı kötü sözler sarf eden bir kimseye, bunun için günde defalarca af dilemesi gerektiğini söylemiştir. (İbn Mace, Edeb, 57.)

Eşlerin, birbirlerini farklılıkları ile kabul etmeleri gerekir. Çünkü her bir insanın kendine has özellikleri vardır. Erkek ve kadın psikolojileri aynı değildir. Her insanın mizacı farklıdır; hoşlandığı hoşlanmadığı şeyler vardır. (İsra, 17/84.) Yine kültürel farklılıklar olabilir. Kısaca eşler arasında tam bir uyumun olması mümkün değildir.

Rabbimiz, eşlerin birbirine olumlu yönden bakmalarını şöyle emreder bizlere: “Onlara iyi davranın, onlarla iyi geçinin. Onlardan hoşlanmayabilirsiniz; fakat şunu bilin ki, sizin hoşlanmadığınız bazı şeylerde Allah birçok hayır takdir etmiş olabilir. (Nisa, 4/19.) Yine Allah Resulü “Mümin, mümin hanımına karşı kötü duygular beslemesin; çünkü onun bazı huylarından hoşlanmasa da diğer huylarından hoşlanabilir.” (Müslim, Radâ, 61.)

Aile saadeti için evde manevi atmosferin canlı tutulması da önemlidir. Çünkü günümüzde insanların dinî duygu ve düşünceleri sürekli aşınmaktadır. Bunun için aile fertlerinin ibadet hayatları, namazları cemaatle eda etmeleri, topluca Kur'an tilavetleri ve duaları çok önemlidir. Çünkü bunlar, ailede huzur ve esenliğin, hoşgörü ve affetmenin, sabır ve sadakatin kaynaklarıdır.

Yine evlerde, yaşlı anne-babaların duaları dinî duyguları besler. Hane halkı, onları evin bereketi ve ilahî rahmetin vesilesi olarak görür. Dualarının makbul olacağına inanır ve bundan manevi bir haz alırlar. İbadet hayatının güçlü olduğu ailelerde, sıkıntıların daha rahat aşılabacağına şüphe yoktur.

Zulüm: Ebedî Karanlık

Câbir b. Abdullah'ın (r.a.) naklettiğine göre,
Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu:

“Zulümden kaçının; zulüm (zalim için) kıyamet
gününde zifiri karanlıklardır.”

(Müslim, Birr, 56.)

Zulüm; hakkı,
adaleti yok
ederek kendi
varlıklarını
güçlendirmeye
çalışanların
tabiatıdır.
Başkalarına
acı çektirirken,
vicdanının sesini
duyamayacak
kadar sağırlaşmış
olanların
davranışdır.

Sözlükteki her bir kelimeye bir renk bahşedildiğinde, onun payına karanlık düştü. Bundan böyle karanlığın karasıyla anılır oldu adı. Öyle bir karanlıktı ki onunki, yıldızsız geceleri kıskandırıyordu, zindanlar onun yanında aydınlık kalıyordu, dipsiz kuyular onu görünce hâline şükrediyordu. Söylendiği her dilde, yazıldığı her satırda kara bir leke bırakıyordu. Tarihte adının anıldığı sayfalara kara damgalar vuruluyordu. Onun geçtiği sokaklarda evlerin ışıkları bir bir sönüyor, ardında sadece kesif bir karanlık kalıyordu. Küçük sevimli kız çocuğunun altın sarısı saçları, deniz mavisi gözleri, elindeki elma şekeri de kararıyordu. Neşeyi söndürmeyi başarıyor, tebessümler dudaklarda yarım kalıyor, umudun bin bir rengi yerini siyaha bırakıyordu. En ağır günahın kalpte bıraktığı leke kadar koyuydu rengi. Ve aydınlıklardan haber getiren Nebi (s.a.s.), ebedî karanlıklar içinde bırakan bu kelimeye karşı uyardı sahibini, dedi ki:

“Zulümden kaçının; zulüm (zalim için) kıyamet gününde zifiri karanlıklardır.” (Müslim, Birr, 56.)

Lügatler, “Bir şeyi ona ait olmayan yere koyma, sınırları çiğneme, hakkı bırakıp batıla yönelme, haksızlık etme, hak sahibine hakkını vermeme” diye açıkladılar zulmü. (*Lisânü'l-Arab*, “*zlm*” md.) Âlimler ise olsa olsa “şirk”tir dediler insanı ebedî karanlıklarda bırakan, Nebi'nin (s.a.s.) işaret ettiği karanlığın sebebini. (*Ayni, Umde*, 12/293.) Öyle ya, eğer zulüm bir şeyi ona ait olmayan yere koymaksa, insanın sahte ilahlara gönlünde yer vermesi zulmün en hakikisi değil midir? Zulüm, haksızlık etmek demekse, en büyük zulüm insanın kendisini yaratan Rabbine karşı nankörlük etmesi, Rabbinin hakkını başkasına vermesi değil midir? Bundan olsa

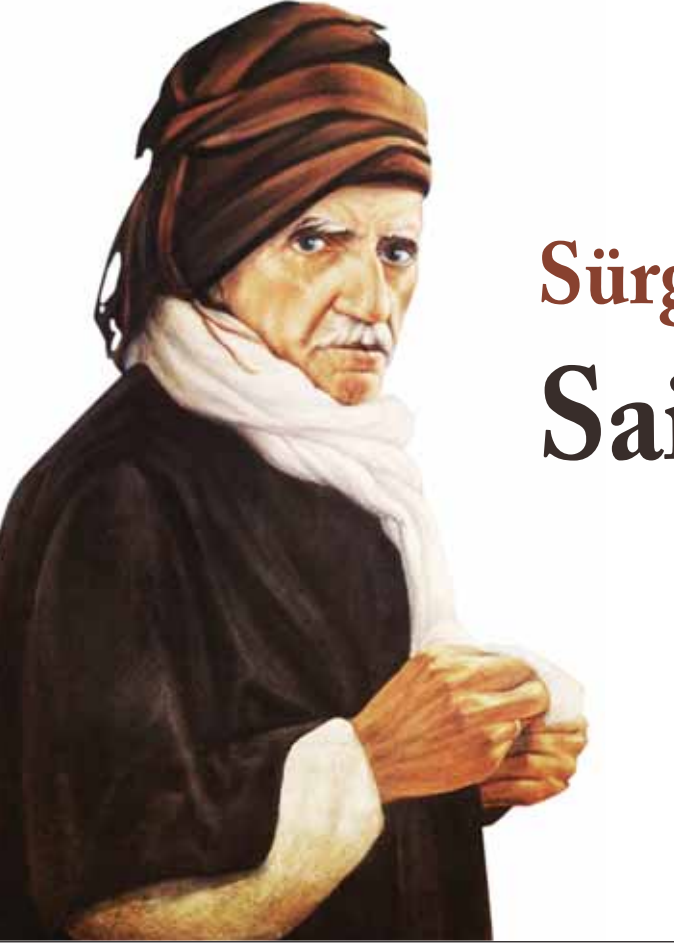
gerek Lokman (a.s.) “Ey Oğulcuğum! Allah’a şirk koşma. Gerçekten şirk büyük bir zulümdür.” (*Lokman, 31/13.*) diyerek oğlunu uyarmıştır. Mevlana ise dikenin sulamaktır der zulüm için, ağaçları bırakıp dikenleri büyüttür. Sessizce dikenlerin büyümesini izlemektir zulüm, ağaçlar kururken dikenlerin büyümesine izin vermektir. Hak etmeyene hak bahşetmek, haklının ise pâyını esirgemektir.

Zulüm; hakkı, adaleti yok ederek kendi varlıklarını güçlendirmeye çalışanların tabiatıdır. Başkalarına acı çektirirken, vicdanının sesini duyamayacak kadar sağırlaşmış olanların davranışlarıdır. Zalim, kibrini yüceltmek adına bütün değerleri ayaklarının altına alabilen insandır. Ve dünya, zalimlerin adaletine mahkûm edildiği zaman, zalimin gözünün karalığı kadar karanlığa mahkûm olur. Bazen öyle bir zaman gelir ki o güzelim dünya, arzıyla semasıyla, dağıyla taşıyla zalimlerin birbirleriyle olan yarışına şahitlik eder. Her bir zorba, âdeta hedefe diğerinden önce varabilmek için yarışmaktadır. Daha fazla kan, daha çok gözyaşı akıtılmalıdır. Bu yüzden sesleri kısılana kadar batılı haykırırlar; karanlığın aydınlığa galip gelmesi adına gecelerini gündüzlerine katıp çalışırlar; zulümde yardımlaşmayı ihmal etmeden tek vücut olup mazlumn dünyasını karartırlar. Öyle ki onlardan pâyını Habil alır, Nuh (a.s.) alır. Musa (a.s.) alır, İsa (a.s.) alır. Sümeyyeler, Ammarlar alır. Yaşama hakkı tanınmayan kız çocukları alır. Sahilde oynarken üzerlerine bombalar yağdırılan dört küçük arkadaş alır. Firavunlar, Nemrutlar, Ebu Cehiller, Ebu Lehepler aslında hiç ölmez, her devirde kıtaları dolaşır ve onların ardında zifiri bir karanlık kalır.

Çocukların hayatı, üzerlerine yağın bombalarla karartıldığı zaman, bugün kararıyor, yarın kararıyor. Gökte yapıp yere indirilen şehrin seması kararıyor. Peygamberlere şahitlik eden mukaddes sema barut kokuyor. Destanlar yazan şehirlerin adı mazlumiyetle anılıyor. Tarihin sayfalarından mazlumların kanı damlıyor. Kara

sıfatlar Allah’ın dinine yakıştırılmaya çalışılıyor; kan kokan kelimeler, Allah’ın dininin adıyla yan yana yazılıyor. İşte o zaman mürekkep kararıyor, Beytullah’ın örtüsü kararıyor...

Peygamberlerin şehirleri yanıyor, yanan her bir şehir kendisini ateşe veren zalimin aleyhine şahitlik yapacağı günü bekliyor. Yükselen sadece dumanlar değil, haneleri viran olan mazlumların ahı da göğe yükseliyor. Mazlum için toprağın üstünü karartan zalim, altının kendisi için daha karanlık olduğunu unutuyor. Ve yeryüzü her bir zerresiyle yapılan zulme şahitken, arş-ı âlâ titrerken, taşlar neredeyse dile gelecekken, insan susuyor. Susuyor ve sadece izliyor. Zulüm kuyusundan sadece ona karşı direnerek kurtulabileceğinden habersiz, derin bir gaflet, anlamsız bir neşe, aşırı bir vurdumduymazlık içerisinde, sahte kaygı gösterilerinde bulunmayı tercih ediyor. Oysa zulmü izleyen herkesin eline kan bulaşıyor, vicdanı lekeleniyor. Zulme tanık olan herkesin insanlığından bir parça eksiliyor ve alnına sürülen bu utanç verici karayla yaşamını sürdürüyor. Oysa kötülük yapmak kadar iyilik yapmamak da zulüm değil midir? Kötülüğü engellemeyenin yapandan bir farkı var mıdır? En küçük bir iyiliği esirgeyerek, kardeşinin zor zamanında ona elini uzatmayan ne kadar Müslümandır? Müslümanız dediğimiz anda omuzlarımıza binen yükün ağırlığını hissetmek zorundayız. Zalimlerin zulmü alkışlarken gösterdiği birlikteliği, bizler de zulme tavır almada göstermek zorundayız. Sevgili Peygamberimizden (s.a.s.) “...Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz ve onu hor görmez.” (*Muslim, Birr, 32.*) sözünü işittikten, mazlumn duasının da bedduasının da makbul olduğunu öğrendikten sonra (*Buhari, Zekât, 63; Tirmizi, Birr, 7.*), Müslümanlar olarak mazlumn yanında yer almak tek seçeneğimiz. Aksi hâlde zulmedip durduğumuzun aslında kendi nefsimiz olduğunu fark edeceğiz. Masum çocuklara niçin öldürüldüğünün sorulduğu gün elbet gelecek. Bizlere de çocuklar öldürülürken ne yaptığımız elbet sorulacak.

Sürgünde Bir Ömür: Said Nursi

çok âlimde görebileceğimiz bu ortak noktalar, Said Nursi'nin hayatında da belirgin bir şekilde görülmektedir. Kendisinin duruşunu, şartlar karşısında tavır almasını ifade eden üç farklı dönemin de (Eski Said, Yeni Said ve Üçüncü Said) belli ölçülerde bu ortak noktalarla bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Said Nursi'yi kendisinin dile getirdiği bu üç Said üzerinden anlatmadan önce onun doğru yetiştiği ortamı ve şartları kısaca anlatalım:

Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarını yaşamış olan âlimlerin hayatlarında ortak diyeceğimiz pek çok nokta bulunur. Bu ortak noktalardan bir çırpıda sayacaklarımız şunlar olabilir: Millî Mücadele'ye destek, hürriyet mücadelesi, Sultan Abdülhamit karşıtlığı, İttihat Terakki taraftarlığı ve/veya üyeliği, sonrasında İttihat Terakki'nin uygulamalarına muhalefet, Cumhuriyet kurulduktan sonra da yavaş yavaş değişen hava ile dinî ve kültürel alanda yapılmaya başlananlar konusunda bir şaşkınlık ve kendi usulünce tepki... Genelleştirmeler hep bir hata payını içinde barındırsa da o dönem yaşayan pek

Bitlis'in Hizan ilçesine bağlı Nurs köyünde dünyaya gelen Said Nursi, ilk tahsilini ağabeyi Molla Abdullah'tan aldıktan sonra eğitimine çevre medreselerdeki hocalardan devam etmiştir. Çok zeki olduğu ve dersleri çabuk kavradığı için konuları atlayarak gitmesinden hocalarının memnun olmaması sebebiyle çok sayıda hoca değiştirmek zorunda kalmış ve bu sebeple kesintisiz eğitimi sadece üç ay sürmüştür. Bu üç aylık eğitim, pek çok hocadan ders aldıktan sonra Bayezid Medresesinde Şeyh Mehmed Celali'den aldığı eğitim olmuş ve icazetini de bu hocadan almıştır. İcazetini aldıktan sonra Doğu Anadolu'daki birçok yeri dolaşmış, âlimlerle görüşmüş, bazı âlimlerle ilmî tartışmaları olmuştur. (*Alparslan Açıkgöç, "Said Nursi", TDV İslam Ans., C. 35, s. 565; İsmail Kara, Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 2, Dergah Yay., İst. 2011, s. 967.*) Kendisine Bediüzzaman lakabı da bu dönemde verilmiştir. Siirt'te Molla Fethullah Efendi ile yaptığı görüşmede, sorulan soruların hepsi-

ni cevaplandırdığı ve kendisine verilen bir metni bir kere okuduktan sonra ezberden tekrarladığı için güçlü hafızasıyla meşhur olan Bediüzzaman el-Hemedânî'ye atfen kendisine de Bediüzzaman lakabının verildiği nakledilir. (*Açıkgenç*, "Said Nursi", *TDV İslam Ans.*, C. 35, s. 565.) Bu dönemde Said Nursi'nin İslami ilimlerin ihyası, Doğu Anadolu bölgesindeki kronikleşen sorunların çözümü gibi konularda zihnini yordugunu ve fikirler ürettiğini görmekteyiz. İstanbul'a gelerek II. Abdülhamid'e sunduğu (1907) Medresetü'z-Zehra projesi bu amacın gerçekleşmesine yönelikti. Medresetü'z-Zehra'yı din ilimleriyle müspet ilimlerin birlikte okutulacağı, aynı zamanda doğuda kurulacak eğitim kurumlarında mahalli dillere önem verilmesinin gereğine işaret ederek eğitimin Arapça, Farsça ve Türkçe verileceği bir darülfünun gibi tasarlamıştı. Ancak bu talebi kabul edilmemiş, tavırları sebebiyle önce akıl hastanesine gönderilmiş, oradan akli dengesinin yerinde olduğu raporu verilip çıktıktan sonra da konuşmaları sebebiyle tutuklanmıştır. (bkz. *Açıkgenç*, s. 565; *İhsan Işık*, *Bediüzzaman Said Nursi ve Nurculuk*, Beyan Yay., İst. 1995, s. 11; *Metin Karabaşoğlu*, "Said Nursi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, C. 6 *İslamcılık, İletişim Yay.*, İst. 2011, s. 270; *Kara*, s. 967.)

Eski Said (1878-1918)

Kendisini "Eski Said" olarak ifade ettiği bu dönemde Said Nursi'nin siyasetle yakından ilgili olduğunu görüyoruz. Tutukluluğu biten Nursi'nin Selanik'e giderek burada İttihat Terakki ile ilişkisi içerisine girdiği tahmin edilmektedir. 1908'de Meşrutiyet ilan edildiği zaman istibdadı kötüleyen hürriyet taraftarı konuşmalar yapar. (*Kara*, s. 967.) Ancak bir süre sonra İttihat ve Terakki yönetiminde gözlemlendiği otoriter tavırlar sebebiyle onlarla da ayrı düşer. Hatta İttihat ve Terakki ile yollarının niçin ayrıldığı sorusuna şöyle cevap verir: "Ben (hürriyet ve meşrutiyet yolundaki) yürüyüşümü terk etmedim, onlar terk etti." İttihat ve Terakki'nin beklentilerine cevap vermemesi, daha doğrusu farklı bir çizgi sergilemesi Said Nursi'nin İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'nin kurucuları arasında olmasında etkili olsa gerektir. (*Metin*

Siirt'te Molla Fethullah Efendi ile yaptığı görüşmede, sorulan soruların hepsini cevaplandırdığı ve kendisine verilen bir metni bir kere okuduktan sonra ezberden tekrarladığı için güçlü hafızasıyla meşhur olan Bediüzzaman el-Hemedânî'ye atfen kendisine de Bediüzzaman lakabının verildiği nakledilir.

Karabaşoğlu, "Said Nursi", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, C. 6 *İslamcılık, İletişim Yay.*, İst. 2011, s. 272.) Nursi, bu cemiyetin yayın organı olan Volkan gazetesinde meşruti idareyi savunan ateşli yazılar yazdı. Yazıları sebebiyle 31 Mart Vakası'yla ilgili olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Daha sonra "Divan-ı Harbi Örfi" adıyla yayınlacağı müdafaasını yaptıktan sonra beraat etti. Beraatının ardından doğuya giden Nursi, Sultan Reşad'ın Rumeli seyahatine katılmak için İstanbul'a geldi. Bu seyahat sırasında çok önemseydiği "Medresetü'z-Zehra" projesini Sultan Reşad'a anlatma fırsatını buldu. Padişah kendisine destek sözü verdi. 1912'de Van gölü kıyısında medresenin temeli atıldı. Bu arada ilmi faaliyetlerine devam eden Said Nursi, vaktinin çoğunu ders vermeye adanmıştı. Ancak Medresetü'z-Zehra'nın bitmesini beklerken I. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla bu proje yeniden sekteye uğradı. Öğrencileriyle birlikte Kafkas cephesinde savaşan Nursi, Ruslara esir düştü. Sibirya'ya sürüldü. Sürgünden kaçarak 1918'de İstanbul'a döndü. (*Kara*, s. 968; *Açıkgenç*, s. 565.)

1918'den 1922'ye kadar Said Nursi İstanbul'dadır. Oldukça aktif olduğu bu dönemde Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi tarafından kendisine "Mahreç" payesi verilir ve Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye üyeliğine seçilir. Bu sırada Osmanlı Devleti sa-

vaşta yenilir ve ülke işgal edilir. Bu şartlar altında Said Nursi, gazete yazıları aracılığıyla halkı işgale karşı mücadeleye teşvik etmektedir. İstanbul'da bir taraftan hareketli bir hayatı yaşarken diğer taraftan bu dünya hayatından çekilme isteği, züht ve takva hayatını arzuladığı, yazdığı yazılarından anlaşılmaktadır. Bu arada Şeyhülislam'ın Anadolu'da bağımsızlık mücadelesi başlatan Kuvayı Milliye aleyhindeki fetvasına karşı çıkması ve bu fetva-nın geçersiz olduğunu savunması onun Ankara'ya davet edilmesine sebep olur. Kendisini Ankara'ya davet eden Mustafa Kemal'dir. Hayatında İstanbul sayfası kapatıp Ankara'ya giderken aslında bir anlamda "Yeni Said"e doğru da bir gidiş vardır. Ankara'da "Hoşamedî" töreniyle karşılanan Said Nursi, aslında İttihat ve Terakki'yle olduğu gibi Ankara'yla ilişkilerinde de hayal kırıklıkları yaşayacak, umduğunu bulamayacaktır. Ancak onun yaşadığı hayal kırıklığı şahsıyla alakalı değildir. Kur'an tilavetiyle, dualarla açılan Meclisteki pek çok milletvekilinin ibadetler konusundaki duyar-sızlığı onu derinden yaralayacak ve milletvekillerine yönelik namaza dair bir beyanname hazırlayacaktır. On madde olarak hazırlayıp yayınladığı bu beyanname Meclis üyelerini ibadetlerini yerine

getirmeye ve İslam şeriatına uygun hareket etmeye çağırarak, bu tavsiyeleri sebebiyle Mustafa Kemal'le arası açılacaktır. Bu gelişmeler üzerine, 1923 baharında Ankara'dan Van'a hareket ederken "Eski Said'den Yeni Said'e inkılap" süreci de belki tamamlanmış oluyordu. (Bkz. *Işık*, s. 12-13; *Karabaşoğlu*, s. 275; *Açıkgenç*, s. 566.)

Yeni Said (1923-1950)

Bu isimlendirmeyeyle düşünce ve kanaatlerinde bir değişim ve dönüşümü değil, İslam'a hizmet için takip ettiği yöntemde değişikliği kasteder Said Nursi. O güne kadar sürdürdüğü siyasi faaliyetten istediği şekilde bir netice alamayacağını düşünerek Ankara'dan Van'a geçer ve orada ilim ve tebliğ çalışmalarına başlar. Bundan sonra bu yolla toplumu dönüştürme gayreti içinde olacak, ancak her şey onun düşündüğü şekilde devam etmeyecektir. Züht, takva, ilim ve tebliğ çalışmalarıyla geçirmeye niyet ettiği bu dönem aynı zamanda sürgünler, mahkemeler, hapisler ve zorluklar dönemi olacaktır. İki sene Van'da Erek Dağında birkaç talebesiyle birlikte münzevi bir hayat yaşayan Nursi, 1925'te çıkan Şeyh Said isyanıyla bağlantılı olabileceği gerekçesiyle İstanbul'a getirilir. Kısa bir zaman sonra da Isparta'nın Eğirdir ilçesindeki Barla Köyünde ikamete mecbur edilir (1926). Buradaki sekiz yıllık sürgün hayatı, Said Nursi'nin hayatında en verimli yılları olur aynı zamanda. Risale-i Nur külliyyatının büyük bir kısmı Barla'da telif edilir. Bundan sonra da yeni yargılamalar, sürgünler, hapis cezaları bir-biri ardınca gelir. 1934'te Isparta'ya getirilen Said Nursi, 1935'te tutuklanarak Eskişehir hapishanesine gönderilir. Mahkemede, Lem'alar adlı eserine de dâhil ettiği savunmasını yapar. Tahliye edildikten sonra Kastamonu'ya götürülür (1936), burada sekiz yıl süren sürgün hayatından sonra 1943'te tekrar tutuklanarak Denizli'ye nakledilir. Beraat ettikten sonra da Emirdağ'a sürgün edilir (1944). Dört yıl süren bu sürgün hayatından sonra tekrar tutuklanır ve yirmi ay sürecek Afyon hapishanesi günleri başlar. Götürüldüğü her yerde sıkı bir gözetim altında tutulur. Beraat ettikten sonra ise Emirdağ'a nakledilir. (Bkz. *Işık*, s. 13-14; *Açıkgenç*, s. 566; *Kara*, s. 968; *M. Hakan Yavuz*, "Bediüzzaman

Birinci Dünya Savaşı esnasında gönüllü alay komutanı iken çekilen fotoğrafı

Said Nursi ve Nurculuk”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, C. 6 *İslamcılık*, s. 266- 267.) Onun bu yıllarda hiç bıkmadan ve yılmadan yapmaya çalıştığı şey ise “hayatımın gayesi” dediği Risale-i Nurları her türlü engele rağmen telif etmektir. (*İhsan Atasoy, “Risale-i Nur’un Yazılış ve Yayılış Macerası”, Derin Tarih*, S. 24, Mart 2014, s. 59.) Nitekim bu amacını gerçekleştirir, bu süreçte Risale-i Nurların büyük bir kısmını telif eder.

de makes bulmaz düşüncesiyle mesaisini ilme ve insan yetiştirmeye hasreden Said Nursi’nin muhtemelen artık şartların da değişmesiyle siyasete bakışının biraz yumuşadığını görüyoruz. Bu değişikliklerle Nursi, biraz Eski Said’e yaklaşmış görünse de aslında Yeni Said’e çok daha yakındır. (*Yavuz*, s. 268.) Bu dönemde risaleleri daha rahat bir şekilde yayınlanıp dağıtılan Nursi, toplum içine de daha fazla çıkmış, görüşlerini insanlara ulaştırmaya çalışmıştır. Yaşının

Üçüncü Said

Said Nursi, 1950’den sonraki hayatını “Üçüncü Said Dönemi” olarak adlandırır. Aynı zamanda Demokrat Parti’nin iktidara geldiği yıl olan bu dönemde Nursi, önceleri zımnen daha sonra ise açıktan Demokrat Parti’yi desteklemiştir. (*Kara*, s. 968.) Demokrat Parti iktidarı zamanında da yargılamalara ve çeşitli baskılara maruz kalmış olsa bile tek parti yönetiminin arkasından gelen bu iktidarı Kur’an menfaatine desteklemeye kendisini mecbur hissettiğini ifade etmiştir. (*Mehmet Çelik, “Said Nursi, Demokrat Parti ve Bazı Çağrışımlar”, Derin Tarih*, S. 24, Mart 2014, s. 89.) Böylece 1923’ten beri siyasetten uzak duran, siyasi ve toplumsal alanda ne gibi tahripler yapılsa yapılsın, insanların imanlarını muhafaza edebilirsek ve insan yetiştirebilirsek bu yapılanlar toplum nezdin-

ilerlemiş olmasına rağmen bir taraftan üniversite gençliğine ulaşmaya çalışmış, bir taraftan da çeşitli dergilerde yazıları ve mülakatları çıkmıştır.

Uzun bir ömrü asra uygun metotlar geliştirerek İslami düşünceye yeni bir soluk getirmek, ülkede kol gezen pozitivist cereyanla mücadele etmek ve toplumda İslami şuuru yerleştirmek gayretiyle geçiren Said Nursi, ilerlemiş yaşında da devam ettiği bu yoğun temponun neticesinde 1960 yılında Emirdağ’da iken rahatsızlanmış ve kendi isteğiyle Urfa’ya getirilmiştir. 23 Mart 1960’da burada vefat etmiş ve defnedilmiştir. Ancak bugün kabri Urfa’da değildir. Çünkü mezarına halkın yoğun ilgisi sebebiyle siyasi sembol hâline gelmesinden endişelenen askeri yönetim tarafından bilinmeyen bir yere nakledilmiştir.

Eskimeyen Yazılar

Prof. Dr. İsmail Kara

Sahhaflar Dile Gelse

Sahhaflar Çarşısı, sahhaf dükkânları, sergi alanlarıyla dile gelse de bize maceralarını, gizli aşklarını, sırlarını anlatsalar... Araya yakın tarihimizin kitap kurtları, kitapseverleri girse... Yıllarca yüzünü göstermeyen, dükkanların üst katlarında, arka raflarda kendini gizleyen kitaplar, risaleler, süreli yayın koleksiyonları çıkagelse...

Bugün Sahhaflar Çarşısı, sahhaflık mesleği ve bu piyasayı canlı tutmanın esas maddesini oluşturan eski, nadide, kıymetli kitaplar, onları sevecek, okşayacak, kıskanacak, satın alacak insanlar olsaydı belki böyle özlem ifadeleriyle yüklü cümleler çok yapmacık kalabilirdi.

Ama artık sahhaflık kalmadı. Her şeyden önce sahhaf kalmadı. Bugün sahhaflıkla uğraşan, uğraştığını zanneden insanların çoğu gerçek bir kâtip bilgisine ve sevgisine sahip değil. Doğru dürüst Osmanlıca

bilmez. Arapça ve Farsçası olan hemen hiç kalmadı. Sattığı, sergilediği kitapların, risalelerin, mecmuaların çoğu hakkında kayda değer bir malumatı yok. Müşterinin kitaba bakışından, alma konusundaki ısrarından, pazarlıktaki yaklaşımlarından anlamlar çıkararak kitabın değeri ve fiyatı konusunda kararlar vermeye çalışan insanlara sahhaf denebilir mi?

Belki her mesleğin hastalıklı denebilecek tarafları vardır. Fakat kitapla ilgilenen insanların hastalıkları sanırım biraz farklıdır. Gerek satıcı olarak sahhafı, gerekse alıcı olarak müşteriyi birbirine yaklaştıran; bir diğeri için vazgeçilmez kılan bu hastalıktır. Şimdi “hasta” sahhaf kalmadı. Büyük ölçüde tüccarlarla karşı karşıyayız.

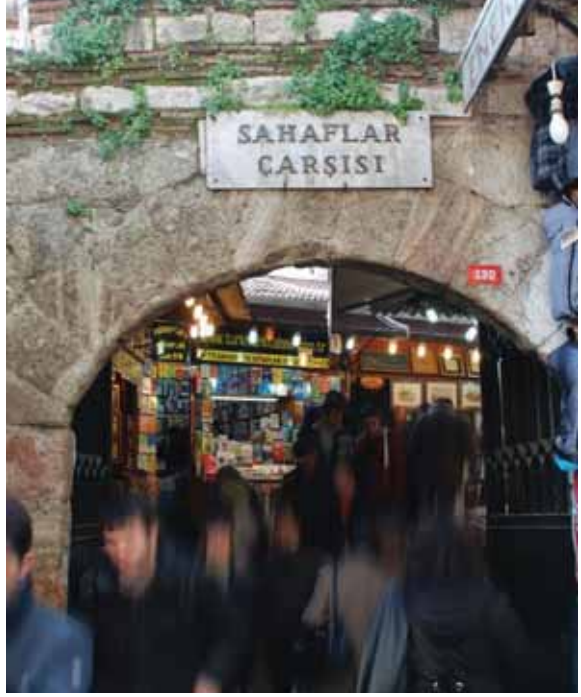
Müşterilerinin aradığı kitapları tek tek bilen, ilgi alanlarını takip eden, eline geçen kitapları önce onlara gösteren, özellikle gençleri kitaba karşı heveslendiren,

adap-erkân bilen, mesleğin üstatlarına saygıda kusur etmeyen kaç sahhaflımız var?

İkincisi sahhaflığa konu olacak kitap sayısı çok azaldı. Çok eskilere gitmeye gerek yok, 70'li yılların sonlarına kadar Sahhaflar Çarşısı'nda dükkân önlerindeki sergilerde fiyatları çok ucuz Osmanlıca kitaplara, risalelere, hatta perakende mecmualara rastladınız. Mesela, Babanzade Ahmed Naim Bey merhumun İslâm'da Dava-yı Kavmiyet adlı küçük fakat önemli risalesi uzun yıllar onar yirmişer adet sergilerde yer alır ve çok ucuz fiyatlara satılırdı. Osmanlıca romanlar bir simit fiyatına satın alınabilirdi. Ders kitapları, hâkeza. (Kaç tane Güzel Yazılar kitabı satın alıp Osmanlıcaya heveslenen arkadaşlara vermişimdir.) Şimdi bunlar yok, o bereket kesildi.

Kitapların bir kısmını iç piyasanın tükettiğinde şüphe yok. Önemli bir kısmı, özellikle de kaynak kitaplar, mecmua, gazete koleksiyonları yurt dışına gitti. Avrupa ve Amerika üniversitelerinin fiyatlarına bizim va-

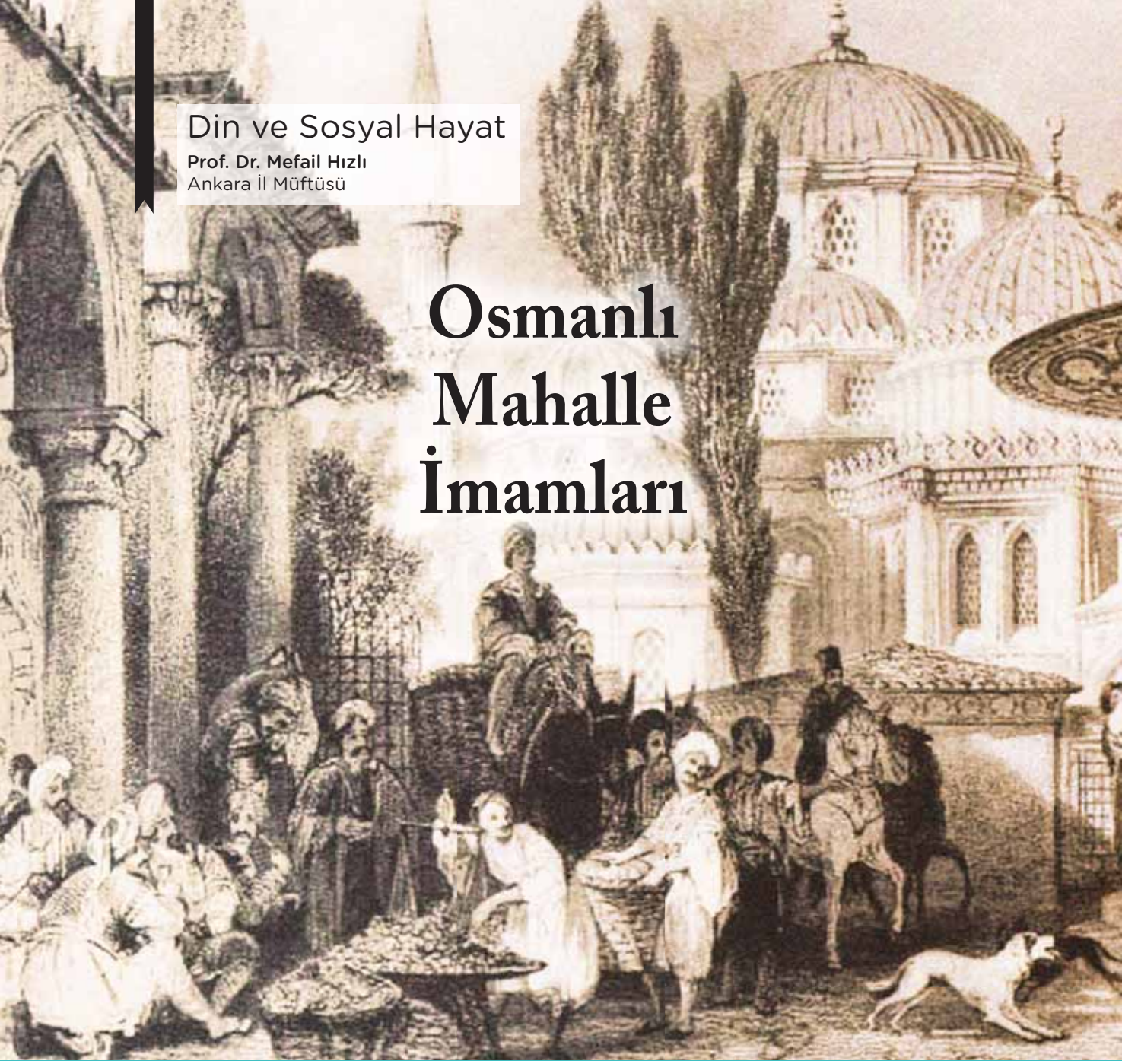
tandaşlarımız nereden kavuşsun! Üniversitelerimizin, kütüphanelerimizin de zaten kitap alma diye bir dertleri hayli zamandır yok. Nasıl olsa kütüphaneler olmadan da yüksek eğitim yapılabiliyor, doktor, doçent profesör olunabiliyor! Sahhafların kılıç artığı kabilinden geride kalan veya yeni ellerine geçen kitaplarını, koleksiyonlarını da Japonlar derledi topladı ve götürdü. Osmanlı medreselerinde okutulan kitaplara hususi bir ilgi de gösterdiler. Sarı ırkın bu kısa boylu fakat uzun akıllı mensuplarına göre medreselerde okutulan kitapların mantığına nüfuz etmeden Osmanlı sistemini, kültürünü, müesseselerini anlamak mümkün değil. (Hâlâ Osmanlı'yı küçümseyerek kendi yerini yükseltmeye çalışan Türk aydınlarına ithaf olunur.)

“Eskiye rağbet olsaydı bitpazarına rahmet yağardı” diye bir atasözümüz var. Bitpazarını bilmiyorum ama eski kitap satmasına rağmen Sahhaflar Çarşısı'na çok rahmetler yağdığına şahit olmuşumdur. Bu rahmet, hem esnafı hem de kitapseverleri bereketlere gark ederdi. Şimdi rahmet, sahhaflardan da elini çekti. Seksen sonrasının şartları; özellikle sosyal ve kültürel şartları kitap gibi, okumak gibi, düşünmek gibi, tarihle bağ kurmak gibi... ilgileri, meşgaleleri, endişeleri sildi süpürdü. Türkiye belki de tarihinde hiç görülmemiş şekilde kendinin uzağında, ayakları yerden kesilmiş, ufuksuz, tasasız bir tarzda rengi ve sonu belli olmayan yollarda dolaşıyor; çok tehlikeli ve ürkütücü bir zamanda olduğunun farkında olmayarak.

Sahhaflığı itibarsız kılan bir başka sebep de bu.

Bu yazı İsmail Kara'nın Kitapevi Yayınlarından çıkan Amel Defteri kitabından alınmıştır.

Osmanlı Mahalle İmamları

G ünümüzde daha çok “din görevlisi” adıyla nitelenen imam-hatipler, İslam dininin Hz. Peygamber’in (s.a.s.) tebliğiyle başlayan ve yüzyıllara uzanan süreçte her dönemde toplumun birtakım ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Sevgili Peygamberimizin “İmam” sıfatıyla da anılması, şüphesiz bu görevin itibarını artıran en can alıcı hususlardan biri olmuştur. Dolayısıyla, böyle eşsiz bir peygamberin yerine getirdiği görevin taşıyıcısı olmak tarih boyunca hep önemsenmiş

ve söz konusu görevin manevi sorumluluğu üzerinde durulmuştur.

İmamlar ve temel görev alanları olan camiler, İslam tarihinin en etkin ve çok fonksiyonel kurumları olarak karşımıza çıkmaktadır. Medeniyetimizin temellerini oluşturan dinî ve sosyal kurumların başında gelen camiler, sadece ibadetlerin yerine getirildiği mekânlar olmayıp toplumun sorunlarının çözüldüğü ve zaman zaman bazı kararların alındığı yerler hâline gelmiştir.

Öncelikle şunu söylememiz gerekir ki, İslam tarihi boyunca olduğu gibi Osmanlı döneminde camiler mahalle, köy, kasaba ve şehirlerin merkezinde konumlanmışlardır. Tanzimat dönemine gelinceye kadar Osmanlı şehir yapılanmasında mahalle ve köylerdeki imamlar, dinî görevleri dışında hem devleti temsil etmiş hem de mahallenin önde gelen yetkilisi ve sorumlusu kabul edilmiştir.

Padişah beratı ile hizmet üstlenen imamlar, görevleri süresince raiyyet rüsumu ve avarız vergilerinden büyük ölçüde muaf tutulmuş-

lardır. İmamlar, hizmet verdikleri mescit ve camilerin vakıflarından maaş alıyorlardı. Genelde vakıf mütevellisinin önerisiyle gerçekleşen imam tayinlerinde, daha çok, yeterli dinî bilgilerle donanmış olma ve iyi ahlâk sahibi olma gibi kriterler aranmaktaydı.

Osmanlı yerel yönetim sisteminin en küçük birimi olan mahallede, kaç kişilik nüfus olduğu mutlaka bilinirdi. Mahalleli müteselsilen (zincirleme) birbirine kefil idi. Bu, hem asayiş ve huzuru sağlayan, hem de vergi tahsilini kolaylaştıran idari bir düzenlemeydi. Bu itibarla imamın sorumluluğu, dolayısıyla da idari görevleri bir hayli fazlaydı. İmamlar, aşağıda bir kısmı belirtilecek hususlar sebebiyle, mahalle halkı ile merkezi yönetim arasında bir köprü oluşturuyorlardı.

Osmanlılarda imamın görevi sadece namaz kıldırmak ve hutbe okumak değildi. Mahalleyi ilgilendiren her türlü belediye hizmetine öncülük eder, mahallenin huzur ve asayişini denetler, sosyal ve kültürel pek çok faaliyetin içinde bulunurdu.

Mahallenin suyu, okulun tamiri, çeşmesi, cami ve mescitlerin bakımı ve onarımı, aydınlatma mumunun temini, sokakların temizlik ve bakımı imamın sorumlu olduğu yerel hizmetlerden bazılarıydı. Mahallelerdeki dar yolların halka verdiği rahatsızlığı mahkemeye bildiren imamlar, tedbir alınmasını kadıdan talep ediyorlardı. Mahalle mescidine gelen suyun kesilmesi sebebiyle sıkıntı çeken cemaatin su ihtiyacı, imamların girişimleriyle çözüme kavuşuyor, mahalleye ulaşan bozuk suyollarının tamirata geçmekteydi.

İmamlar, nüfus kayıtları, doğum, ölüm ve boşanma gibi işlemleri de yerine getirirdi. Bugün belediyelerce icra edilen nikâh akitleri şehirde kadı veya naibi; mahalle ve köylerde ise yöneticilerden alınan "izinname" sonrasında imamlar tarafından kıyılıyor ve akdedilen nikâhlar bir deftere kaydediliyordu.

Vakıf mütevellilik görevi, genellikle imamlar tarafından yerine getiriliyordu. Toplumun kendilerine duydukları güven, vakfı idare edebilecek yeterlilikle birleşince bu çok önemli ve prestijli görev için imamların tercihinə özen gösteriliyordu.

Osmanlı adli sisteminde mahkemeyi takip ederek muhakemenin usulüne uygun olarak yapıp yapılmadığını denetleyen heyetin (şuhûdu'l-hâl) arasında bir ya da daha çok imama her zaman rastlanmaktaydı.

Ticari işlemlerde (alışveriş, boşanma, borç ikrarı vs.), hep şahit sıfatıyla karşımıza çıkan imamlar, mahalle halkının vekâlet, vesayet ve kefalet gibi sorumluluk isteyen problemlerinde de yardımcı olmaktaydı.

Toplumun “en güvenilir” kişileri olma özelliğini kazanan imamlar, kendilerine teslim edilen kimsesiz kadın veya cariyelerle ilgileniyor, ayrıca kadınlar için müstakil cezaevlerinin olmadığı dönemlerde kadın mahkûmları bir eve yerleştirerek gözetimlerini üstleniyorlardı.

İmamlar toplumda mazlum ve mağdur olanlara destek oluyor, fakir ve yetimlerin geride kalan mallarını koruyup değerlendiriyorlardı. Pazarcıların fazla fiyatla mal sattıklarını kadıyla şikâyet ederek halkın ve özellikle fakirlerin ezilmesine fırsat vermiyor ve zulmedenlerin cezalandırılmasını isteyebiliyordu.

Öte yandan, Osmanlı mahallelerinde bir tür yardımlaşma sandığı olarak bilinen ve geliri,

mahallede bulunan varlıklı kimselerin bağışları veya mahallelilerin kendi aralarında topladığı yardımlardan oluşan avarız vakıflarının paralarını toplamak, yine mahalle imamının görevleri arasında sayılıyordu.

Vakıf mütevellilik görevi, genellikle imamlar tarafından yerine getiriliyordu. Toplumun kendilerine duydukları güven, vakfı idare edebilecek yeterlilikle birleşince bu çok önemli ve prestijli görev için imamların tercihinə özen gösteriliyordu.

Eğitim faaliyetleri kapsamında mekteplerde muallimlik görevi verilen imamlar, bu arada mahalledeki eğitim faaliyetlerinin düzenini de denetliyorlardı. İmamların en iyi hizmet mekânlarından biri de kütüphanelerdi.

İmamlar mahallelerindeki yaşlı, hasta ve fakirlerle yakından ilgilenir, mahalle sakinlerine bu konuda sürekli öncülük ederdi. Batıda uygulama alanı bulan, ülkemiz için tartışılan ombudsmanlık görevini andıran uygulamalar içindeki imamlar, mahalleli arasında çıkan bazı sorunların mahkemeye gitmeden çözümünü sağlardı.

Resmî makamların ahali hakkında ihtiyaç duydukça yaptıkları güvenlik soruşturmalarda bilgisine öncelikle başvurulanan mahalle imamları, Osmanlı toplumunda dinî vecibelerin eksiksiz uygulanması ve kontrol edilmesi uygulamasında muhtesiplerin en önemli yardımcıları idi. İmamlar, böylesi durumlarda muhatabını önce dikkatli bir dille uyarıyor, sonuç alınamaması durumunda ilgililere haber vermek zorunda kalıyorlardı.

Müslüman halkın günde beş kez bir araya geldiği vakit namazları, haftada bir kıldıkları Cuma namazları ile yılda iki kez kılınan bayram namazlarında, aynı zamanda merkezî yönetimin veya şehir kadısının halka ulaştırılmasını istedikleri her türlü bilgi ve talimat imam tarafından duyurulurdu.

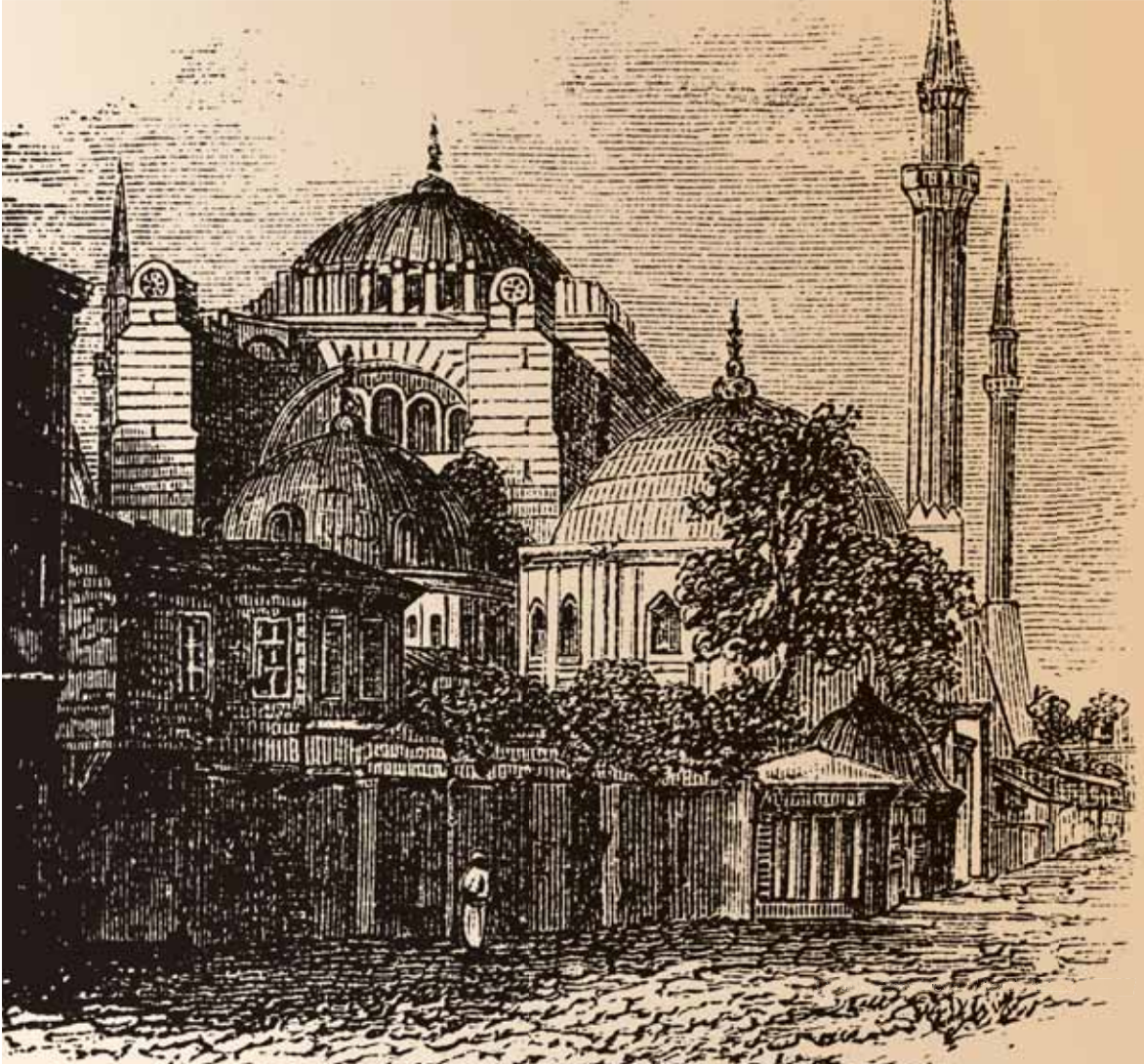
Sonuç olarak, Osmanlı mahallesinin imamı, etrafında olup bitenlere karşı asla kayıtsız ve duyarsız olmamıştır. Yaşadığı mahallenin sadece dinî değil her türlü ihtiyacını karşılamak için inanılmaz çabalar içinde olmuştur. Osmanlı toplumunda yüzyıllarca yaşanan istikrar, huzur ve asayişin gerçek aktörleri arasındaki mahalle ve köy imamlarının gayretleri inkâr edilemez. Mahalle içindeki sosyal ilişkilerin sağlam bir zeminde gelişmesinde çok büyük rol üstlenen imamlar, devletin ve halkın güvenini sarsmamak için fedakârca görevlerini icra etmişlerdir.

Osmanlı tarihindeki en karizmatik görevlerden biri olan imamlığın, günümüzde özlemi duyulan sosyal huzur ve barışın tesisinde -elbette yeni ve modern anlayışların da ilâvesiyle- hatırlanması ve aktif hâle getirilmesi en samimi temennimizdir.

Çabasını ve heyecanını içinde bulunduğu topluma yansıtan din görevlilerimizin, icra ettikleri bu vazifeyi bütün derinliği, içtenliği ve bereketiyle algıladıklarına inancımız tamdır. Zira bu görev, pek çoğundan farklı olarak, “Âlemlere Rahmet” bir peygamberin (s.a.s.) yüzyıllara uzanan bir hatırasıdır.

Lâyıkıyla yerine getirilmesi, sorumluluğunun hissedilmesi ve değerini düşürecek davranışlardan kesinlikle kaçınılması gereken bu istisnai ve imrenilecek görevin fedakâr ve çalışkan mensuplarına ne mutlu!

Not: Bu yazı, “Osmanlı Mahalle İmamlarının Performanslarına Dair” (*TESAM Akademi, c., sy.1, s. 41-51.*) adlı makalenin özetlenmiş şeklidir. Yazının referansları ve kaynakları zikredilen makalede verildiğinden burada gösterilmemiştir.

Uzarlardan Gelen Mektuba Açık Teşekkür

Teşekkür mektubum yerine varır mı bilmem; ama ben, kalbimin sızısını mensubu bulunduğum kurumumun güzel insanlarına duyurmak istedim. Diyanet İşleri Başkanımız Sayın Mehmet Görmez'in I. Latin Amerika Ülkeleri Müslüman Dinî Liderler Zirvesinde Yaptığı konuşması ile yüreğimizi titretti. Bu haykırışı bir solukta yazıya dökerek rahatlayabilecektim. Başkanımızın duygulu anlar yaşattığı konuşma ve "Her şey İmam Hanif'in gönderdiği bir mektupla başladı" diyerek bizlere aktardığı göz yaşartan mektup ya da mektuplar...

İçimizi acıtan bu mektuplar, bana Medine Mescidi'nde Allah Resulü'nün yanına Huzaa

Kabilesinden gelen şair Amr b. Salim'in okuduğu şiiri hatırlattı. Şair, Hudeybiye'de verdikleri misakı bozan Kureyş'i Efendimize (s.a.s.) şikâyet ediyordu. Gözü yaşlı bu çaresiz şairin sözleri bir büyük fethin kıvılcımı olmuştu. Yapılan sessiz hazırlığın ardından, bir çığ gibi büyüyen sessiz yiğitler ordusuyla Mekke yoluna düşülmüştü. Zübeyr b. Avvamlar, Beni Gıfarlar, Eslemler, Müzeyneler... Allah Resulü'nün yanında fethe doğru yürüyen bir büyük ordu... Sekiz yıl önce En Sevgilinin hüznle dönüp baktığı kutlu belde Mekke, bugün Peygamber ordusuna "hoş geldiniz" diyordu, hasretle kucak açıyordu. İşte çaresizlik kokan şiir ve onunla gelen fetih! İşte çaresizlikle

çarpınan mektuplar ve geleceği beklenen gönüllerin fethi...

İmam Hanif'in, İmam Yahya'nın yürekleri yakan mektupları beni de can evimden vurdu. Kıymeti bilinmeyen onca nimetin içinde yüzüyor olmak, bu kardeşlerimize uzanamamak, bağlı bulunduğumuz kurumun değerini bilememiş olmak ve daha nice peş peşe gelen sorular, beynimi kemirdi durdu. Cemaati olmayan camilerimize mi yanalım, öğrenci bulmak için ev ev gezdiğimiz Kur'an Kurslarımıza mı? İnternetin sarhoş eden sokaklarına mı, bonzaiyle, birayla benliğinden, insanlığından hızla kaçan gençliğimize mi? Yıkılan yuvalara mı, hayasızlığın cirit attığı meydanlara mı?

Bir türlü yüreğine sıcaklığını hissettiremediğimiz İslam nuruna mı, biz yaklaştıkça kaybettiğimiz yavrularımıza mı? Namazsızlıktan çöken kalplere mi, haramla karılan düğün hamuruna mı? Daha neler neler gözlerimin önünden geçerken şükrünü eda edemediğimiz nimetlerin birer imtihan sebebi oluvereceği, ya da Allah korusun aliverileceği korkusu... Acaba cenneti dünyada mı yaşıyoruz telaşıyla; riyakârlıkta, dünya zevklerinde ön saflara mı yerleştik soruları art arda sıralandı zihnimde.

Diyanet İşleri Başkanımıza gelen mektupta: "Ne camimiz var ne mescidimiz, ne kitabımız var, ne öğretecek insanımız" çağrısı çağın Musaplarındaydı. Ben ne Musap olabildim, ne Sümeyye dedim kendi kendime. Gönlüm kanatlanıp Haiti'ye, Küba'ya uçmak istedi. Umreye gitmek bile bana acı verdi. Peygamberin kapısına gelip Müslüman olduktan sonra kavmine dönen ilk İslam öncülerinin yüzündeki o nuru seyredenler vardı ya! Hani bir türlü dünya gözüyle Allah Resulünü göremeyen Karenli Üveys'in, hasretini gidermek için Medine'den gelenleri gözyaşlarıyla dinleyişi vardı ya!

Siz ey Küba'dan gelen 10 yiğit! Her biriniz vatanınıza Musaplar olup döndünüz. "Ne olur birimizi umreye gönderin de oralara bakan gözlerle bakalım" diyen yiğitler... Cennet yiğitleri... Mekke Medine sizinle daha bir güzel olmuştur, Allah Resulü size Ravza kapılarını ardına kadar açmıştır herhâlde. Bize de sizden dua beklemek düşer. Efendimiz (s.a.s.)'in diliyle: "Kardeşçik! Duanda bizi de unutma" diyordu ya Hz. Ömer'e. Allah sizler hürmetine bize uyanıklık nasip etsin. Sizin hürmetinize çatısı altında bulunduğumuz kurumumuza sahip çıkabilmeyi, layıkıyla hizmet edebilmeyi bizlere nasip etsin. Belki Haiti'ye, Küba'ya giden bir kutlu heyette bulunamadık ama yüreklerimiz, niyetlerimiz o heyetin içindeydi. Rabbim niyetlerimizi kabul etsin. Makamımızı helak sebebi değil, felah vesilesi kılsın. Huzaalı şairin Mekke fethine kıvılcım oluşu gibi inşallah bu mektuplar nice kalplerin fethine, nice ülkelerin İslam'a uyanışına, bizim de yeniden canlanmamıza vesile olsun.

İnsanlığı Tehdit Eden Büyük Tehlike: Dünyevileşme ve Serüveni

Hz. İsa'nın doğduğu yıllarda dünyanın büyük bir bölümü paganist Roma'nın hâkimiyeti altında idi. Onun yaşadığı bölge de dâhil bu hâkimiyet üç asır öncesinden başladı, kendisinden sonra da beş asır devam etti. Dünyeviliğin insanı her tarafından sardığı bu kültürde, Kudüs bölgesinde yaşayan Yahudilerin ahiret inancının iyice zayıflamış olması, cenneti dünyada arama ve yaşama anlayışının oldukça üst seviyelere tırmanmış bulunması da, insanları dün-

yaya tapma anlayışına getirmişti. Ruh inancının da neredeyse yok olmaya yüz tuttuğu bir dönemde hem İncillere ve hem de Kur'an'a göre Allah'ın ruhundan Meryem'in rahmine üfleyerek babasız dünyaya gelmesini takdir ettiği Hz. İsa görevine başladı. Dünyaya babasız gelişi bile dünyaya tapanlara bir ders veriyordu. Dünyevileşmiş olan Yahudilere karşı sözleri adeta kurşun gibiydi:

"Ey kör kılavuzlar! Küçük sineği süzer ayırır, ama deveyi yutarsınız."

Vay hâlinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Bardağın ve çanağın dışını temizlersiniz, ama bunların içi açgözlülük ve taşkınlıkla doludur. Ey kör Ferisi! Sen önce bardağın ve çanağın içini temizle ki, dıştan da temiz olsunlar. Vay hâlinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Siz dıştan güzel görünen, ama içi ölü kemikleri ve her türlü pislikle dolu badanalı mezarlara benzersiniz. Dıştan insanlara doğru kişilermiş gibi görünürsünüz, ama içte ikiyüzlülük ve kötülükle dolusunuz!” (Matta, 23, 24-28.)

Hız. İsa'nın dünyayı ve dünyalığı reddeden tevazu, müsamaha, uzlet ve öbür dünyayı sürekli hatırlatma içerikli sözleri İncillerde bol miktarda yer almaktadır. Bu sebeple İncillerden ilham alarak gelişen Hristiyanlığın ana paradigması manastır hayatını merkeze alan bir anlayış üzerine oturmuştur. Şehirlerden uzak yerlerde, özellikle ormanların ve yüksek kayalıkların içlerinde yapılan manastırlar bu tür bir anlayışın sembolü olmuştur. En büyük sebebi Roma devletinin zulmünden kaçmak olsa da, özellikle ilk dört asrın Hristiyanlığının yeraltı şehirlerinde hayatlarını geçirmiş olmalarında bile manastır hayatı anlayışının yansımalarını görmek mümkündür.

Hristiyanlığın ilk on beş asrı böyle geçmiştir. On beşinci asra gelindiğinde yavaş yavaş öne çıkan dünyevileşme anlayışının Kilise idarecileri arasında da görülmesi artık birilerinin tepkisini çekmeye başlamıştır. Katolik kilisesinin ortaçağın sonlarına doğru putperestlik ve Yahudilikten birtakım ilkelere Hristiyanlığa katmak istediği ileri sürülerek Katolikliğe karşı zaten mevcut olan tepki bir kat daha artmış ve dinde yenileşme yani Reform hareketi gündeme gelmiştir. (Geniş bilgi için bkz. Ali Erbaş, *Hristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi*, İstanbul 2004, 2008.)

Rahiplerin para karşılığı günah bağışlamaları ve cennetten yer satmaları, yani Endüljans uygulaması, vatandaşın inleyen birtakım ağır kilise vergilerinin konulması vb. anlayışların Hız. İsa'nın getirdiği ilkelere sonradan eklenmiş hususlar olduğu ve Orta Çağ boyunca da Endüljans uygulamasının

Protestan ahlaki kapitalizmi doğurmuş, ama kapitalist birikim Protestan ahlakını silerek tüm dünyayı etkisi altına alan önu alınmaz bir dünyevileşmenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

papalar ve piskoposlar için büyük bir para kaynağı teşkil ettiği iddia edilmiştir.

Bir yandan Katolik Kilisesi'ndeki dünyevileşmeyi eleştirirken diğer yandan iktisadi konularda bir anlayış geliştirmeye çabalayan Martin Luther şunları söylemiştir: “Seçilmişler komşularına, cemaatlerine, ülkelerine ve insanlığa yardımcı olacak ameller işlemelidirler. İnsanlar mesleklerini icra ederken aynı zamanda komşularına ve insanlara hizmet ettikleri için Tanrı rızasına uygun iş yapmış ve onun rızasını kazanmış olurlar. Ayakkabı tamircisi, demirci, çiftçi vs. hepsi de kutsanmış rahip ve papazlar gibidirler ve her biri kendi işi ve memuriyeti vasıtasıyla herkese faydalı olmakta ve hizmet etmektedirler, bu şekilde cemaatin maddi ve manevi refahı için birçok iş yapılmış olur.” (Sabri F. Ülgener, *Darlık Bubranları ve İslam İktisat Siyaseti*, ts., Ankara, s. 28.)

Calvin, faiz doktrininde, insanların ülke çıkarını kendi kazançlarının üstünde tutmaları gerektiğini her zaman ısrarla dile getirmiştir. Ona göre her şey, kişinin işini yaparken takındığı tavra bağlıdır. George Herbert, emeğin onurlu veya onursuz bir şey olmasının onun yapılış havasından geldiğini yazarken, doğrudan doğruya Luther'e dayanmıştır. (Sabri F. Ülgener, a.g.e., s. 28.)

Protestan Ahlakı ve Kapitalizm'in Ruhu isimli eserinde konuyu detaylı olarak inceleyen Max Weber'e göre; sermaye sahipleri ve işverenler, hatta işçi sınıfının eğitim görmüş yüksek tabakası, özellikle çağdaş iş kollarında yüksek düzeyde teknik ya da ticari eğitim görmüş personel Protes-

tan özelliklere sahiptir. Protestanların bütün nüfus içinde sermayeden büyük ölçüde pay almaları, büyük çağdaş endüstriyel ve ticari iş alanlarındaki işletmelerin üst basamaklarında ve yöneticiliğinde bulunmaları, kısmen tarihî temellere bağlanabilir. Bu temeller çok gerilere, geçmişe uzanır ve bu bağlamda belirli bir mezhebin üyesi olmak, ekonomik görünüşlerin nedeni olarak değil, bunlardan çıkan sonuç olarak görülür. En zenginlerin büyük çoğunluğu, imparatorluğun doğal kaynaklar ya da ilişki ağları bakımından en uygun ve ekonomik olarak en gelişmiş alanları, özellikle de zengin kentlerin çoğu 16. yüzyılda Protestanlığı kabul etmişlerdir. Bunların etkileri bugüne kadar Protestanların ekonomik kavgada var olmalarını sağlamıştır. (Max Weber, *Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu*, Çev. Zeynep Aruoba, İstanbul 1985, s. 27-28.)

Reform'un genel olarak ekonomik açıdan gelişmiş bölgelerde gerçekleşmiş olmasının sebepleri üzerinde duran Weber, bu hususu birkaç noktaya dayandırmaktadır. Buna göre ekonomik alanda geleneksellikten kurtulma, hem dinî geleneğe ve hem de bütün geleneksel otoritelere karşı başkaldırma eğilimini destekleyici bir öge olarak görülmektedir. Ancak Reform, kilise otoritesinin hayat üzerinden tümüyle kaldırılması olmayıp, var olan

biçimin farklı bir anlamda değiştirilmesidir. Değiştirme yalnızca biçimsel olan bir otoritenin, özel ve toplumsal hayatın bütün alanlarında gözlenebilir ölçüde etkili olan, sonsuz derecede güçlü ve bütün yaşam biçimine etkisi olan bir otoriteye yerini vermesidir. Reformcular; ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde Kilise ve dinî otoritenin hayat üzerindeki etkisinin çok olmasından değil, tersine çok az olmasından yakınıyorlardı. Protestanlar, hem yönetici hem de yönetilen sınıf olarak, hem çoğunluk hem de azınlık olarak ekonomik akılcılığa özel bir eğilim göstermişlerdir. Katolikliğin büyük “öte dünyalılığı”, en yüksek idealini ortaya koyan asketik yani zâhidane yaşama özelliği, taraftarlarına bu dünyanın nimetleri karşısında büyük bir umursamazlık içinde olmayı öğretmiş olmalı. Yani Katolik daha sakindir, daha az kazanma güdüsü ile donatılmıştır. Çok az bir geliri de olsa, mümkün olan en emin hayat biçimini, sonunda ona onur ve zenginlik getirebilecek tehlikeli, heyecanlı bir hayat biçimine tercih eder. “Ya iyi yiyin, ya da rahat uyuyun” atasözüne uygun olarak Protestanlar çok iyi yerlerken, Katolikler rahat uyumak isterler. (Weber, 31-32.)

Weber, eski Protestan ruhunun belirli dışa vurumları ile çağdaş kapitalist kültür arasında yakın bir akraba-

Grossmünster, Romanesk stilde yapılmış bir Protestan Kilisesi, Zürih, İsviçre

lık bulunursa, o zaman bu akrabalığın Protestanlığın materyalist ya da antiasketik yani zâhidane olmaktan uzak hayat tarzında değil, onun saf dinî özelliklerinde aranılması gerektiğini belirtmektedir. (Weber, 35.)

Luther için “meslek” kavramı geleneksel bağlantılar içinde kalmıştır. Meslek, insanın kendini uydurmak zorunda olduğu ve Tanrı’nın emri olarak kabul ettiği şeydir. Lüterciliğin gelişmesi, “meslek uğraşısı Tanrı’nın emri hem de uğraşılması gereken tek iş” anlayışına olan eğilimi daha da artırmıştır. Luther ve kilisesi mistiklere göre akılcı bir meslek ahlakının psikolojik temellerini kısmen göz ardı etmiştir ve “iş aracılığı ile ilahî güce erişme” anlamına gelen zâhidane öz eğitim eğilimi ona şüpheli gelmiş ve kilisesinde de bu hep geri planda tutulmuştur.

Asketik (zâhidane) Protestanlığın belli başlı dört tarihî taşıyıcısı vardır. Bunlar, Kalvinist, Pietist, Methodist ve Baptist hareketlerden doğan taretatlardır. Kapitalizm’in en fazla geliştiği Hollanda, İngiltere, Fransa gibi kültür düzeyi yüksek ülkelerde 16. ve 17. yüzyıllarda büyük siyasal ve kültürel savaşım lar veren inanç Kalvinizmi’dir. Kalvinizm’e göre dünyada yaşamanın amacı yalnızca Tanrı’nın rızasına hizmet etmektir. Hristiyan, kendine düş-tüğü kadarıyla Tanrı’nın emrini yerine getirerek onun şanını yüceltmek için çalışır. Fakat Tanrı, Hristiyan’ın; toplumsal etkinliklerin, hayatın toplumsal biçiminin onun emrine uygun ve ona göre düzenlenmiş olmasını, yani o amaca uygun olmasını ister. (Weber, 86.)

Protestanlık, mülk sahibi olmanın verdiği doğal zevke var gücüyle karşı çıkmış, tüketimi, özellikle lüks tüketimini sınırlamıştır. Buna karşılık mal kazancını, psikolojik olarak geleneksel ahlakın yasaklarından kurtarmış, kazanç mücadelesinin zincirlerini koparıp bunu yalnız yasal hâle getirmekle kalmamış, ayrıca doğrudan doğruya Tanrı’nın isteği olarak görmüştür. Protestanlıkta bedensel zevklerle ve dünyevi mallara olan bağımlılığa karşı mücadele, akılcı kazanca karşı bir mücadele olmayıp, mülkün akıl dışı kullanımına karşı bir savaşımdır. Methodizm’in kurucusu John Wesley’e göre din; hem çalışkanlık hem de tutumluluk üretmek zordur ve bunlar da ancak zenginliğe yol açar.

Protestanların bütün nüfus içinde sermayeden büyük ölçüde pay almaları, büyük çağdaş endüstriyel ve ticari iş alanlarındaki işletmelerin üst basamaklarında ve yöneticiliğinde bulunmaları, kısmen tarihî temellere bağlanabilir.

Fakat zenginlik artınca, bütün alanların gurur ve dünya sevgisi de artacaktır. Methodistler her yerde çalışkan ve tutumlu olmuşlardır, bunun sonucu olarak da mülkleri çoğalmıştır. Böylece bununla orantılı olarak gururları, bedensel ve dünyevi arzuları da artmıştır. Bu yüzden de dinin biçimi olduğu gibi kalırken, ruhu yavaş yavaş yok olmuştur.

Wesley’in burada dile getirdiği gibi Protestanlıkta tanrı krallığını arama mücadelesi zamanla ölçülü bir mesleki anlayışa dönüşmüş, dinî kökler yavaş yavaş yok olmuş, yerini dünyevi faydacılığa bırakmıştır (Weber, 141-145.) Yani Protestan ahlakı kapitalizmi doğurmuş, ama kapitalist birikim Protestan ahlakını silerek tüm dünyayı etkisi altına alan ölü alınmaz bir dünyevileşmenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan bu dünyevileşme hiçbir sınır tanımadan dünyada rızık gaspından katliamlara, daha fazla kazanmak için silahlanma yarışlarından savaşımlara, kurgulanan terör olaylarından uluslararası uyuşturucu pazarlarının oluşmasına kadar akıl almaz olumsuzlukların doğmasına yol açmıştır. Dünyevileşmekte sınır tanımayan bu anlayış ve kendi elindeki ile yetinmeyip başkalarının elindeki gasp edenler yüzünden günümüzde dünyada her üç-dört saniyede bir insan açlıktan, aynı şekilde her üç-dört saniyede bir insan da tokluktan yani fazla yemekten ölmektedir. Doğudakiler açlıktan, batıdakiler de tokluktan ölmektedir. Denge dini İslam’ın ortaya koyduğu prensiplere ve ilkelere uygun olarak “olanların olmayanlara verdiği” bir dünya kurulabilseydi, açlıktan ve tokluktan ölenlerin sayısı bu kadar çok olur muydu?

Zafer Müjdesini Beklerken: Mescid-i Aksa

Biz ümidimizi hiç kaybetmedik.

Ve hakkında yapılanlara hiç razı olmadık.

Senin secdelerinde serinlettik alınlarımızı... Senin avlunda koşturduk çocuklarımızı... Sevincimizi anlamayacak olanlar etrafımızı sarsa da onlara aldırmadık. Yenildiğimizi söyleyenlere hiç inanmadık. Seninle vardığımız secdeler zaferimiz oldu. Seninle durduğumuz kıyamlarda tutunduk hayata. Ruhumuza dokunan elinle erdik huzura...

Ey Mescid-i Aksa... Ey zayıflığımızı yüzümüze vurmayan... Ey kirlenene kalplerimize rağmen bizimle küs olmayan...

Biz inancımızı hiç kaybetmedik.

Zaafa düşüp, hüznümüzü biriktirmedik. Yanlışla karşı doğruluktan asla vazgeçmedik.

Senin kubbenin altında dindirdik en şedit sancılarımızı... Senin mekânında tanıdık vefayı, vefasızlığı... Sözüne bağlı kalmayı, yanlışlara sapmamayı biz yanı başında öğrendik. İnandığımız yoldan dönmemeyi, buldurduklarını kaybetmemeyi biz yine seninle öğrendik.

Ey Mescid-i Aksa... Ey zafer müjdesini bekleyen... Ey utancımızdan yüzüne bakamasak da bizden asla yüz çevirmeyen...

Biz cesaretimizi hiç kaybetmedik.

Gözlerimizi kilitleyen hainlere karşı direnmekten başka muradımız olmadı. Dünyanın en rahat uykusundan uyanmaktan başka hayalimiz... Hz. Süleyman aşkına, Hz. Meryem hatırına imanımızdaki yangının sönmelerini

hiç istemedik. Hz. Musa'nın şükrünü, Hz. İsa'nın te-vekkülünü, Hz. Muhammed'in cesaretini kuşandık ha- inler kapına dayandığında... Zalimler sana saygı duy- mayı bıraktığında, senin için açtık ellerimizi semaya...

Ey Mescid-i Aksa... Ey acılarını unutup bizi avutan... Ey içimizdeki gülleri sulamaktan asla geri durmayan...

Biz hafızamızı hiç kaybetmedik.

Sana yapılanları unutursak kuruyacağımızı bilerek ya- şadık bunca zaman... Senin bir taşına dokunulduğunda cümle Müslümanların içinin sızlayacağını ümit ederek yaşadık. Sen incinirsen, mekânında secdeye varan pey- gamberlerin incineceğini bilerek yaşadık. Yaşadık ama sana acıyı yaşatmamak için birlik olmayı başaramadık.

Ey Mescid-i Aksa... Ey Nil'in komşusu... Ey Necid çöllerinin arkadaşı... Ey Mescid-i Haram'ın, Mescid-i Nebevi'nin kardeşi... Ey Tur-i Sina'nın özlemi...

Biz sadakatimizi hiç kaybetmedik.

Şehadeti senin için yaşamış kardeşlerimiz hatırına, za- limlerin zindanında imanını tazeleyenler adına, gözle- rinin önünde ailesinin her ferdini kaybedenler aşkına biz senden asla vazgeçmedik.

İhanetin bin bir türlüüne uğrasak da zincirleri kırma- yı senden öğrendik. Zemininin altını kazanlar olsa da ayakta kalmayı senden öğrendik.

Biz vuslata talip, sen hürriyete... Biz sana ayarladık zamanı... Sen bizlere... Ey Mescid-i Aksa... Ey yiğitlerin mekânı... Ey nebilerin makamı... Ey gözlerimizdeki ümidin kıvılcımı...

Biz aydınlığımızı hiç kaybetmedik.

Kaldığımız dünya zindanlarından senin mabedinin güneşine uyandık. İlk kiblemiz olmanın şerefini yaşa- dık. Senin yanında miraca çıkmış bir peygamberin üm- meti olmakla taçlandık. Sana ihanet edenleri gördükçe kendimizden utandık. Hayallerimizi sana siper etmeye hazırız.

Ey Mescid-i Aksa... Ey kendisiyle sınılandığımız ma- bet... Ey birliğimiz için duaya duran... Ey aynı safta olalım diye Rabbine yakarmakta olan... Ey acıları di- nesi, zincirleri kırılmalı mekân...

Hz. İbrahim, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Musa, Hz. Davut, Hz. Süleyman, Hz. Muhammed ve bütün peygamberler aşkına sende yeniden secdelere varmak istiyoruz. Kardeşlerimizle kıyama durmak... Yeryüzünün en güzel mabetlerinden olan sende affa layık olanlar arasına katılmak...

Yıkıntılar arasında secdelerde huzuru bulanların huzu- rundan nasiplenmek için Ey Mescid-i Aksa yakındır gelişimiz...

Dirilişimize tanıklık edeceğin gün bugündür. Suskun- luğumuzun çılgına dönüşeceği gün bu gündür. Acizli- ğimizin son bulacağı gün bugündür.

Ölümün ayrılık değil vuslat olacağı gün bugündür.

Sonsuz rahmet sahibinin merhametini nasipleneceği- miz gün bugündür.

Secdelerdeki miracımız bugündür.

“Bir Söz Geldi Dilime, Eydem Ölüm Üstüne...”

Yunus Emre'nin ölüm konusuna yoğunlaştığı mısraları arasında dolaştığımızda onun ölüm karşısındaki tavrını farklı cepheleriyle görme imkânına sahip oluyoruz. Ölüm temalı şiirlerinde, sadece Hak aşığı bir sufinin vuslat anlayışıyla içselleştirdiği asude hâli değil, ölüm anı ve ölüm sonrası hayatı zihninde tecessüm ettirerek olabildiğine ürperen bir kalbin haşyetini de hissederiz.

Kur'an-ı Kerim'de "Her can ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürüleceksiniz." (*Ankebut*, 29/57.) buyrulmuştur. Normal zihnî melekelerle sahip hiçbir fâninin ölüm ve ölüm sonrası hayata tamamıyla kayıtsız kalması mümkün değildir. Ancak iman sahibi kimseler nezdinde bu ilginin, boyut ve neticelerinin farklı olacağı tabiidir. Deruni bir iman hissiyatına sahip Yunus Emre'nin kimi şiirleri bizi, sürekli ötelediğimiz, hatta bazen unuttuğumuz gerçeklikle yüzleştirmektedir. Ölüm anının çaresizliği ve ölüm sonrasının dehşeti onun fevkalade içli yakarışlarıyla lirik bir münacata dönüşür:

Aceb bu benüm cânım âzâd ola mı yâ Rab

Yohsa yedi Tamu'da yana kala mı yâ Rab (15)
(*Şiirlerin bitiminde ayrıç içerisinde gösterilen rakam, Divan'ın tenkitli metnindeki şiirlerin sıra nu-*

marasıdır. Kesme işaretinden sonraki rakam da şiir içerisindeki beyit numarasıdır. Bk. Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin, (Haz. Mustafa Tatçı) Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.)

Bu mısra ile başlayan şiirinde Yunus, "Azrail canını almaya geldiğinde ölümü kolay mı olacaktır?", "Münker Nekir sual sorduklarında dili dönecek midir?", "Yer altındaki ahvâli acaba nasıl olacaktır?", "Yatacak yeri akrep ile mi olacaktır?", "Hesap gününde Cenab-ı Hak kendinden razı olacak mıdır?", "Allah'ın habibi ona şefaet edecek midir?" gibi sorularla ölüm anının zorluğunu, kabir ahvalini ve hesaba çekilecek olmanın tedirginliğini dile getirir.

Bazen de ölüm karşısında ziyadesiyle soğukkanlı ve bir o kadar da hayata mesafeli bir duruş sezilmektedir onun şiirlerinde: Ne kadar çok yaşarsan yaşa sonu ölümdür. Bundan dolayı ele geçirdiğini yoksullar için harcamak lazımdır. (51/4) Hak'tan ayıran ne varsa bir an evvel elden çıkarılmalıdır. Bu teni gereğinden fazla beslemeye gerek de yoktur. Zira ten kabirde kurda kuşa yem olacaktır. (35/1,2)

Yunus, kimi şiirlerinde sanki kendi ölümünü seyreder gibidir:

Sensin Kerîm sensin Rahîm Allah sana sundum elüm

Senden artuk yokdur umum Allah sana sundum elüm (184)

Dörtlüğüyle başlayan uzun şiiri, “Ölmeden önce ölünüz.” emrine uyulmuşçasına âdeta ölümün bir provasıdır: Ecel gelmiş, vade bitmiştir. “Ömür kadehi” tükenmiştir. “Dilin tetiği” bozulmuş, can gövdeden üzölmüştür. Ilık su hazırlanmış, kefenler biçilmiştir. Dört yana salâ verilmektedir. Tabutu musalla üzerine konur ve namazı kılınır. Kabre konulup üzeri toprak ile örtölür. Arkasından Münker Nekir sorgusu başlar. Sırat köprüsüne iletilir ve nihayet yedi cehennem, sekiz cennet yol ayırımına gelinmiştir. Yunus vermek istediğı dersi ise son iki dörtlüğe bırakmıştır:

Görün ‘aceb oldı zamân gönölden eylenüz figân
Ölür çün anadan dogan Allah sana sundum elüm

Yünus tap uzat bu sözü Allah'una dutgöl yüzü
Dîdârdan ayırma bizi Allah sana sundum elüm

Yazımıza başlık olarak seçtiğimiz “Bir söz geldi dilüme eydem ölüm üstüne” (340) mısraıyla başlayan şiirinde de kabre konulmasını müteakip yaşanacakları canlı tasvirlerle anlatır:

Va’y ki n’ola hâlüm bilinmez ise ahvâlüm
Yılan-çıyan karınca üşe dilüm üstüne

Defin işleminden sonra yakınlarının eve döner dönmez miras kavgasına tutuşacaklarını ibretle gözlerimizin önüne serer:

İltüp sine koyalar yine eve geleler
Anca savaş kuralar benüm mâlum üstüne

Hız. Peygamber bir hadis-i şeriflerinde ölüm için “Lezzetleri yarıda kesen ölümü çokça hatırlayınız.” (*Tirmizi, Zühd, IV, 553.*) buyurmuştur. Yunus’un aşağıdaki şiiri “hâzimü’l-lezzât” olarak nitelendirilen ölümü, etkili bir söyleyişle idraklere sunmaktadır:

Hiç bilmezem kezek kimün aramızda gezer ölüm
Âlemi bostan eylemiş reyehânın keser ölüm (198)

Teşbihin imkânlarından yararlanılarak ölümün aramızda dolaşan koyun/sığır sürüsüne benzetildiğı şiirde; genç, çocuk, gelin, kız, yaşlı, ayırımı

**Vakitsizce gelen ölüm
anaların yüreklerini yakar,
onları mecnuna çevirir;
deli, divane eder. Genç,
ihtiyar ayırmaz ölüm.
Henüz ömrünün ilkbaharını
yaşayan genç kızların sarı
saçlarını teneşirde çözer.**

yapılmadan sıranın kime, ne zaman geleceğinin belli olmayacağı ürpertici misallerle anlatılır: Gençlerin ve çocukların ölümüne en fazla üzülen analardır. Vakitsizce gelen ölüm anaların yüreklerini yakar, onları mecnuna çevirir; deli, divane eder. Genç, ihtiyar ayırmaz ölüm. Henüz ömrünün ilkbaharını yaşayan genç kızların sarı saçlarını teneşirde çözer. Taze gelinlerin henüz kurumuş el kınalarını topraklara karar. Ömrünün henüz baharında genç iken yitip gidenler, Yunus'un dilinde dokunaklı bir ifadeyle gök ekinin biçilmesine benzetilir:

Bu dünyede bir nesneye yanar içüm göyner özüm
Yiğid iken ölenlere gök ekini biçmiş gibi (388/4)

Yunus Emre kabir sakinlerinin trajik hâllerini, sanki üçüncü bir gözle ve başka bir boyuttan seyrederek kelimelerle resmetmiştir:

Sabâhın sinlere vardum gördüm cümle ölmüş yatur
Her biri biçâre olup ömrin yavı kılmış yatur (74)

Mısralarıyla başlayan şiirde mezarlar arasında gezerken Yunus, nice muradına erememiş yiğitler, gül gibi solmuş ufacık bebekler görmüştür. Kurt, kuş, bedenlerini yemiş, keler bağırılarını delmiş, inci gibi dişler ve sarı saçlar dökülmüştür. Kefen bezi parçaları kemiklere sarılı durmaktadır. Yunus Emre şiirin bir yerinde "Görmez misin sen bunları nevbet bize gelmiş yatur" diyerek ölümün her an kapıda olduğunu hissettirmektedir.

Teferrüc eyleyü vardum sabahın sinleri gördüm
Karışmış kara toprağa şu nâzik tenleri gördüm (207)

Mısralarıyla başlayan "gördüm" redifli gazelde ise Yunus, kabirde yatanların, erbabına malum fevkalade ibretlik manzarasını ince teşbih ve istiarelerle tasvir etmektedir:

Sabahleyin kabristan ziyaretine giden şair, mezarlar arasında dolaşırken toprağa karışarak çürüyen bedenlerin kabir içinde gizlice yattıklarını görmüştür. Damarlarındaki kanlar akarak kefenlerine bulaşmıştır. Kabirleri yıkılmış, evleri harap olmuş; ağızlar âdeta pas tutmuş, diller söylemez olmuştur. Kimisi dünyada iken zevk ü sefa içinde yaşamış; kimisi de bela ve sıkıntılara duçar olmuştur. Bugün ise gündüzleri geceye dönüşmüştür. "Kara gözler"i, pörsümü, "ay yüzler"i tanımaz hâle gelmiştir. "Gül deren elleri" kara toprağın altına girmiştir. Kimisi boynunu çevirip tenini toprağa katmıştır. Sanki anasına küsüp gitmiş gibi boynunu burmuştur. Kimisinin, zebanilerin canını dağlamasından ötürü feryatları yükselmekte, kimisinin yanan kabrinden dumanlar tütmektedir.

Ölmeden önce ölmek

Tasavvuf literatüründe Peygamberimizin "Ölmeden önce ölüünüz" anlamında bir hadisi bulunduğu nakledilmektedir. (*Bu sözün hadis ilmi bakımından değerlendirmesi için bk. Muhittin Uysal, Tasavvuf Kültüründe Hadis, Konya 2001, s. 340.*) Süfîler arasında oldukça yaygın olan "ölmeden önce ölmek" fikri, Yunus Emre'nin şiirlerinde öbür dünyada gerçek dirliği yaşamak için bu dünyanın heves ve arzularından vazgeçmek olarak tezahür etmektedir:

Gelün bugün yanalum yarın yanmamag için
Ölelüm ölmez iken yine ölmemeğ için (251/1)
Al gider benden benliği doldur içüme senliği
Bunda iken öldür beni varup anda ölmeyeyin (269/3)
Kişi Hakk'ı bilmek gerek Hak haberin almak gerek
Zinde iken ölmek gerek varup anda ölmez ola (327/7)

Âşıklar ölmez...

Bir "âşık"ın en büyük arzusu "mâşuk"una vuslattır. Sufi bir şair olarak Yunus Emre'nin, ölümlü sevgiliye kavuşma olarak görmesi tabiidir:

Ol dost bana gelsün dimiş sundum kadeh alsun
dimiş
Aldum kadeh içdüm şarâb ayruk gönlüm ölmez
benüm (175/3)

Âşık kendi kanını Mâşuk'a helal kılmıştır. Âşık Kur'an'ı Mâşuk'un nakşından okur. Yârden ayrı olunca asılıp ölmek yeğdir. Âşık urganını boynuna kendi bırakır. Gerçek dirilik Mâşuk'un yolunda ölmektir. (398/1-4) Ölüm endişesi âşığa yaraşmaz (33/1), Gerçek âşıklar ölmez. Ölen hayvandan başkası değildir. (113/8) Bu manada ten ölür can ölmez:

Ten fânîdür cân ölmez çün gitdi girü gelmez
Ölür ise ten ölür cânlar ölesi değül (158/2)

Cahiller, İki Cihan Güneşi'nin öldüğünü zannederler; ancak o sadece dünyasını değiştirmiştir. (157/7)

Ölüm düşüncesi her insanın zihnine nakşedilmiş durumdadır. Ölümden kaçış yoktur ve ölüm bir son değildir. Yunus'un şiirlerinin bütününe bakıldığında, bir beşer olarak ölüm karşısındaki duygularını, ölüm hâlini ve ölümden sonraki hayatı bir ibret

**Âşık kendi kanını Mâşuk'a
helal kılmıştır. Âşık Kur'an'ı
Mâşuk'un nakşından okur.**

**Yârden ayrı olunca asılıp ölmek
yeğdir. Âşık urganını boynuna
kendi bırakır. Gerçek dirilik
Mâşuk'un yolunda ölmektir.
Ölüm endişesi âşığa yaraşmaz.
Gerçek âşıklar ölmez. Bu
manada ten ölür can ölmez.**

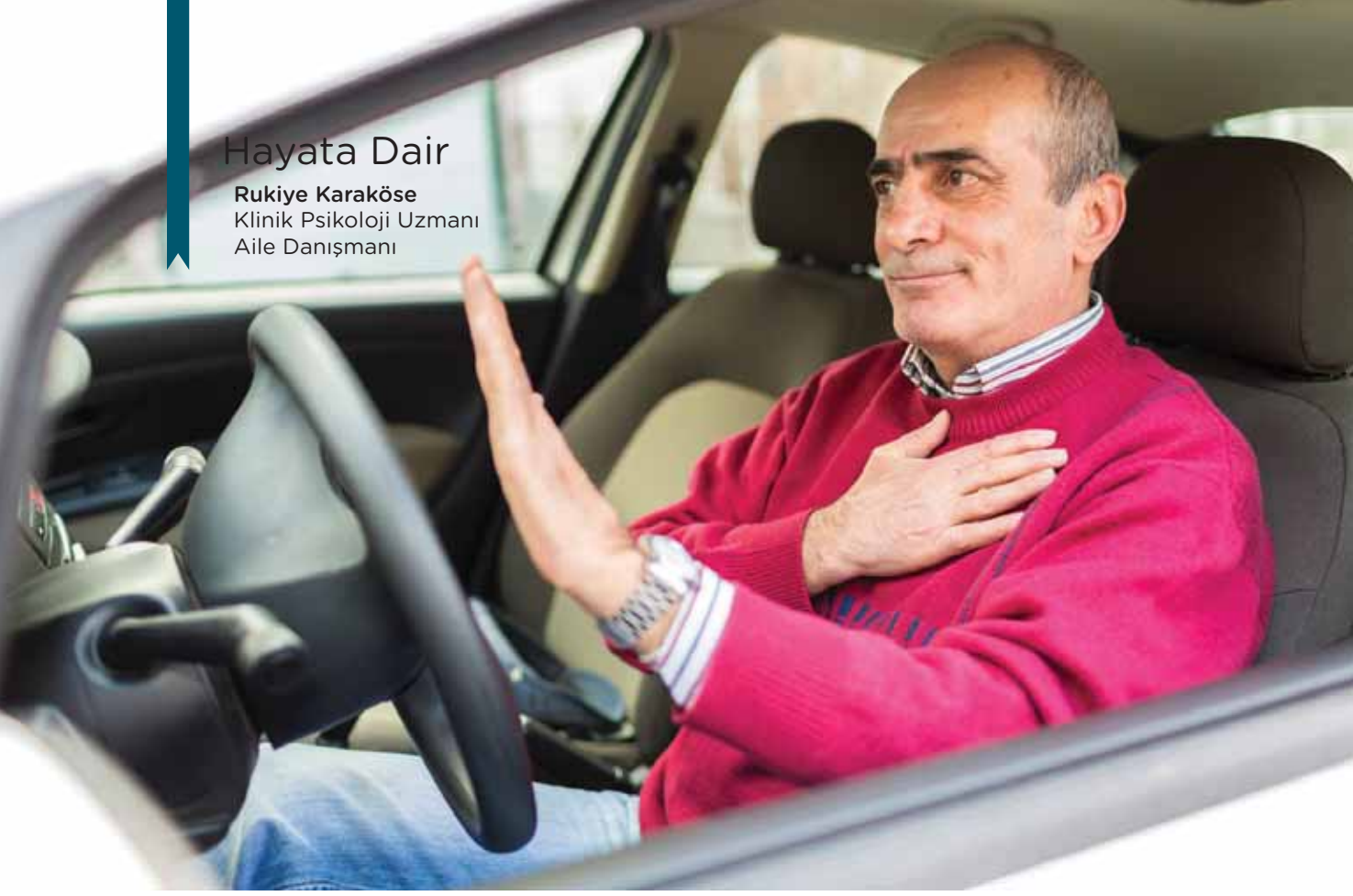
tablosu olarak kelimelerle resmettiği görülmektedir. Bir sufi olarak ise ölümü, ölümsüzlüğe açılan kapı olarak görür. Ebedî âlemin sahiciliği karşısında dünya hayatında sunulanlardan vazgeçilmesi, yani ölmeden önce ölünmesi gerekir. Âşığın ölümü, Mâşuk'una kavuşmasına engel olan ten kabuğundan sıyrılmasıdır. Yazımızı Yunus'un ölüm karşısındaki hissiyatını pek güzel ifade eden şu beytiyle sonlandıralım:

Ol dost ila benüm işüm ölmeg ile bitmeyiser
Amelümdür bile varur toprağuma tuta girem.
(205/7).

Hayata Dair

Rukiye Karaköse
Klinik Psikoloji Uzmanı
Aile Danışmanı

Öfkemizi Kontrol Etmezsek O Bizi Kontrol Eder

“Öfke” denince aklımıza negatif çağrışımlar gelir. İnsanda olmaması ya da yok edilmesi gereken bir duygu gibi düşünülür. Oysa öfke, en temel insani duygularımızdan biridir. İnsanın kendisini ve sevdiklerini koruyabilmesi için temel olarak bir miktar hissedilmesi gereken ve insanı harekete geçirebilen bir duygudur.

Ancak öfke, kontrol edilmediği takdirde kişinin kendisine, çevresine ve ilişkilerine ciddi zararlar verebilir. İstenen şey, öfkeyi yok etmek ve hiç hissetmemek değildir. Bu sağlıklı ve gerçekçi bir hedef olmaz. Önemli olan, öfke duygusunu yönetmeyi ve sağlıklı bir şekilde ifade etmeyi başarabilmektir. Öfkeyi ve süreçlerini tanıyarak ve belirli tekniklerle kontrol altına alarak yapılan küçük değişiklikler kişinin ve yakınlarının hayatında ciddi değişiklikler yaratır.

Öfkelenmekle, dışarıya öfkeli tepki vermek aynı şey değildir. Önemli olan, öfkelenmemek değil, öfkenin sonunda verdiğimiz tepkileri kontrol edebilmektir. Öfke duygumuzun, saldırgan bir eyleme dönüşmesi de bizim elimizdedir.

Öfkeyi Nasıl İfade Ederiz

Her insanın öfkelenildiği konular farklı olduğu gibi öfkemizi ifade etme yollarımız da farklıdır. Kimileri saldırgan davranırken kimileri de öfkelerini içlerine atarlar. Az bir kısmımız da öfkesini kontrol etmeyi başarır.

a) Saldırgan Davranmak: Öfke ve kızgınlık aslında kontrol edilmesi en zor duygulardır. Öfke bulaşıcı bir duygu olduğundan karşımızdaki kişinin öfkeli görünmesi bizim de kontrollü olmamızı zorlaştırır. En sık görülen dışavurumu da bağırarak, kızarak,

eşyaları kırmak, duvarlara vurmak gibi saldırgan davranışlarda bulunmaktır.

b) Bastırmak: Öfkesini daima bastırmak, sanki hiç kızmıyor gibi görünmek, hep sakin kalmak, öfkesini belli etmemektir. Bu durum başta sorun çıkarmıyor gibi görünse de öfke, zamanında ifade edilmediği için birikir ve bir yanardağın patlamasına benzer şekilde sonuçlanabilir.

c) Kontrol Etme: En başta da belirttiğimiz üzere öfke duygusunu hepimiz yaşarız. “Ben hiçbir şeye öfkelenmiyorum” veya “hiç kızmam” dediğimizde bir şeylerden kaçıyor ve duygularımızı yok sayıyor olabiliriz. Öfke duygusunu sağlıklı şekilde yaşayabilmek için önce bunun farkına varıp daha sonrada etkili bir biçimde ifade etme yollarını kullanmak gereklidir. Öfkemizi kontrol altına alarak, kendimize ve başkalarına zarar vermesini engellememiz gerekir.

Öfkenin Tetikleyicileri

Öfkelendiğimiz zaman genellikle bu bir olayla ilişkilidir. Örneğin, otobüsün geç gelmesi, markette çok fazla kuyruk olması, komşunun yüksek sesle müzik dinlemesi gibi olaylar kimi zaman bizi öfkelenendirir.

Kimi zaman değiştiremeyeceğimiz şeylere öfkeleniriz: Mesela işlerimiz aksadığında, trafik sıkıştığında, beklediğimiz haber henüz gelmediğinde öfkeleniriz. Bir durumun kontrolünü kaybedebiliriz. Mesela tartışma sırasında taraflardan biri, tartışmayı kaybettiğini hissederek. Bunu kaldıramaz ve bağırıp çağırmaya ya da laf dalaşına başlayabilir, hatta bazen fiziksel şiddete başvurabilir. Bunun da nedeni, olaylar üzerindeki kontrolünü kaybetmekten korkmasıdır.

Bazen de olayları kişiselleştiririz. Bizimle ilgisi olmayan bazı olayları üzerimize alınabiliriz. Mesela kişinin bir isteği yetkili birisi tarafından geri çevrilebilir. Kişi, kendisine kötülük olsun diye yetkililerin onu geri çevirdiğini düşünebilir. Oysa gerçekte karar, onu şahsen tanımayan birisi tarafından verilmiştir. Tehdit altında olduğumuzu hissedebiliriz. Mesela patron veya yetkili biri çağırdığında, kişi nedenini bilmesi gerektiğini düşünebilir. Çağırılma

nedeni ona açıklanmamışsa kendisini tehdit altında hisseder ve görüşmeye gergin gider.

Kimi insanlar da öfkeyi kullanarak çevreyi kontrol etmeyi alışkanlık hâline getirirler. Birçok insan, öfkenin sıklıkla istediklerini almalarını sağladığını öğrenmiştir. Bir şeyi istedikleri zaman, amaçlarına ulaşmanın farklı yollarını denemeyi oldukça zor bulurlar. Geçmiş tecrübeler de bizi öfkelenendiriyor olabilir. Kişi eski yaşadıklarını hatırlar ve “neden bana öyle davranılmasına izin verdim?” diyerek öfkelenebilir.

Öfkeyi Kontrol Etmek

Öfkenin neden kaynaklandığını bilmek, öfkeyi kontrol etmekte en önemli adımdır. Unutulmalıdır ki, herkes farklı durumlarda farklı etkenlerden etkilenip farklı tepkiler verir.

Bizim öfkemizi tetikleyen bu etkenleri saptayabilirsek bunu kontrol altına alabiliriz.

Önemli olan, daha sonra olumsuz sonuçlar doğurma potansiyeli taşımayan ve öfkenizi kontrol etmede işinize yarayacak yollar bulmanızdır.

a) Ortamdan uzaklaşmak

Öfkenizin gittikçe arttığını ve hafiften kontrolünüzü kaybetmeye başladığınızı fark ettiğinizde ortamdan uzaklaşmak, olası bir öfke patlamasını önlemeyi sağlar. Öfkelenince ortamdan uzaklaşmak, öfkenin (kalp çarpıntısı, yüz kızarması, titreme gibi) fiziksel

Öfkemizi kontrol altına alarak, kendimize ve başkalarına zarar vermesini engelleyebiliriz.

Öfke zamanında ifade edilmediğinde daha sonra kişi açısından olumsuz sonuçlara yol açabilir. Mesela işyerinde problem yaşayan bir insanın evde ailesine karşı saldırgan davranışlarda bulunması gibi... Öfkeyi bastırmak için alkol ve madde kullanmak gibi...

belirtilerini azaltacaktır. Dışarı çıkın ve yürüyün. Bu strateji, diğer yöntemlerle birlikte kullanıldığında daha da etkilidir. Mesela ortamdan uzaklaşıp fiziksel egzersiz yapmak (koşu, yürüyüş, futbol, jimnastik) gibi. Ya da ortamdan uzaklaşıp güvendiğiniz bir arkadaşınıza, yakınınıza durumu anlatmak gibi...

Ortamdan uzaklaşıp ani öfke dalgalanmanız durulduktan sonra “ben” diliyle neye öfkelendiğinizi anlatın. Öfkenizi kabul etmek, suskun olmanız anlamına gelmez, neye sinirlendiğinizi ifade edin.

b) Kırık Plak Tekniği

Düşüncenizi veya duygunuzu sürekli tekrarlayın. “Şunu yaptığın için kızdım, öfkelendim” demek gibi... Açıklama getirmeyin. Tekrarlarken sesinizi yükseltmeyin, hatta alçaltın. Sesinizi yükseltirseniz karşı tarafta direnç oluşturur. Aynı şeyi yapmaktan bıkmayın. Karşınızdaki de sizi kızdıran tutumunu siz bıkcıncaya kadar tekrarlayabilir. Sabırlı olan kazanır.

c) Gevşeme ve nefes çalışması

İnternette ve kitaplarda gevşeme ve nefes egzersizlerine dair oldukça detaylı bilgiler ve uygulama örnekleri bulabilirsiniz. Daha iyisi, bunun bir bilen eşliğinde uygulanarak öğrenilmesidir. Öğrendikten sonra öfkelendiğinizi hissettiğiniz durumlarda nefesinizi kontrol ederek kendi kendinizi sakinleştirebilirsiniz.

d) Öfke üzerine konuşmak

Öfkeliyken, çoğunlukla neye kızdığınızı karşınızdakine anlatmakta zorlanırsınız. Kendimizi öfke duygusuna öyle kaptırırız ki kendimizi tamamen haklı, karşınızdakini haksız sayarız. Çoğunlukla tartışma bittiğinde, karşı taraf aslında bizim neden şikâyet ettiğimizi ve neyin değişmesini istediğimizi anlamaz. Çözüm de bulunamadığı için, aynı olayın gelecekte tekrarlanma ihtimali devam eder.

Önce tartışmaya neden olan, sizi öfkelendiren sorunu detaylarıyla anlatın. Sonraki adımda, bu sorun karşısında hissettiğiniz duyguları tanımlayın. Üçüncü adımda, bu sorunun sizin için önemini, sizin üzerinizdeki etkisini anlatın. Son olarak ise sorunun nasıl çözümlenebileceğine dair fikrinizi belirtin.

Unutmayın...

Öfke zamanında ifade edilmediğinde daha sonra kişi açısından olumsuz sonuçlara yol açabilir. Mesela işyerinde problem yaşayan bir insanın evde ailesine karşı saldırgan davranışlarda bulunması gibi... Öfkeyi bastırmak için alkol ve madde kullanmak gibi...

Burada “yaşamsal kabullenme” kavramı önem arz eder. Yaşamsal kabullenme:

- Değiştiremeyeceğimiz şeyleri kabullenmektir.
- Sinirlenerek olan şeyi değiştiremeyeceğinizi anlamaktır.
- Kendimizi korumaktır.
- Tevekküldür.

Hayat her zaman için engellerle, acılarla, kayıplarla ve diğer insanların onlardan beklemediğiniz davranışlarıyla dolu olacaktır. Bunu değiştiremeyiz. Ancak bunların bizi etkileme biçimini değiştirebiliriz. Kızgınlık ve öfke tepkilerimizi kontrol ederek, uzun vadede bunların bizi daha mutsuz etmesini önleyebiliriz.

Adaletin Zirvesinde Bir Peygamber (s.a.s.)

Adalet ilkesi, toplumları ayakta tutan hayati bir ilkedir. Bir toplumda adaletin gerçekleştirilebilmesi için o toplumda ahlaki, sosyal ve hukuki zeminin sağlam olması gerekir.

Bir yerde adalet yoksa orada düzenden ve sağlıklı bir sosyal gelişmeden söz edilemez. Tevhit inancı etrafında şekillenen ilk İslam toplumunda Hz. Peygamber'in (s.a.s.) en çok üzerinde durduğu evrensel ilkelerin başında adalet ilkesi gelir. Aslında Cahiliye Arapları da adaleti bilirlerdi; ancak sosyal ilişkilerin temel belirleyicisi olan kabilecilik anlayışları, sağlıklı bir adaletin gerçekleştirilmesine engeldi. Her şeyden önce adaletin gerçekleştirilebilmesi, insana hak ettiği değeri vermekle mümkündür. Cahiliye Araplarında insanın değerini, kendisi için kavgaya

cek adam sayısının çokluğu, maddi güç, asalet, cinsiyet ve hür ya da köle olması gibi ölçütler belirliyordu. Başından bir kölelik geçtikten sonra azat edilenler, ne kadar yetenekli olurlarsa olsunlar hürlerle aynı konumda kabul edilmiyorlardı.

Bütün insanları, kulluk yükümlüğü açısından bir tarağın dişleri gibi birbirlerine denk, ancak sosyal sorumlulukları açısından sahip oldukları imkânlarla ve özelliklere göre değerlendiren bir anlayış olmadan kuşatıcı bir adaletin sağlanması mümkün değildir.

İslam'ın adalet anlayışı, insanlar arasında eşitliği değil, hakkaniyeti gerektirir. Zira eşitlik, her zaman hakkaniyeti sağlamaz. Mesela aynı güç ve imkânla sahip olmayan insanlardan, aynı görevi yerine getirmesini bekleyemeyiz. Yüce Rabbimiz, maddi imkânı

Allah'ın elçisi (s.a.s.), ilahî emirler doğrultusunda hem aile bireyleri ile ilişkilerinde, ister Müslüman ister gayrimüslim olsun, diğer insanlarla ilişkilerinde, hem de yönetici sıfatıyla adaleti kaim kılmaya özel önem vermiştir.

yerinde olan Müslümanların zekât vermelerini, yine sağlık ve maddi imkânı yerinde olan Müslümanlardan hayatlarında en az bir kere hac ibadetini yerine getirmelerini istemiş; imkânı olmayanları bu yükümlülüklerden sorumlu tutmamıştır.

Adaletin gerçekleştirilebilmesi için, sosyal ilişkilerden kaynaklanan problemleri gidermek gerekir. Allah Resulü (s.a.s.) sık sık insanların kardeşliğini hatırlatarak, onları kardeşleştiriyor; birbirleriyle ilişkilerinde karşılıklı sorumluluklarla ilgili hatırlatmalar yaparak Müslümanlar arasında olması muhtemel sorunları gidermeye çalışıyordu.

Yüce Allah, bir taraftan Müslümanlara güzel davranışlarda bulunmalarını ve kötülüklerden sakınmalarını emrederken, diğer taraftan bu güzellikleri yaymalarını ve adaletli olmalarını emretmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de hem Hz. Peygamber'e, hem de Müslümanlara hitaben adaleti ayakta tutmaları emredilmiştir. Yüce Allah, "Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder; çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." buyurur. (Nabl, 16/90.)

Aleyhimize dahi olsa adaleti ayakta tutmamız emredilmektedir: "Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimse-ler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer

(şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (Nisa, 4/135.)

Adaletin temini, yöneticinin güçlü olmasıyla ve adaleti sağlayacak kurallar koymasıyla da ilgilidir. İslam'ın koyduğu ahlaki ilkeleri Medine'de uygulayan Allah Resulü (s.a.s.), adaletin gözeticisi olmuştur. Yüce Rabbimiz, sevgili peygamberimize hitaben, "(Ey Muhammed!) Biz sana kitabı (Kur'an'ı) hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana öğrettikleri ile hüküm veresin. Sakın hainlerin savunucusu olma!" Buyurur. (Nisa, 4/105.)

Allah'ın elçisi (s.a.s.), ilahî emirler doğrultusunda hem aile bireyleri ile ilişkilerinde, ister Müslüman ister gayrimüslim olsun, diğer insanlarla ilişkilerinde, hem de yönetici sıfatıyla adaleti kaim kılmaya özel önem vermiştir. Onun gerçekleştirdiği adalet, şekli bir eşitliğe dayanmıyordu. Şartlara göre değişebilen, esnek bir yapıya sahipti. Mesela muhataplarının konumuna ve durumuna göre onlara yetki ve sorumluluklar verirken, elindeki maddi imkânları da ihtiyaçlarını gözeterek farklı zamanlarda farklı şekillerde kullanabiliyordu.

Hiz. Peygamber (s.a.s.), sosyal ilişkilerde adaleti ortadan kaldıran uygulama ve âdetleri kaldırmak suretiyle adaletsizliğin önünü almaya çalışmıştır. Mesela Araplar, birbirleriyle rekabetin gereği olarak bazı akitler yaparlardı. Bunların başında "hıl" denilen, kabileler ya da kişiler arasında gerçekleştirilen antlaşmalar gelirdi. Allah Resulü (s.a.s.), Medine'ye hicretten sonra Müslümanların birbirleri aleyhine herhangi bir antlaşma yapmalarına izin vermedi. Böylece sosyal ve siyasi ilişkilerde ortaya çıkabilecek adaletsizliklerin önünü almaya çalıştı.

Öte yandan Medine'de bulunan Yahudilerle onların dinî, sosyal, siyasi ve kültürel ilişkilerini teminat altına alan bir antlaşma yaptı. Böylece herkesin var olma hakkına saygı duyuldu.

Allah Resulü (s.a.s.), savaş zamanında dahi düşmanlarına karşı haksızlığa ve zulme sebebiyet verebilecek uygulamalara izin vermemiştir. Hayber savaşı sırasında şöyle bir olayın meydana geldiği rivayet edilir: Hayberli bir Yahudi olan Âmir'in, koyunlarını güden

Yesar el-Habeşi adında siyahi bir kölesi vardı. Yesar, Hayber halkının kalelere sığınıp savaştıklarını görünce onlara, “Neler oluyor?” diye sordu. Yahudiler, “Kendisini peygamber sanan şu adamla savaşıyoruz.” dediler. Bu söz, Yesar’ın kafasında soru işaretleri oluşturdu ve gerçeği öğrenmeye karar verdi. Koyunlarını otlatırken yavaş yavaş yürüterek Resulüllah’ın (s.a.s.) yanına gitti ve “Ey Muhammed! Sen ne diyorsun ve neye davet ediyorsun?” dedi. Resulüllah (s.a.s.), “İslam’a davet ediyorum. Allah’ın bir olduğuna ve benim de onun elçisi olduğuma şahadet et.” dedi. Yesar, “Şahadet edersem bana ne var?” diye sordu. Resulüllah (s.a.s.), “Eğer bu iman üzerinde sebat edersen, senin için cennet var.” dedi. Bunun üzerine Yesar Müslüman oldu. Hz. Peygamber’e, “Bu koyunlarım emanettir” dedi. Resulüllah (s.a.s.), “Koyunları karargâhtan çıkararak onları sahiplerinin olduğu tarafa sür ve birkaç çakıl at. Allah (c.c.) senin yerine, emanetini sahibine ulaştırır.” dedi. Yesar, Resulüllah’ın dediğini yaptı; koyunlar sahiplerinin yanına gitti. (*Vakîdî*, s. 649-650.)

Hz. Peygamber, adaleti kaim kılmak için bazılarını imtiyaz anlamına gelebilecek uygulamalara izin vermemiştir. Nitekim hırsızlık suçu işleyen Kureyşli bir hanımın affedilmesi için yapılan girişimi, “Sizden öncekiler içlerinde soylu biri hırsızlık yaptığında onu cezalandırmayıp zayıf biri hırsızlık yaptığında ona ceza verdikleri için yok olup gitti. Allah’a yemin

olsun ki, Muhammed’in kızı Fatıma dahi hırsızlık yapsa, onu da cezalandırırım!” sözleriyle reddetmiştir (*Bk. Buhari, “Fedâilü Ashâbi’n-Nebi”, 18; Nesâî, “Kat’u’s-Sârik”, 6.*)

Hz. Peygamber’in (s.a.s.) gerçekleştirdiği adaletin temel ilkelerinden biri, suçun şahsiliği ilkesidir. Cahiliye döneminde bir kişi, başka kabileye mensup bir şahsa karşı suç işlediğinde onun bütün akrabaları muhtemel hedef hâline gelirdi. Özellikle adam öldürme olayları yıllarca devam eden kan davalarına yol açıyordu. Hz. Peygamber müteaddit defalar yaptığı konuşmalarında kan davalarının kaldırıldığını, sadece suçu işleyenin sorumlu olduğunu söylemiştir.

Allah Resulü (s.a.s.) ebeveynlere, çocukları arasında adaleti ikame etmelerini tavsiye ederdi. Ensar’dan Numan b. Beşir şöyle bir hatırasını anlatır: Babam bana bir mal bağışladı. Annem, “Resulüllah’a (s.a.s.) git de onu bu bağışa şahit tut.” dedi. Babam, Resulüllah’a (s.a.s.) gidip, “Oğlum Numan’a bir mal bağışladım. Annesi seni buna şahit tutmamı istedi.” dedi. Resulüllah (s.a.s.), “Başka çocuğun var mı?” diye sordu. Babam, “Evet, var.” dedi. Resulüllah (s.a.s.), “Hepsine Numan’a verdiğin gibi mal verdin mi?” diye sordu. Babam, “Hayır, vermedim.” dedi. Resulüllah (s.a.s.), “İyilik ve lütufta hepsinin eşit olmaları seni sevindirmez mi?” diye sordu, Babam, “Evet!” dedi. Bunun üzerine Resulüllah (s.a.s.), “Sana iyilik yapmaları, senin onlar üzerindeki hakkın olduğu gibi aralarında adaletli davranman da onların senin üzerindeki haklarıdır.” buyurdu (*Ebu Davud, “Büyü (İcare)”, 83.*)

Hz. Peygamber’in (s.a.s.), adalet hususundaki hassasiyeti, Müslüman olmayanların dahi adaleti onun yanında aramalarına sebep olmuştur. Nitekim Yahudilerin bazı davalarını Hz. Peygamber’e götürerek aralarında hükmetmelerini istediği rivayet edilmektedir (*Müslim, “Hudud”, 27.*)

Sevgili Peygamberimizin temelini attığı bu adalet anlayışı, asırlar boyunca İslam medeniyetinin bir adalet ve hukuk medeniyeti olarak şekillenmesini sağlamıştır. İşte bu anlayış, “Müslüman, zulmetmez, adil olur.” anlayışına hayat vermiştir. Bugün ciddi sıkıntılar yaşayan İslam dünyasının eski ihtişamına kavuşması, bu damarı tekrar yakalamasına bağlıdır.

**Hz. Peygamber’in (s.a.s.),
adalet hususundaki
hassasiyeti, Müslüman
olmayanların dahi adaleti
onun yanında aramalarına
sebep olmuştur. Nitekim
Yahudilerin bazı davalarını
Hz. Peygamber’e götürerek
aralarında hükmetmelerini
istediği rivayet edilmektedir.**

Berdan Nehri Gibi Çağlayan Bir Kur'an Bülbülü

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi

Zaman denizinde uyku gemisi ile gece-
den sehre doğru seyahat hâlindeyim.
Başucumda her gece bana refakat eden
radyomda duyduğum bir anons, beni bir anda
uyku gemisinden uyanıklık limanına çıkarıverdi.
Duyduğum şey şuydu: "Kur'an-ı Kerim, Hatmi
Şerif" 5. cüz, Nisa Suresi; okuyan Kurra Hafız
Mehmet Çevik.

Şu an itibari ile okumakta olduğunuz bu yazı işte
böyle doğdu.

Benim yaşamakta olduğum bu şehirde (Tarsus)
doğan bu değeri, tüm Türkiye'nin hatta dünya-
nın mutlaka yeniden tanınması lazımdı. Zira yeni
değerler yetiştirmenin yolu, böyle eskimeyen de-
ğerlerin farkında olmaktan geçiyordu.

Dünya şehri Tarsus'tan dünyanın başkenti
İstanbul'a

1950 yılında Tarsus'ta dünyaya gelen Kurra Ha-
fız Mehmet Çevik Hoca Efendiyi; ilim aşkı, önce
Adana'ya sonra da İstanbul'a götürür. İlim yolun-
daki azim ve sabrı onu önce reisülkurra Abdur-

rahman Gürses Hoca'dan icazetli bir kurra, sonra
da Süleymaniye Camii'nin mihrabında imam
yapar. Hoca efendinin beşik ile mezar arasında
geçen hayatı, dünya şehri Tarsus'tan dünyanın
başkenti İstanbul'a bir ilim yolculuğudur.

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi reisül-
kurra Abdurrahman Gürses hocanın en seçkin
öğrencilerinden birisidir. Hocasına olan sada-
kati, onu hocasının yakın ilgisine, teveccühüne,
hüsn-ü şehadet ve duasına mazhar kılar; öyle ki,
cenazesinde Abdurrahman Gürses Hoca Efendi
şöyle der: "Bu dünyaya herkes masum gelir ama
masum gidemez, inşallah oğlum masum geldi
bu dünyadan masum gitmiştir." Bu esnada orada
bulunan Musa Topbaş Hoca Efendi biz de şa-
hitlik ederiz, diyerek Abdurrahman Gürses Hoca
Efendiyi onaylar.

Hayatını Kur'an'a adanmış olan Kurra Hafız
Mehmet Çevik Hoca Efendi'nin mutlu yuvası-
nın kapısını da kerim kitabımız açar. Eşi Zehra
Çevik Hoca Hanım anlatıyor: 1977 yılında hoca
efendi, ailesi ile birlikte beni istemeye geldi; tam

içeriye girip oturmuşlardı ki, elektrikler kesildi. Onlar kalkıp gidinceye kadar da gelmedi. Bir ara Hoca Efendi bir aşrı şerif okudu. Hoca Efendi'yi daha evvel hiç görmemiştım, o akşam da görmemiştım. Dinlediğim aşrı şerif üzerine anneme şöyle dedim: "Anneciğim, Hoca Efendi'nin siması nasıl ve yaşı kaç olursa olsun ben bu hoca efendiye hizmet edeceğim."

Zehra Çevik Hoca Hanım, eşinin hocasına itaat ve sadakatini şöyle anlatıyor:

"Eşim, Abdurrahman Gürses Hoca Efendiye karşı hayatı boyunca hep saygılı, edepli, sadık ve itaatkâr olmuştur. Öyle ki, Hoca Efendi ne zaman İstanbul dışına çıkacak olsa mutlaka hocasından izin alırdı. Bir defasında bana şöyle demişti: Ben hocamdan önce vefat edersem beni hocam nereye işaret ederse oraya defnedin. Hocam benden evvel vefat ederse beni hocamın yakınına defnedin. Onlar deyim yerinde ise babayla oğul, Mevlana'yla Şems gibiydiler."

"Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi nasıl bir insandı?" sorumuzu, onun can yoldaşı hayat ve dava arkadaşı Zehra Çevik Hoca Hanım şöyle cevaplıyor: "Hoca Efendi, haza Müslümandı. Oldukça kibardı ve sade bir kişiliğe sahipti." Hayatı boyunca yaptığı hizmetler karşısında kimseden hiçbir şey beklemedi. Gösterişi hiç sevmeydi, hep kıyıda köşede kalmayı yeğlerdi.

O her an Kur'an'la meşguldü. Bir saniyesi bile Kur'ansız geçmezdi. Evde, sokakta, yolda, arabada nerede olursa olsun o hep Kur'an okurdu.

Hoca Efendi tepeden tırnağa âdeta bir hamt abidesi idi, diyerek sözlerine devam eden Zehra Çevik Hoca Hanım, öyle bir hatıra anlattı ki hayret etmemek elde değil: "Bir gün Hoca Efendi diş çektirmiş eve geldi. Oldukça üzgündü, kendisine neden bu kadar üzülyyorsun parasını verirsın

yeni bir diş taktırırsın dediğimde bana şöyle dedi: "Hatun! O diş bana yıllarca hizmet etti, ben o dişle dad harfini çıkarıyordum."

Hoca Efendinin doğup büyüdüğü memleketi ile ilgili bir hayal, ideal ve özlemi olup olmadığını sorduğumuz Zehra Çevik Hoca Hanım, olmaz olur mu elbette vardı, diyor ve şöyle devam ediyor: "Onun hayali Adana, Mersin, Tarsus'tan her yıl en az on öğrenci getirip onları hafız edip yetiştirmektir."

Kurra Hafız Mehmet Çevik Hoca Efendi hakkında görüşlerine başvurduğumuz ağabeyi (emekli din görevlisi) Hafız Ali Çevik Hoca söze şu cümle ile başlıyor: "O, bu dünyanın insanı değildi; gönlü hep ötelerde idi..." Şöyle devam ediyor: "Dünyaya hiç metelik vermedi, gücünün yettiği ölçüde çağrıldığı her yere gitti. Hiç kimseyi reddetmedi. O tam bir ilim âşığıydı, öyle ki, lise yıllarında gece gündüz yaptığı talim çalışmaları onu âdeta yemek yiyemez hâle getirmişti. O her zaman zora talip oldu. Oldukça temiz bir insandı, kendisine gelen iş tekliflerini elinin tersi ile itiyor ve şöyle diyordu: "Ben Kur'an'ın gölgesinde ölmek istiyorum!"

Mademki hayali olmayanın hakikati de yoktur. Öyleyse izninizle küçük bir hayal kurmak istiyorum; "Kim bilir belki bir gün Adana'da, Mersin'de ya da Tarsus'ta bir eğitim merkezi açılır ve oraya Kurra Hafız Mehmet Çevik ismi verilir."

Niceleri gibi o da geldi ve gitti bu fani dünyadan. Temiz kalbi, sevgi dolu yüreği, Kur'an aşkı; onu bir ilçenin en uzak köyünden aldı, dünyanın başkenti İstanbul'un muhteşem camisi olan Süleymaniye'nin minberine çıkardı. O, tevazuyu kuşandığı için hep yükseldi. Kurduğu başka bir hayal var mıydı? Bilmiyorum. Ama gönüllere taht kurmuştu. Güzel yaşadı. Güzel bir ad bırakarak güzel bir ata binip gitti.

Sözünü Herkese Geçiren: el-Cebbâr

Dilimizde zorlayan, icbar eden gibi anlam-
lara gelen cebbar sıfatı, Rabbimizin adı
olduğunda ne ifade eder bizim için? Böy-
le bir anlamın O'na isim olması mümkün müdür?
O'nu isimleriyle anlamaya çalışır, zikreder ve dua
ederken “Cebbâr”a gelince bu sığata nasıl bir anlam
yükler zihnimize?

Rahmeti bütün sıfatlarına galebe etmiş, merhame-
tiyle her şeyi kuşatmış olan Yücelerin yücisi Rabbi-
mizin adeta zor kullanma anlamına gelen bu sıfatı
kendi isimleri arasında saymasının elbette birçok
hikmeti olduğuna inanırız. Bilsek de bilmesek de...
Gelin hep birlikte bu hikmetlerin peşine düşelim.
O'na dair bilgimiz arttıkça inancımız kökleşsin,
bağlılığımız pekişsin, içeriden dışarıdan her daim
hücum hâlinde olan şüpheler ufala ufala yok olup
gitsin. O'nun isimlerini anladıkça kâinata olan bi-

teni de daha doğru anlarız ve fark ederiz ki, rah-
metin gereği bazen lütfu ihsansa bazen de men'u
icbardır. Bunlardan birini seçip her durumda öyle
davranmak hikmetin yolu değildir. Hikmet (ve tabii
ki rahmet) durumun gereği olan davranışı seçebil-
meyi ve acizlik göstermeden yapabilmeyi gerektirir.

İşte bu bakış açısıyla “Cebbâr” ismine baktığımızda
şu anlamlara geldiğini görüyoruz: Birini yoksulluk-
tan kurtarıp varlık sahibi yapmak, kırılan kemiği
tedavi etmek (buna göre cebr düzeltmek ve iyileş-
tirmek anlamındadır); zorlamak, zorla yaptırmak;
büyüklenmek, güç ve kuvvet göstermek. Bu durum-
da bu isim, “düzeni bozulan her şeyi düzeten, ya-
raları sarıp iyileştiren, iradesini her durumda hâkim
kılan, kuvvetli, kudretli, azametli, etkin, üstün ve
hâkim olan” demektir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah, her varlığın yaratılış amacına uygun yasalar koymuş ve onları da ister istemez bu yasalara uymaya mecbur etmiştir. Cebbar mecbur bırakandır. Sözünü geçiren, yasalarını her durumda yürütendir. Hiç kimse O'nun neyi niçin yaptığını sorgulayamaz. (*Enbiya, 21/23.*) Yaratıkların isteksizliği, hatta itaatsizliği O'nun düzenini bozmaz; bu düzenin dışına çıkan sadece kendi varlığını ziyan etmiş olur.

Cebbar kelimesi Kur'an-ı Kerim'de on ayette geçmektedir. Bunlardan sadece birinde (*Haşr, 59/23.*) Allah'ın isimlerinden biri olarak zikredilmiştir. Diğer dokuz ayette beşere dair bir sıfat olarak ve hep si de yergi ifade eden manalar taşır. Bu da insanın başkalarına zor kullanma yetkisi olmadığını (*Yunus, 10/99.*), bunu yaparsa haddini aşmış, dolayısıyla zulmetmiş olacağını gösterir. Yüce Allah kulları arasında kendilerini cebbar görenleri dehşetli bir akıbetle uyarmıştır. (*Mümin, 40/35.*)

Hasan Basri Çantay Kur'an tercümesinde Haşr suresi 23. ayette "el-azîzü'l-cebbârü'l-mütekebbir" diye sıralanan bu ilahî isimleri "gâlib-i mutlak, halkın hâlini kemâl-i salâha götüren, büyüklükte eşi olmayan" şeklinde tercüme etmek suretiyle cebbâra "ıslah" manası vermeyi uygun bulmuştur. Peygamberimizden gelen rivayetlerde de onun "cebr" kökünden türeyen kelimelerle Allah'tan dirlik, düzenlik istediği, dağınıklığın giderilmesini talep ettiği görülmektedir. Esmâ-i Hüsnâ müelliflerine göre de gam seline değirmen olan bir kimse, Cebbâr ismi şerifine devam eder, onu dilinin virdi hâline getirirse, mutlaka kendisine bir çıkış yolu ihsan edilir. Rabbini Cebbâr isminin bütün bu muhtevasıyla tanıyan kişi dağınık ve perişan işlerini yoluna sokacak en yüksek merciin Allah Teala Hazretleri olduğunu bilir, O'nunla arasını düzeltmeye çalışır, yanlış kapılara müracaat etmez.

Bu kökten gelen "icbar (mecbur etme)" kavramı yaratılışın her aşamasında tüm yaratılmışların Cebbâr olan Allah'ın hükmü altında oluşunu ifade eder. Başlangıçta muhtar olan (seçme hakkına sahip) tek varlık Allah'tır. Ne zaman ki Allah insana kendi ruhundan üflemiş ve ona kendi iradesinden cüzi bir pay vermiş, işte ancak o zaman insan kendi çapında bir şey dileme, bir şeyi seçme hürriyetine kavuşmuştur. İnsanoğlunun dünya üzerindeki gelişimine

**Cebbar mecbur bırakandır.
Sözünü geçiren, yasalarını
her durumda yürütendir.
Hiç kimse O'nun neyi niçin
yaptığını sorgulayamaz.
Yaratıkların isteksizliği, O'nun
düzenini bozmaz; bu düzenin
dışına çıkan sadece kendi
varlığını ziyan etmiş olur.**

baktığımız zaman da onu ileriye götüren bütün icat ve keşiflerin hep mecburiyetlerin etkisiyle gerçekleştiğini görürüz. Bu da bize "Cebbâr" ismindeki yapıcılığı açıkça gösterir.

Gazali'ye göre kullardan bu isme layık olan kişi başkalarına uymaktan kendisine uyulma derecesine yükselen kişidir. Çevresinde mevki sahibidir. İnsanlardan faydalanmak yerine onlara faydalı olan, kendisi kimsenin tesiri altında kalmayan ama sözü herkese tesir eden, herkes tarafından sevilen, görüldüğünde bir daha görülmek istenen, her hususta kendisine hayran olunan, onunla yarışmanın imkânsızlığı kabul edilen kişidir. Bu mevki de tam anlamıyla ancak insanlığın önderi Hazreti Muhammed (s.a.s.)'e nasip olmuştur.

Gazali'nin tasvirinden anladığımıza göre, bu ismin tecellisi insanın iradesine hâkimiyetiyle görülür. Onun tarif ettiği gibi bir etki ancak kişinin öncelikle kendi benliğine hâkim olmasıyla mümkündür. Çünkü kendi duygularını, zamanını, öz kaynaklarını, yeteneklerini başkalarından farklı olarak, tavizsiz ve kararlı bir şekilde yönetemeyenler başkaları üzerinde bir tesir meydana getiremezler.

Bir kul kendini kötü huy ve davranışlardan kendi iradesiyle koruyamadığı zaman, Allah "Cebbâr" ismiyle tecelli ederek onu bu kötülüklerden koruyacak şeylere mecbur eder. (Bunun nasıl büyük bir lütuf olduğunu bilmem görebiliyor muyuz?) Bencil olan birini fedakârlığa, cimriyi vermeye, kibirlinin burnunu sürtmeye mecbur etmesi gibi... Bu da sonuç olarak, o kula büyük bir ikramdır.

Gezi

Mehmet Ali Aytekin

Amman Din Hizmetleri Ataşesi

Kudüs İzlenimleri

Uzun zamandır hayalimdi Kudüs'ü ve özellikle de Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmek. Çünkü bizzat Efendimiz tarafından ziyaret edilmesi teşvik edilmiş (*Buhari, Müslim*) hatta "Gitme imkânımız yoksa ne yapalım Ya Resûlallah?" diye soran Meymune validemize "İçinde yakılmak üzere zeytinyağı göndermeniz, Aksa'yı ziyaret edip orada namaz kılmanız gibidir" buyurmuş (*Müsned, İ. Mace, Taberani*); burada kılınan namazın diğer mescitlerde kılınan bin/elli bin rekât namaza denk olduğu müjdesini vermişti. (*İbn Mace, Taberani*.) Nihayet bu mukaddes

mekânların, görevli olduğum Amman'a 90 km uzaklıkta olduğunu öğrenince bayram tatilini de fırsat bilerek ailecek buraları ziyaret etmeye karar verdik.

Yolculuk günü hepimizde bir heyecan... 50 km sonra ihtilalci İsrail askerleriyle karşılaşıyoruz Filistin topraklarında. Hepsi tam teçhizatlı, ellerinde uzun namlulu silahlar. Elinizde olmadan ürperiyorsunuz. Yedi yaşındaki kızım "Baba bunlar niçin silah taşıyorlar? Yoksa bizi öldürmek mi istiyorlar?" diye soruyor, masumane bir şekilde. Onu teselli etmek için "Hayır kızım! Bütün ülke-

lerin sınırlarında askerler bu şekildedir.” diye yalanla karışık bir cevap veriyorum. Pasaport işlemlerini yaptırıyoruz. Sınırdaki herhangi bir yoğunluk söz konusu değil; buna rağmen sınırı geçmemiz üç saati buluyor. Dört kontrol noktasından geçtikten sonra Filistin topraklarına adım atıyoruz.

Babü'l-Amud'a varınca dimdik ayakta duran tarihî surlar karşılıyor sizi. Etraf Müslümanlarla dolu. Surların önünde ve içinde İsrail askerlerini görünce “Yine mi onlar?” diyorsunuz gayr-i ihtiyari. Otel işlemlerinden sonra odada biraz dinlenip doğru Mescid-i Aksa'ya gidiyoruz. Bu kutsal

mabede girerken de dört beş tane işgalci askerle yüz yüze geliyorsunuz. Yüreğiniz cız ediyor; derinden sarsılıyorsunuz. Ve nihayet ilk kiblemize, Babü'n-Nazır'dan adımımızı atıyoruz. Karşımızdan Kubbetü's-Sahra'da ikinci namazını kılan Müslümanlar geliyor. Selam verip “Mescid-i Aksa nerede?” diye soruyorum. Aldığım cevap beni çok şaşırtıyor: “Buranın her tarafı Mescid-i Aksa. Namazını şu karşıdaki mescitte kılabilirsin.” diye Kible Mescidi'ni gösteriyor bize. Yıllarca Mescid-i Aksa olarak bildiğimiz mescidin Mescid-i Kible olduğunu; Mescid-i Aksa'nın, içinde Kubbetü's-Sahra'nın da yer aldığı üzeri kapalı beş ayrı mescidin, birçok şadırvanın ve zeytin ağaçlarının bulunduğu 144 dönümlük geniş bir mekâna denildiğini öğreniyoruz. Bir tarafta miracın başlangıç noktası Kubbetü's-Sahra diğer tarafta Mescid-i Kible. Buranın azameti karşısında yaşadığınız sıkıntıları unutuyorsunuz, içinizde haşyet duyguları... Kible Mescidine girip ikinci namazımızı eda ediyoruz. İçerde bir hareketlilik var. Bazıları caminin içinde temizlik yapıyor, bazıları içeriye taş taşıyor. Sebebinin çok geçmeden öğreniyoruz: Öğle namazından sonra İsrail askerleri Sukot (Çardak) Bayramlarını sebep göstererek zorla Mescid-i Aksa'ya girmişler, gaz bombaları ve plastik mermilerle ortalığı birbirine katmışlar; Müslüman gençler de buna taşlarla karşılık vermişlerdi. İlerleyen günlerde de zalim İsrail askerlerinin zorbalığı artarak devam etmiş ve Aksa'ya girişleri tamamen yasaklamıştı.

İkinci gün Halil şehrine gidiyoruz. Ulu Peygamber Hz. İbrahim'in (a.s.) makamını ziyarette. Takriben 35 km Kudüs'ün doğusunda. Şehre varınca çevre yolunda yazan “Harem-i İbrahim” levhasını takip edip sağdan şehre giriyorum. Karşımda İsrail denetim noktası. Asker “Buradan sadece yerleşimciler (Yahudiler) geçebilir.” diyor. Geri dönüp ilerde sağda benzer levhayı görünce oradan giriş yapıyorum. Yine aynı manzara: “Buradan geçemezsiniz!” Anlaşılan işgalciler tıpkı Kudüs'ü böldükleri gibi burayı da ikiye bölmüşlerdi doğu-batı şeklinde. Mecburen geri dönüp biraz dolaştıktan sonra şehre farklı bir noktadan giriyoruz. Camiye yaklaştığımızda karşımızda, ellerinde

uzun namlulu silahlarla demir turnikelerin arkasında bekleyen İsrail askerleri... Ürpermemek elde değil. Turnikelerden geçip pasaportumuzu gösteriyoruz. Asker pasaportları inceledikten sonra geçmemize izin veriyor.

Camiye girince sizi Hz. Sare validemiz karşıyor, Hz. İbrahim'in evine gelen misafirleri karşıladığı gibi. Selam verip ruhuna Fatiha okuyor ve dua ediyoruz. Caminin tam ortasında sağda, Allah'ın bir lütfu ve mucizesi olarak 90 yaşındaki Hz. Sare'den dünyaya gelen Hz. İshak (a.s.), solda da muhtereme zevcesi. Gözler, ailenin babası Hz. İbrahim'i (a.s.) arıyor; refakatimizdeki cami görevlisi "İşte burada!" diyor, Arka odada Hz. Sare'nin yan tarafında. Kendinizi hemen Halilürrahman'ın (a.s.) huzurunda buluyorsunuz.

Heyecanlanmamak mümkün mü? Selam verip duamızı yapıyor; Hz. İbrahim'in (a.s.) huzurunda âlemlerin Halikına işgalin ve zulmün bitmesi için yalvarıyoruz.

Halil'den dönerken Kudüs'e 13 km mesafede Beytüllahm şehrini ziyaret ediyoruz. Hristiyanlar için çok kutsal bir mekân burası. Çünkü Hz. İsa'nın (a.s.) burada doğduğuna inanılıyor ve burada tarihî Mehd Kilisesi bulunuyor. Şehre iki ayrı giriş var. Sağ giriş Yahudilere ait. Sol girişte büyükçe bir levhada "Burada Yahudi yerleşimcilerin canları ve malları için tehlike söz konusu olduğundan onların buraya girmesi yasaktır." şeklinde üç dilde yazılan uyarıya takılıyor gözüm. Her gün binlerce turist giriş çıkış yaptığı bir yere bu yazının yazılması sinsice bir plan gibi geliyor bana. Çok farklı bölgelerden gelen turistlerin gözünde Müslümanı cani ve potansiyel tehlike unsuru göstermenin bundan daha iyi bir yolu olamazdı herhâlde. Ömer Camii'nde ikindi namazını kıldıktan sonra karşısındaki Mehd Kilisesi'ne gidiyoruz. Kilise çok büyük olup içi heykel ve resimlerle süslü. Önemli bir kısmı da restorasyona alınmış. Kiliseyi gezdikten sonra Kudüs'e hareket ediyoruz. Kudüs'e girişte tekrar askeri denetimden geçiyoruz.

Yatsı namazı için Mescid-i Aksa'ya gittiğimizde daha kalabalık İsrail askeri ile karşılaşıyoruz. İçlerinden biri bize elli yaşın altındaki erkeklerin

girişinin yasak olduğunu söylüyor. Pasaportumuzu uzatıp çocuklarımı da göstererek yabancı olduğumu ve sadece namaz kılmak için geldiğimi ifade ediyorum. Nafile... Tam bir trajedi. Bu durumda karşımızda taş olsa idi yumuşardı; fakat taştan çok daha sert kalplere sahip olan o güruh merhamete gelmedi. Senin için son derece kutsal olan mabedinin önünden geri çevrilmek... Ne kadar acı geliyor insana. Aynı durumu sabah namazında da yaşıyoruz. Belki Cuma namazı için izin verirler diye yine Aksa'nın yolunu tutuyoruz. Yollar âdetâ İsrail askeri kaynıyor. Aksa'ya girme çabalarım boşa gidiyor. Tek kelime duyuyorsunuz sadece: "ed-Duhul memnu/ Giriş yasak."

"Aksa'nın diğer girişlerinden girebilir miyim acaba?" diyerek soldan aşağıya devam ediyorum. Olabilir ya belki içlerinden vicdanlı biri çıkar. Ama maalesef... Neredeyse bütün girişlerde birbirinden merhametsiz İsrail askerleri... Mescid-i Aksa'ya girebilmek için bir kapı ararken Yahudilerin ağlama duvarına çıkıyor yolum. Tipik Yahudi kisveleri içinde yüzlerce Yahudi, bayramları dolayısıyla buraya akın etmiş. Kimi duvara kapanmış ibadet ediyor; kimileri de arkada bayram havasında dans yapıyor. Daha arkada da yüzlerce turist onları izliyor. Kıvrılan yol boyunca vadi içinden yukarıya devam ediyorum. Zeytin Dağı'nın eteklerindeki kadim kiliselerde bir hareketlilik göze çarpıyor. Anlaşılan ziyaretçileri hiç eksik olmuyor. Üstelik kimse bunlara engel de olmuyor, tıpkı Ağlama Duvarı'na gelenlere engel olunmadığı gibi. Ama Müslümanlara niçin engel var? Niçin...? Sorular zihnimde cevapsız kalıyor. Dilimde Rabbimizin "Allah'ın mescitlerinde O'nun adının anılmasına engel olandan ve oraları tahrip

etmek için çabalayandan daha zalim kim olabilir." ayet-i kerimesi. Kutsal mabedinizden geri çevrilmek veya camiye kimlik kontrolünden geçtikten sonra girmek... İfade edilmesi imkânsız bir burukluk. Bunu dünyada hangi insan hakları savunucusu nasıl izah edebilir?

Sonunda benim gibi Aksa'ya giremeyen bir grup Müslümanla birlikte kapalı bir kapının önünde imama tabi olup Cuma namazını eda ediyoruz. Hatibin ikinci hutbede Mescid-i Aksa'nın kurtulması için yaptığı konuşma ve dua, İsrail'in zulmü karşısında çok hafif kalıyor; fakat silahların gölgesinde bu kadarını söyleme cesaretini göstermesi de takdire şayan bir husus. Cumadan sonra Cebel-i Zeytun'a çıkıyoruz. Mescid-i Aksa bir başka görünüyor buradan. Kudüs'ün güzelliğini ve bereketini buradan daha iyi fark ediyor insan.

Bugünün yatsı namazını eda imkânı buluyoruz Aksa'da. Namaz öncesi yapılan konuşmada hoca efendinin "Buraların kurtuluşu için Allah gökten başka varlıklar göndermeyecek. Buralar sizin elinizle kurtulacak." sözleri çınlıyor hâlâ kulaklarımda. Muhataplarını bu mukaddes mekâna sahip çıkmaya davet ediyordu konuşmasında. Evet... Müslümanların eliyle kurtulacak inşallah. Fakat Kudüs davasında bir avuç insanı kendi kaderiyle baş başa bırakan Müslümanlarla arzu edilen bu özgürlük acaba ne zaman gerçekleşir?

İstikamet-Müstekim

Din dilinde istikamet; Hakka tabi olmak, adaleti yerine getirmek, doğru yola girmek, itaat olan şeyleri yapıp, isyan olan şeylerden sakınmak, verdiği sözü tutmak ve Haktan sapmamak demektir.

Sözlük Anlamı

Kalkmak, ayakta durmak, düzeltmek, bir işte mutedil olmak, devam ve sebat etmek, bir işi üzerine almak, anlamlarındaki “k-v-m” kökünden gelen “istikâmet”; doğru ve mutedil olmak demektir.

Din Dilindeki Anlamı

Din dilinde istikamet; Hakka tabi olmak, adaleti yerine getirmek, doğru yola girmek, itaat olan şeyleri yapıp, isyan olan şeylerden sakınmak, verdiği sözü tutmak ve Haktan sapmamak demektir. Böyle kimseye ve hiçbir yerinde meyil ve eğrilik bulunmayan, dümdüz ve dosdoğru şeye “mustekîm” denir.

Kur'an'daki Anlamı

“Müstekîm” kelimesi Kur'an'da; tartının (*İsra*, 17/35.), Allah yolunun (*Şûrâ*, 42/52.), Allah, Peygamber ve müminlerin sıfatı olarak (*Nisa*, 4/175; *Hûd*, 11/56; *Zuhruf*, 43/43; *En'âm*, 6/87; *Nahl*, 16/76.); “sırat-i müstekîm” ise tevhid üzere olmak, şirksiz Allah'a iman etmek (*En'âm*, 6/161.), Allah'a ibadet etmek (*Âl-i İmran*, 3/51.), Kur'an'a uymak (*İsra*, 17/9.), Hz. Peygambere uymak ve onu örnek edinmek (*Zuhruf*, 43/61.) anlamlarında kullanılmıştır. “Sırat-ı müstekîm”; inişi ve yokuşu olmayan, dümdüz, işlek, açık, doğru ve büyük yola, caddeye denir. (*Yazır*, I, 121-122.) Bu dosdoğru yola benzetilerek emir ve yasaklarında, helal ve haramlarında, hüküm, öğüt ve tavsiyelerinde dosdoğru olan İslam dinine de sırat-ı müstekîm denmiştir. (*Fatiha*, 1/6.) “Sırat-ı müstekîm”; bütün peygamberlerin insanlara tebliğ ettikleri Allah Yolu'nun, bir tek Allah'ı kabul esasına dayalı “tevhid dini”nin en bariz niteliğidir. Bütün peygamberlerin, salih, sadık, muttaki ve Allah'ın hidayete erdirdiği insanların izlediği yoldur.

İstikametin Çeşitleri

(a) İmanda istikamet: Bir insanın imanında istikamet üzere olabilmesi için, imanında ihlas olması, riya, şirk ve nifak bulunmaması gerekir. “Bir insanın kalbi dosdoğru olmadıkça, imanı dosdoğru olmaz, dili (konuşması, sözü) dosdoğru olmadıkça da kalbi dosdoğru olmaz. Bir insan, komşusunun şerrinden emin olmadıkça cennete giremez.” (Ahmed, III, 198.)

(b) Sözde istikamet: Bir insanın sözünde dosdoğru olabilmesi için, asla yalan konuşmaması, her sözünün gerçek ve vakiya uygun olması gerekir. Dil, kalbin tercümanıdır. Sözünde doğruluk bulunmayan kimsenin özünde de doğruluk yoktur. Bir sahabe “Ey Allah’ın elçisi! İslam dini ile ilgili bana öyle bir iş, görev söyle ki onu senden sonra kimseye sormayayım” demesi üzerine, “Allah’a iman ettim de ve dosdoğru ol” buyurmuştur. Bir sahabe, “Ya Resulellah! Hangi şeyden kendimi koruyayım? diye sormuş, Peygamberimiz, eli ile dilini işaret ederek cevap vermiştir. (Ahmed, III, 413.) Çünkü dil, doğru olursa diğer uzuvlar da doğru olur. (Tirmizî, Zühd, 60.)

(c) İbadette istikamet: Mümin bir insanın ibadetinde dosdoğru olabilmesi için, ibadetini iyi bir niyet ve ihlasla, riya ve süm’a olmadan, Allah’a ortak koşmadan ve İslam’a uygun olarak yapması gerekir. Bu şartlardan biri eksik olursa ibadet doğru ve makbul olmaz.

(ç) İş ve işlemlerde istikamet: İnsan; fert, aile ve toplum hayatında yaptığı her işi, üstlendiği her görevi en iyi bir şekilde yaptığı, hile ve sahtekârlıktan uzak olduğu, sözüne ve sözleşmelerine uyduğu, insanlara adalet ve hakkaniyetle davrandığı, kişiler arasında ayrımcılık yapmadığı zaman dürüst ve doğru olur. Doğrulukta ölçü; Kur’an, sünnet ve akliselim olmalıdır. Herkesin keyfine ve anlayışına göre doğru olmaz. Kur’an’da ve sünnette söz konusu edilen doğruluk İslam’ın önerdiği, kurallarını ve sınırlarını belirlediği doğruluktur.

Fert, aile ve toplumların huzur ve selameti; inanç, ibadet, itaat ve düşünce; söz, iş, sözleşme, alışveriş,

sosyal ilişkiler; yargılama, tanıklık, yönetim; çalışma, çalışana hakkını verme; emanetlere riayet etme ve ahlaki davranışlar gibi her türlü insani faaliyetlerde dosdoğru olmakla mümkündür. “Dosdoğru olmak”, fert, aile ve toplumlar için hava, su ve gıda kadar önemli ve gereklidir. Yeterince temiz hava, temiz su, temiz gıda alamayan bünyenin sağlıklı olması, sağlıklı olarak hayatını sürdürmesi nasıl mümkün değilse “doğruluk” erdeminden yoksun kalan fert, aile ve toplumların da sağlıklı olması ve varlıklarını sağlıklı olarak sürdürmesi mümkün değildir.

“Doğruluk”, kâmil bir iman, güzel bir ahlak, iyi bir vicdan, iyi bir terbiye, iyi bir eğitim ve öğretimle mümkün olur. Allah, müminlerin kendi içlerinde, ilişkilerinde ve davranışlarında dosdoğru olmalarını emrettiği gibi mümin olmayanlara karşı da dosdoğru olmalarını emretmektedir. (Hûd, 11/112; Şura, 42/15; Tevbe, 9/7.)

“Kim ihlas ile kalbine imanı yerleştirir ve kalbini (şirk, küfür, nifak ve is-yandan) temizler, dilini doğru sözlü, nefsinin (ibadet, itaat ve Allah’ı zikir ile) mutmain (huzura ermiş), huyunu, ahlakını ve davranışlarını dosdoğru, kulaklarını ve gözlerini (gerçeği ve doğruyu) duyan, dinleyen ve gören yaparsa kurtuluşa ermiştir” (Ahmed, V, 147.) anlamındaki hadis insanın özü, sözü, işi, gözü, kulağı ve bütün azalarıyla dosdoğru olmasını teşvik etmektedir.

Sonuç olarak Kur’an’da; emir ve yasakları, helal ve haramları, hüküm ve tavsiyeleri, bilgi ve haberleri dosdoğru olması hasebiyle Allah yolu olan İslam dini için “sırat-ı müstekim” denilmiştir. Kur’an’da; Allah’ın, peygamberin ve iman edip salih amel işleyen, ibadet eden, Peygamberi kendisine örnek ve Kur’an’ı kendisine rehber edinen kimselerin dosdoğru oldukları bildirilmiş, insanların iman edip dosdoğru olmaları emredilmiştir. Bu itibarla müminlerin; imanında, ibadetlerinde, amellerinde, özünde, sözlerinde, bütün iş ve davranışlarında dosdoğru olmaları gerekir.

Altın Kitaplar Günlerinde Buluşuyor Projesi

“Beş şey gelmeden evvel beş şeyi ganimet bil:

- İhtiyarlık gelmeden gençliğini,
- Hastalık gelmeden sıhhatini,
- Fakirlik gelmeden zenginliğini,
- Meşguliyet gelmeden boş vaktini,
- Ecel gelmeden hayatını...”

(Hakim, Müstedrek, 7846.)

İnsanın sahip olduğu en değerli hazinesidir zaman...
Ve o hazine su gibi akıp giderken, hayata yön veren kitaplarla ışık tutmalıdır insan zamana...

Pişmanlıklar, unutkanlıklar, hatalar... Kitaplardan uzaklaşıldığında daha da artan “of-puf,” sesleri...

Kısacık hayatımıza değer katan anlarımız olsun ister Çankırı Müftülüğü çalışanları. Anneler, günlük ha-

yatın meşgalesi arasında sıkışıp kalmasın ister. Çocukların onların eğitim ve tecrübesine en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda mutfak ile oturma odası arasında gelip gitmekle tükenmesin vakitleri. Eğitimsel, sosyal faaliyetlerden ve en önemlisi de Kur'an'dan ve kitaplardan uzak kalmasın anneler. Irak olmasın yürekleri bilgiden. Gerisinde durmasın teknolojinin ve dünyada olup biten gelişmelerin. Ve çocuklarının hislerinden, beklentilerinden bihaber kalmasın.

“Zamane gençliği bunlar, biz böyle mi davranırdık büyüklerimize karşı” deyip vah tüh etmesin hayatından. Hayatı kitaplarla, arkadaş çevresi ve değerli hocalar eşliğinde sürdürsün anneler. Hayatlarına değer katmak için annelerin, onları altın değerindeki kitaplarla buluşturmaya karar verir Çankırı Müftülüğü.

Çankırı İl Müftüsü Aslan Türk bir gün ekibini toplar. Neler yapabileceklerini konuşurlar uzun uzun. Her bir din görevlisinden altın değerinde fikirler çıkar. Ve bu toplantıların birinde projenin adı konulur. “Altın Kitaplar Günlerde Buluşuyor.”

Bu proje kapsamında, Kur’an kursu öğreticileri evlere konuk olacak. Kadınların altın-döviz günlerine onlar da altın değerindeki kitaplarıyla katılacak. Hanımların ellerinden lezzetli pastalar, börekler, kurabiye ve çörekler pişerken, hocaların dillerinden Allah ve Resulullah kelimeleri örülü inciler dökülecek.

Günlere katılan hocalar, Kur’an ile açılış yaparlar. İktisadî eşliğinde sohbetler edilir. Kitaplar tanıtılır ve hediye edilir güne katılan her bir kadına. Okumaları sağlanır satır satır. Kitabın mütalaası yapılabilecek bir sonrakı günde.

Çaylar demlenir, kahveler içilir yudum yudum ve koyu sohbetlere dalar altın kitaplar gününe katılan kadınlar. Dostluklar kurulur, muhabbetlerine doyum olmaz anaların. Evden eve, mahalleden mahalleye altın değerinde kitaplarla köprüler kurulur. İlim halkaları oluşur kadınlardan. Anneler de ilmin tadına varır, evlatlarının okuması için ellerinden gelen her şeyi yapmaya çalışan merhamet yüklü yürekler.

Proje Koordinatörü Yasemin Akbaş’tan dinleyelim projenin uygulama sebebini:

“Fedakâr ve cefakâr annelerimiz, en zor anımızda başucumuzda gördüğümüz kardeşlerimiz, ablalarımız, kısacası insanı yetiştiren, medeniyeti kuranlardır. Hayatın hengâmesinden, her güne ucu ucuna sığdırdıkları programlarıyla neredeyse hiç kitap okumaya vakit bulamıyorlar. Vakıt bulamamaktan ziyade, vakitlerinde kitaba yer vermeyi unutup duruyorlar. Mecburi kalmadıkça dokunmuyor ev hanımları, hayata değer katan kitaplara. Elleri mobilyaya dokunur, temizlik yapar, yemek yapar ve nakış işler, örgü örer umut dolu gözleri... Fakat bir türlü kitap okumaya vakit ayırmazlar. Bazıları haftada bir gün Yasin okur, bazıları da ayda bir. Altın-para günleri yapmaya vakit ayırabiliyor bazıları. Bu zaman dilimlerini fırsat bilip kadınları kitaplarla buluşturmayı düşündük biz Çankırı Müftülüğü çalışanları. Müftüsü, imam-hatibi,

Kur’an kursu öğreticisi hepimiz dert edindik toplumun mimarları olan anaların, kadınların eğitimini.”

Yasemin Akbaş:

“Gönül ne çay ister ne kahve

Gönül muhabbet ister kahve bahane” diyordu.

Gönüllere girmek için, gönüller arasında bağ kurmak için, bazen vasıta çay olur bazen de kahve. Ve anlatıyor bizlere proje kapsamında neler yaptıklarını Yasemin Hoca;

“Biz bu proje ile günlük hayatın yoğun temposunda, mutfak, okul, alışveriş, temizlik çemberinde daralan hayatlarında, sosyal bir etkinlik olarak vakit ayırdıkları biricik buluşma günleri olan altın-döviz ve kabul günlerinde analarımızın evlerine altın kitaplarımızla konuk olmak istedik. Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından, birbirinden güzel eserleri seçtik onlar için... Ve gayemiz, hanımların manevi dünyalarında da pencereler açıp nefes aldırmağa onlara.

Büyük bir titizlikle projemizi tanıttık istifade etmek isteyen hanımlara. Müftülüğümüz bünyesindeki Aile İrşat Bürosuna veya Kur’an Kursu öğreticilerine müracaat ederek güne katılma isteklerini bildirmelerini söyledik. Böylece katıldığımız günlerle hanımların manevi dünyalarını Kur’an ve sünnet ışığında aydınlatmak için gayret gösteriyorduk. Kur’an tilaveti ile başlayan programımız kitap tanıtımı, sohbetler, ilahiler ve soru-cevaplarla devam ediyordu. Son olarak da hanımlara altın değerindeki kitapları hediye ederek ayrılıyorduk.

Günlerine katıldığımız her ev sahibinin gösterdiği ilgi, misafirperverlik mükemmeldi. Diyanet İşleri Başkanlığı ailesine mensup din gönüllüleri olduğumuz için şanslıydık. Mensubu bulunduğumuz kuruma duyulan itibar bizim de itibarımızı artırıyor.

Projemize dair en güzel anımız ise gittiğimiz ilk altın gününün İl Müftümüz Arslan Türk’ün eşi, Ayşe Türk Hanımefendinin altın günü olması oldu. Hem müftümüz hem de kıymetli eşleri, bu projede bizlere ilk ve en büyük desteği vermiş oldular.

Misafir olduğumuz evlerden hep muhabbetle ve hayır dua ile ayrılıyorduk. Bu hizmetlerin devamını

**Bu proje ile hem halkımızın
gönlünü kazanmış, hem de
müftülük ile evler arasında
dostluk köprüleri kurmuş
olduk. Ayrıca katılan
kadınlardan Kur'an-ı Kerim'i
öğrenme imkânı bulamamış
olanları, Kur'an'ı kolaylıkla
öğrenebileceklerine dair
yüreklendirdik.**

dileyen ağzı dualı hanımlar, gönüllerine sürür veren Kur'an tilaveti ve nebevi damlaların ferahlığı ile bizi uğurluyorlardı. Kardeşlik duygularının pekiştiği bu evlerden bizler de huzurla ayrılıyorduk. Bir de Çankırılı hanımların eşsiz ikramlıkları vardı ki, manevi lezzetlere bir de madden lezzet katıyordu. Hediye-miz olan kitaplar da dış kirası sayılsın diyerek gönül-lere dokunmanın huzuru ile ayrılıyorduk bu bereketli hanelerden...”

Proje ekibinden Zakire Kara ise yaptıkları faali-yetlerin önemini şu sözleriyle vurguluyor:

“Çankırı, Anadolu'nun şirin şehirlerinden bir tanesidir. Metropollerde yaşanan sorunların ba-şında gelen “kalabalıklar içinde yalnız kalma” bu küçük yerde de kendini hissettirmeye başlamış durumdaydı. İşte kadınlar düzenledikleri günler ve gün arkadaşlarıyla bu sorunu atlatmayı ama-çlıyorlardı. Böylece bir çevre oluşturmuş ve bu çevrede kendilerini ifade etme imkânı bulmayı umuyorlardı. Bizler de Kur'an kursu öğreticileri olarak bu durumu fark ettik ve “Altın Kitaplar Günlerde Buluşuyor” projesiyle kadınlar arasında gelenekselleşen altın-döviz günlerini fırsat bile-rek bunu, kitaplarla buluşma günlerine dönüştür-meyi hedefledik.”

Proje ekibinden Hatice Ay ise, projenin somut çıktılarını şu sözleriyle özetliyor:

“Projemiz gerçekten de çok başarılı olmuştu. Ay-rıca bizleri evlerine kabul eden gün dostlarımız bir itirafta bulundular. İtirafı şuydu: “Bizler güler yüzlü, tatlı dilli, kibar, genç hoca hanımlar beklemiyorduk. Kafamızdaki hoca profili sizleri tanıdıktan sonra değişti.”

Yapmış olduğumuz proje sadece altın-döviz gün-lerinin içeriğini değil, algıları da değiştirmişti. Dine, diyanete, hocaya yönelik hiçbir olumsuz imaj kalmamıştı. Bunu görmek bizim için en büyük kazanımdı. Bu proje ile hem halkımızın gönlünü kazanmış olduk, hem de müftülük ile evler arasında dostluk köprüleri kurmuş olduk. Ayrıca günlere katılan kadınlardan o güne ka-dar Kur'an-ı Kerim'i öğrenme imkânı bulamamış olanları, Kur'an'ı kolaylıkla öğrenebileceklerine dair yüreklendirdik. Böylece bir zamanlar kendi-leri için hayal iken, Kur'an kurslarımıza devam etmekle bu hayallerini kısa sürede gerçekleştir-diler.

Bu projenin bir diğer faydası da, o güne kadar evlerinin ve mutfaklarının genişliğinden, aydın-lığından, günlük hayatın aleladeliliğinden konuşan kadınların artık, su gibi akıp giden hayatlarını Allah'ın rızasına uygun olarak geçirmenin yolla-rını aramaları ve kendi amellerinin muhasebesini yapmaları oldu. Projemizin hayırlara vesile oldu-ğunu görmek bizim için ödüldü.”

Proje ekibinin sadece evlere, gün ortamlarına git-mekle yetinmeyerek bir de müftülük ile Çankırı Belediyesinin maddi-manevi desteği ve Valilik onayıyla, Belediyenin açmış olduğu hanımlar lo-kalinde, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından müteşekkil mini bir kütüphane kurarlar. Böylece hizmetlerini 300 kadın ve 300 kitapla sınırlı tut-mayarak belirli sayıda kitapla çok sayıda kadına ulaşmayı başarırlar.

Türkiye'nin her şehrine ışık tutan müftülükle-rimiz, aydınlatmaya devam edecek halkımızı. Kur'an'ı ve onun bir tefsiri mahiyetindeki değerli kitapları ve kâinat kitabını anlatmaya yollar ara-yacak, projeler geliştirecektir gün be gün.

Din İşleri Yüksek Kurulundan

“Bela” ne demektir, İslam’da bela ve musibetleri nasıl yorumlamak gerekir?

Sözlükte bela “denemek, sınamak; musibet ve sıkıntı” anlamına gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de, Firavun’un İsrailoğulları’na reva gördüğü korkunç işkenceler “büyük bir imtihan (belaün azim)” (*Bakara, 2/49; A’raf, 7/141; İbrahim, 14/6.*) ve “apaçık bir imtihan (belaün mübin)” (*Duhan, 44/33.*) diye nitelendirilmiştir. Hz. İbrahim’in oğlu İsmail’i kurban etme girişimi de “apaçık bir imtihan” (*Saffat, 37/106.*) sayılmıştır. Kulun denendiği imtihandan başarıyla çıkmasına da “güzel bir imtihan (belaün hasen)” (*Enfal, 8/17.*) denilmiştir. Allah’ın korku ve kıtlık vermesi, can, mal ve meyveleri eksiltmesi de birer bela (deneme)’dir. (*Bakara, 2/155.*) Dünya, kimin daha güzel iş yaptığının anlaşılacağı bir bela (deneme) yeridir, ölüm de hayat da bunun için yaratılmıştır. (*Mülk, 67/2.*)

Peygamberler de dâhil olmak üzere Allah herkesi bir bela ile denemektedir. Belanın en şiddetlisine uğrayanlar önce Peygamberler, sonra da manevi bakımdan onlara en yakın olanlardır. (*Buhari, Merda, 3; Tirmizi, Zühd, 56.*)

Bir kimsenin gerçek şahsiyeti denenmesi hâlinde belli olur. Büyük belalara büyük insanlar dayanabilir. Elde edilecek olan sevabın büyüklüğü katlanan belanın büyüklüğüne göredir. Belaya uğrama günahlardan arınmaya ve manen yükselmeye vesile olur. Bununla birlikte bela istenmemeli, Allah’tan afiyet dilenmelidir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de “dayanılamayacak belalardan” Allah’a sığınmıştır. (*Tirmizi, Zühd, 56; Deavat, 91; Buhari, Deavat, 23.*)

Safer ayının uğursuz ve musibet ayı olduğu söylentisi doğru mudur? Bu aya özel ibadet ya da dua var mıdır?

Safer, kameri/hicri takvimin Muharrem ayından sonra gelen ikinci aydır. Safer ayının uğursuz olduğu ve bu ayda bela ve musibetlerin çokça meydana geldiği şeklinde bir anlayış Cahiliye dönemine ait olup (*Ebu Davud, Tıb, 24.*), dinimizde yeri yoktur. Dolayısıyla böyle bir anlayış hurafedir. Bu ayın diğer aylardan hiçbir farkı yoktur. Hz. Peygamber (s.a.s.) böyle bir anlayışı reddetmiştir. Ebu Hureyre (r.a.)’den gelen rivayete göre Resulullah (s.a.s.); “Hastalığın, sahibinden başka birisine kendi kendine geçmesi yoktur, eşyada uğursuzluk yoktur. Baykuş ötmesinin tesiri ve kötülüğü de yoktur. Safer ayında uğursuzluk yoktur. Bunlar Cahiliye hurafeleridir. Fakat (ey mümin!) sen cüzzamlıdan, aslandan kaçır gibi kaç!” (*Buhari, Tıb 19.*) buyurmuştur.

Safer ayına has özel bir dua veya ibadet şekli de yoktur. Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in yaptığı günlük ibadet ve dualar, bu ayda da yapılır. (*Geniş bilgi için Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi’nin “Safer” maddesine (XXXV/450-451.) ve Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü’ne (M.E.B. İst. 1993, III/89-90.) bakabilirsiniz.*)

Kredi kartı ile yapılan taksitli alışverişlerde bir miktar fazlalık alınması caiz midir?

Bir malı peşin olarak satmak caiz olduğu gibi, vadeli ya da taksitle satmak da caizdir. Peşin veya çeşitli vadelere göre taksitlendirilerek satışa sunulan bir malın, değişik alternatifleri gözden geçirdikten sonra bunların birini tercih edip, akdi onun üzerine kurmak suretiyle vadeli veya taksitli mal satmakta dinen bir sakınca yoktur. Burada önemli olan, akitte, malın karşılığı olan ücretin (semenin) kesin olarak önceden belirlenip akdin bu ücret üzerine kurulmasıdır. (*Serahsî, el-Mebsut, XIII, 8.*)

Şüphesiz bu satış, para ile yapılabileceği gibi kredi kartı ile de yapılabilir. Alışverişin kredi kartı ile yapıldığı durumlarda, her ne kadar bir miktar fazlalık alınsa da, fazladan alınan bu para, faiz değil vade farkıdır. Söz konusu fazlalık gerçekte alışverişe (semene/ fiyata) dâhil olup yapılan işlem de dinen caizdir.

Birden çok yerde evi olan bir kimse, buralara gittiğinde seferi olur mu?

Kişinin asıl memleketine, doğup büyüdüğü veya evlendiği ya da devamlı olarak kalmak için yerleştiği yere vatan-ı asli denilmektedir. Asli vatanında olan kimseye mukim denilir. Vatan-ı asli, ancak başka bir vatan-ı asli ile bozulur. Yani kişinin önceki vatanını terk ederek başka bir memlekete yerleşmesiyle onun vatan-ı aslisi değişmiş olur. Dolayısıyla böyle bir kimse eski memleketine geçici olarak gittiğinde, on beş günden az kalırsa orada misafir sayılacağından misafirlikle ilgili kolaylıklardan yararlanır. Temelli değil de iş icabı veya tayin dolayısıyla başka bir memlekette yaşayan, fakat orada yerleşip kalmak arzusunda olmayan kişi, sonunda asıl memleketine dönmek niyetinde ise, kendi asıl memleketi onun vatan-ı aslisi olmaya devam eder. (*İbn Abidin, Reddül-muhtar, Mısır 1966, II, 614, 615.*)

Bir kimsenin kendi esas memleketinden ayrı olarak, on beş gün veya daha fazla kalmaya niyet ettiği yer vatan-ı ikametidir. Dinî görevleri yapma konusunda vatan-ı ikametle vatan-ı asli arasında fark yoktur. Yani vatan-ı ikamette olan kişi de misafire ait olan dinî kolaylıklardan yararlanamaz. (*İbn Abidin, Reddül-muhtar, II, 614, 615, 616.*)

Bir kimsenin birden fazla asli vatani olabilir. Günümüzde imkânı olanların yazlıkları birer vatan-ı aslidir. Bu itibarla, kişi, kendisine ait bulunan yazlık ve kışlık evinde namazlarını tam kılar. Kişi iş icabı veya durum gereği her iki şehri de asli vatan edinmişse, her iki şehirde de dört rekâtlı farz namazları tam kılar.

Dinin haram saydığı yollarla kazanılan malın cami inşası ve tefrişi gibi hayri hizmetlerde kullanılması caiz midir?

Dinimize göre Müslüman, kazancını dinin meşru saydığı yollarla elde etmekle yükümlüdür. Allah Müslümanın malını nerelerde harcadığını soracağı gibi, nerelerden kazandığını da soracaktır. Dinin haram saydığı maddelerin ticareti, hırsızlık veya gasp, kumar,

faiz ve fuhuş dinin yasakladığı kazanç yollarından bazılarıdır. Bu yollarla elde edilen kazanç haramdır. Müslüman'ın bu mallardan yararlanması caiz değildir. Bir kimsenin elinde bu yollardan birisi ile elde edilen bir mal varsa, onu; "haram yolla elde edilen kazancın sarf yeri yoksula vermektir" kuralı gereği, yoksullara vermesi gerekir. Ancak bundan bir sevap beklemek doğru değildir. Çünkü haram yolla elde edilen kazanç, kişinin malı olmaz. Malı olmayan bir şeyi hayri bir hizmette kullanması karşılığında sevap beklemesi de mümkün değildir.

Haram kazançla satın alınan halı üzerinde veya inşaatına haram maldan da sarf edilen camide namaz kılınmadığında bu namaz sahihtir. Çünkü buradaki mahzur, namazın kendisi ile ilgili değil, onu çevreleyen başka bir husus ile ilgilidir. Bir mekânın veya elbisenin dinen meşru olmayan bir yolla kullanılması, namazdan ayrı bir husustur. (*Serahsî, Usulül-Fıkıh, I, 81.*)

Ölen yakınının maaşını alabilmek için resmen boşanan ama evliliğini dinî nikâhla devam ettirenlerin aldıkları bu maaşlar helal midir?

Nikâh, aile birliği oluşturacak kimselerin Allah'ın emri gereği gerçekleştirdikleri bir sözleşmedir. Böylesine önemli bir sözleşmenin birtakım maddi kaygılarla sona erdirilmesi her şeyden önce ahlaken doğru değildir. Kaldı ki sevgili Peygamberimiz normal şartlar altında gerçekleşen boşama için bile "Allah'ın en hoşlanmadığı helal şey evliliği sona erdirmektir" (*Ebu Davud, Talak, 3.*) buyurmuştur.

Öte yandan ölen bir yakını dolayısı ile kanun gereği dul hanımlara ödenen parayı almak üzere resmen boşanıp gerçekte birlikte yaşamaya devam etmek, hile niteliğinde olduğundan haramdır. Bu tür hileli yollarla elde edilecek gelirler kamu malını zimmetine geçirmek anlamına gelir.

Allah Teala: "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin. Ancak karşılıklı rıza ile yapılan ticaretle olursa başka..." (*Nisa, 4/29.*); "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden helal, iyi ve temiz olarak yiyin ve kendisine inanmakta olduğunuz Allah'a karşı gelmekten sakının." (*Maide, 5/88.*); buyurmak suretiyle helal kazancın önemine dikkat çekmiş, batıl yollarla mal edinmeyi de yasaklamıştır.

Buna göre, hileli boşanma yolu ile alınan maaş helal olmaz.

Latin Amerika İle Ortak Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Brezilya Seyahatnamesi

Bağdatlı Abdurrahman Efendi tarafından kaleme alınan Brezilya Seyahatnamesinin ilginç bir hikâyesi vardır. 1865 yılında Bursa ve İzmir adlarını taşıyan iki Osmanlı savaş gemisi, İstanbul'dan Basra Körfezine doğru hareket ederler. Sefer planına göre gemiler, Akdeniz'i aşacak, Cebel-i Tarık Boğazı'nı geçerek Atlas Okyanusu'na çıkacak, sahilleri izleyerek tüm Afrika kıtasını dolaşacak ve nihayetinde Basra'ya ulaşacaktır. Aylar sürecektir bu sefer, hiç de beklendiği gibi gitmez. İspanya'dan sonra bu gemiler, okyanusta yakalandıkları fırtına nedeniyle yollarını yitirirler. Günlerce süren belirsiz sürükleniş, onları Amerika kıtasına, Brezilya sahillerine getirir, Brezilya'nın başkenti Rio de Janerio limanına demir atarlar. Gemiler burada zorunlu iki ay geçirdikten sonra yollarına devam ederler. Ancak esas hikâye Rio de Janerio limanında başlar. Hikâyenin kahramanı İstanbul'dan Bahriye imamı olarak yolculuğa dâhil olan Abdurrahman Efendi'dir.

Abdurrahman Efendi, limanda halkın büyük ilgisini çeker. Kitaplarında yamyam oldukları yazılan Osmanlıları görmek için akın akın limana gelen halk arasında Afrika kökenli insanlar da vardır. Bu beklenmedik tanışma, ilk anda bir şaşkınlık uyandırır. Brezilyalılar, Osmanlıların

yamyam olmadıklarını görerek şaşırırlar. Osmanlılar ise bu uzak ülkede Müslümanların da yaşadıklarını öğrendiklerinde hayrete düşerler. Afrika kökenlilerin şaşkınlıkları ise iki kat fazla olmuştur. Çünkü siyahilere özel bir din saydıkları İslam'ın, Osmanlıların da inancı olduğunu görmüşlerdir. Afrika kökenliler, meraklarını gidermek için Osmanlılarla daha yakından ilgilenirler. İlmiye sınıfına özgü giysileriyle dikkat çeken Abdurrahman Efendi'ye daha da özel bir ilgi gösterirler. Müslüman olarak yaşamalarına izin verilmediğinden Hristiyan gibi görünmek zorunda bırakılan bu insanlar, inançlarını yıllar boyunca gizli biçimde sürdürmüşlerdir. İçinde bulundukları şartlar nedeniyle de gerçek İslam'dan uzaklaşmışlardır. Öyle ki, kendisini Müslüman olarak tanıtan Mağripli bir Yahudi, İslam'ın kurallarını canı istediği gibi değiştirebilmekte ve yine bu insanları kendisine inandırabilmektedir. İlk görüşmelerinden sonra Abdurrahman Efendi'nin İslam konusundaki bilgisini gören Afrika kökenliler, ondan, yanlarında kalarak kendilerine İslam'ı öğretmesini isterler.

Abdurrahman Efendi, gemi komutanıyla bir durum değerlendirmesi yaparak bu isteği kabul eder. Gemisinden ayrılarak Afrika kökenlilerin arasında yaşamaya baş-

layan Abdurrahman Efendi, burada yıllarca süren kapsamlı bir irşat ve tecdit çalışması yürütür.

Siyahilerin yaşamakta olduğu önemli merkezleri dolaşarak yürüttüğü bu uzun ve yorucu çalışmalardan sonra bir gün, içinde kabaran sıla özlemine dayanamayarak İstanbul'un yolunu tutar. Bu arada Brezilya Seyahatnamesini oluşturan hikâyesini yazmayı da ihmal etmez.

Brezilya Seyahatnamesi küçüklüğüne karşın, varlığı hâlâ resmen kabul edilmeyen Brezilya Müslüman toplumunun tarihsel serüveninin bir dönemine ışık tutması nedeniyle ilginç bir eserdir; bu gerçeğin neredeyse tek yazılı belgesi niteliğini taşıması bakımından, o ölçüde de önemlidir. Eseri asıl önemli kılan da ortak tarihimizin kopuş noktalarını göstermesidir.

Brezilya Seyahatnamesi, varlığından o güne kadar hiç haberdar olunmayan bir dünyayı keşfin ve bu dünyayı yeniden biçimlendirme çabalarının hikâyesidir.

Orijinali Arapça olan eserine müellifi Bağdatlı Abdurrahman Efendi, "Müselliyetü'l-Garib Bi Külli Emrin Acıb" başlığını koyar. "Şaşılacak Du-

rumlar Sebebiyle Bir Yabancı'nın Tesellisi" anlamına gelen bu eseri Antepli Mehmet Şerif, "Tercüme-i Seyahatname-i Brezilya" şeklinde Osmanlıcaya tercüme eder. Eseri, Osmanlıcasından günümüz Türkçesine N. Ahmet Özalp hazırlar. Eser, "Brezilya'da İlk Müslümanlar, Brezilya Seyahatnamesi" başlığıyla Kitabevi tarafından yayımlanır. Brezilya İslam İşleri Yüksek Meclis Başkanı Eş-Şeyh Halid Takiyyüddin tarafından Arapçası ve Portekizcesi hazırlanan eser, Dr. Kübra Sarı Seo Lecoq tarafından İspanyolca'ya çevrilir. Türkçe, Osmanlıca, Arapça, İspanyolca ve Portekizce dillerinde çok dilli kitap olarak Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları arasında yerini alan eser, Diyanet İşleri Başkanlığınca 12-16 Kasım 2014 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen ve 40 ülkeden yetmiş aşkın temsilcinin katıldığı "I. Latin Amerika Ülkeleri Müslüman Dinî Liderler Zirvesi"nde davetlilere ve katılımcılara takdim edilmiştir.

Bu seyahatname hem farklı topraklardaki islam kültüründen haberdar olmak hem de onların hikayelerini bütün bir islam alemine aktarmak adına güzel bir eser olarak seyahatname türüne giren eserler arasında yerini almıştır.

Dini Epistemolojiye Giriş: Tanrı İnancının Rasyonelliği
Nebi Mehdiyev
İsam Yayınları
İstanbul 2014
s:191

İslam Sanatı Selçuk Mülâyim
İsam Yayınları
İstanbul 2010
s:284

Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları
Halil İnalcık
İsam Yayınları
İstanbul 2010
s:262

Doğu Dinleri
Ali İhsan Yitik
İsam Yayınları
İstanbul 2014
s:315

Anahatlarıyla Yahudilik
Salime Leyla Gürkan
İsam Yayınları
İstanbul, 2014
s:226

DİNİ GÜN ve GECELER

Mevlid Kandili: 2 Ocak
Regaib Kandili: 23 Nisan
Miraç Kandili: 15 Mayıs
Beraat Kandili: 1 Haziran
Kadir Gecesi: 13 Temmuz
Ramazan Bayramı:
17/18/19 Temmuz
Kurban Bayramı:
24/25/26/27 Eylül
Hicri Vılbaşı: 14 Ekim
Mevlid Kandili: 22 Aralık

RESMİ TATİL GÜNLERİ

Miladi Vılbaşı: 1 Ocak
Millî Egemenlik ve Çocuk
Bayramı: 23 Nisan
Emek ve Dayanışma Günü:
1 Mayıs
Atatürk'ü Anma Gençlik ve
Spor Bayramı: 19 Mayıs
Ramazan Bayramı:
16(15.05)/17/18/19 Temmuz
Zafer Bayramı: 30 Ağustos
Kurban Bayramı:
23(15.05)/24/25/26/27 Eylül
Cumhuriyet Bayramı:
28(15.05)/29 Ekim

O gün ki ne mal fayda verir ne o ullar!
Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka!
(şuara, 26/88-89.)

FİYATI: 5 TL